

**T.C.
HASAN KALYONCU ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
MİMARLIK ANABİLİM DALI**

**GELENEKSEL ŞANLIURFA KONUTUNDA BİYOFİLİK
UNSURLARIN ANALİZİ VE BUNLARIN BİYOFİLİK TASARIM
KRİTERLERİ KAPSAMINDA DEĞERLENDİRİLMESİ**

Elif DEMİRKOL

YÜKSEK LİSANS TEZİ

GAZİANTEP - 2024

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ YÜKSEK LİSANS TEZ KABUL VE ONAY FORMU

Mimarlık Anabilim Dalı Yüksek Lisans Programı öğrencisi ELİF DEMİRKOL tarafından hazırlanan “Geleneksel Şanlıurfa Konutunda Biyofilik Unsurların Analizi ve Bunların Biyofilik Tasarım Kriterleri Kapsamında Değerlendirilmesi” başlıklı tez, 09/01/2024 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucu **başarılı** bulunarak jürimiz tarafından **Yüksek Lisans Tezi** olarak kabul edilmiştir.

<u>Görevi</u>	<u>Unvanı, Adı ve Soyadı</u>	<u>Kurumu/Üniversitesi</u>	<u>İmzası:</u>
Tez Danışmanı/ Jüri Üyesi	Prof.Dr.Ülkü ALTINOLUK	Hasan Kalyoncu Üniversitesi	
Jüri Başkanı/ Jüri Üyesi	Dr.Öğr.Üyesi Murat Uluğ	Hasan Kalyoncu Üniversitesi	
Jüri Üyesi	Doç.Dr. Meryem Elif Çelebi Karakök	Akdeniz Üniversitesi	

Bu tez Enstitü Yönetim Kurulunca belirlenen yukarıdaki jüri üyeleri tarafından uygun görülmüş ve Enstitü Yönetim Kurulu kararı ile onaylanmıştır.

Doç. Dr. Ufuk AKBAŞ
Enstitü Müdürü

TEZ BİLDİRİMİ

Bu tezdeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edildiğini ve tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada bana ait olmayan her türlü ifade ve bilginin kaynağına eksiksiz atıf yapıldığını bildiririm.

DECLARATION PAGE

I hereby declare that all information in this document has been obtained and presented in accordance with academic rules and ethical conduct. I also declare that, as required by these rules and conduct, I have fully cited and referenced all material and results that are not original to this work.

Elif DEMİRKOL

09/01/2024

HASAN KALYONCU ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
MİMARLIK ANABİLİM DALI

GELENEKSEL ŞANLIURFA KONUTUNDA BİYOFİLİK UNSURLARIN
ANALİZİ VE BUNLARIN BİYOFİLİK TASARIM KRİTERLERİ
KAPSAMINDA DEĞERLENDİRİLMESİ

Elif DEMİRKOL

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman
Prof. Dr. Ülkü ALTINOLUK

ÖZET

İnsan varoluşundan itibaren konforlu bir yaşam amacıyla doğayı değiştirme eğilimindedir. Sağlıklı ve iyi olma halini desteklemek için doğanın öğretilerinden faydalanırken doğaya uyumlu bağlanmaktadır. Ancak teknolojiye gelişim ve tasarım dinamiklerindeki değişimler, insan ve doğanın uyumlu birlikteliğini olumsuz etkilemiştir. Tasarım kurgusunda doğa ve doğal süreçlerle etkileşimin azalması, insan-doğa etkileşimini kısıtlamıştır. Bu nedenle tasarımcılar bu etkileşimin devamlılığını sağlamak ve insan ve doğa arasında sürdürülebilir bir ilişki kurmak amacıyla "Biyofilik Tasarım" anlayışını geliştirmişlerdir. Kellert ve Wilson'ın 2005 yılında ortaya koyduğu bu tasarım pratiği, insanın iyi hissetmesini destekleyen önemli nicel verilerle kanıtlanmıştır. Biyofilik tasarım güncel bir yaklaşım olarak benimsense de, bazı tarihi yapılar da biyofilik unsurları içermektedir. İklim ve sosyal yapının mekân üretiminde belirleyici olduğu geleneksel Şanlıurfa konutları, biyofilik unsurlar içeren bu tarihi yapılardandır.

Bu çalışma, tarihi konut yapılarında iyi olma halini destekleyen tasarım unsurlarını mekân okumalarıyla ortaya koymaktadır. Şanlıurfa'nın tarihi kent merkezinde seçilen konutlarda yapılan alan çalışmaları ve "Biyofilik Tasarım" konulu literatür taramaları, araştırmanın veri kaynağını oluşturmuştur. Geleneksel Şanlıurfa konutlarındaki biyofilik unsurlar, "Sosyobiyofilik Unsurlar" ve "Fizyobiyofilik Unsurlar" olmak üzere iki alt başlıkta incelenmiştir. Ryan vd.'nin (2014) çalışmalarındaki biyofilik özellikler temel alınarak değerlendirme kriterleri belirlenmiştir. Tablo ve çizelgeler aracılığıyla biyofilik unsurlar değerlendirilmiştir. Bu analiz ve sentez çalışması, incelenen yapıların kimlik öğelerini, varoluş dinamiklerini ve döneminin bazı anlayışlarını tespit etmiştir. Bu araştırmanın, günümüz yaşam mekân planlamalarında insanın iyi olma halini destekleyen ve doğal süreçleri içeren tasarımlar için bir kaynak olması amaçlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Biyofilik Tasarım, İnsan-Doğa İlişkisi, Geleneksel Şanlıurfa Konutu,
Tarihi Yapı

**HASAN KALYONCU UNIVERSITY
GRADUATE EDUCATION INSTITUTE
DEPARTMENT of ARCHITECTURE**

**IN TRADITIONAL SANLIURFA RESIDENCES
ANALYSIS OF BIOPHILIC ELEMENTS AND THEIR
EVALUATION WITHIN THE SCOPE OF BIOPHILIC DESIGN CRITERIA**

Elif DEMIRKOL

MASTER THESIS

**Advisor
Prof. Dr. Ülkü ALTINOLUK**

ABSTRACT

Since the beginning of human existence, humans have tended to change nature for a comfortable life. While utilizing the teachings of nature to support health and well-being, they are harmoniously connected to nature. However, technological advances and changes in design dynamics have negatively affected the harmonious coexistence of humans and nature. The decreased interaction with nature and natural processes in design fiction has restricted human-nature interaction. For this reason, designers have developed the concept of "Biophilic Design" to ensure the continuity of this interaction and establish a sustainable relationship between humans and nature. This design practice, introduced by Kellert and Wilson in 2005, has been proven with significant quantitative data supporting human well-being. Although biophilic design is adopted as a contemporary approach, some historical buildings contain biophilic elements. Traditional Sanliurfa houses, where climate and social structure are determinants in space production, are among these historical buildings that contain biophilic elements.

Through spatial readings, this study reveals the design elements that support well-being in historical residential buildings. Field studies conducted in selected residences in the historical city center of Sanliurfa and literature reviews on "Biophilic Design" constituted the study's data source. Biophilic elements in traditional Sanliurfa houses are analyzed under two sub-headings: "Sociobiophilic Elements" and "Physiobiophilic Elements". Evaluation criteria were determined based on the biophilic features in the studies of Ryan et al. (2014). Biophilic elements were evaluated through tables and charts. This analysis and synthesis study has identified the identity elements, existence dynamics, and some understandings of the period of the buildings examined. This research is intended to be a resource for designs that support human well-being and include natural processes in today's living space planning.

Keywords: Biophilic Design, Human-Nature Relationship, Traditional Sanliurfa House, Historic Building

ÖNSÖZ

“Geleneksel Şanlıurfa Konutunda Biyofilik Unsurların Analizi ve Bunların Biyofilik Tasarım Kriterleri Kapsamında Değerlendirilmesi” isimli tez çalışmam için bilgilerini ve deneyimlerini benimle paylaşan, yardımlarını esirgemeyen değerli hocam ve tez danışmanım Prof. Dr. Ülkü ALTINOLUK’a, her zaman olduğu gibi desteklerini eksik etmeyen sevgili aileme ve kuzenim Raziye Yüksel Doğan’a teşekkür ederim.

Elif DEMİRKOL
Gaziantep - 2024

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	vi
İÇİNDEKİLER.....	vii
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	ix
ÇİZELGELER LİSTESİ	xiii
KISALTMALAR LİSTESİ	xv
1. GİRİŞ	1
1.1. Çalışmanın Konusu ve Kapsamı	1
1.2. Çalışmanın Amacı ve Önemi	1
1.3. Tanımlar	2
1.4. Özgün Değer ve Katkı	3
2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE	5
2.1. Şanlıurfa'nın Geleneksel Dokusu	5
2.2. Şanlıurfa'nın Geleneksel Konut Yapılanması.....	11
2.2.1. Sokaklar ve örüntüler ağı.....	14
2.2.2. İç mekan donatıları	17
2.2.3. Sosyal yapının mekansal yansımaları	27
2.3. Biyofilik Tasarım	29
2.3.1. İnsan ve doğa ilişkisinde mimarlık disiplini	29
2.3.2. Biyofilik tasarım teorisi	30
2.3.3. Biyofilik tasarım unsurları.....	35
3. MATERYAL VE YÖNTEM	41
3.1. Materyal.....	41
3.2. Yöntem	42
4. ARAŞTIRMA BULGULARI	44
4.1. Geleneksel Şanlıurfa konutundaki biyofilik unsurlara ilişkin bulgular	44
4.1.1. Fizyobiyofilik unsurlara ilişkin bulgular	44
4.1.2. Sosyobiyofilik unsurlara ilişkin bulgular	54
4.2. Geleneksel Şanlıurfa Konutlarının Biyofili Kriterleri Kapsamında İncelenmesine İlişkin Bulgular	58
4.2.1. Mahmutoğlu Konağı (Urfa Kent Müzesi) incelemesine ilişkin bulgular ...	58
4.2.3. Hacıbanlar Evi (Mutfak Müzesi) incelenmesine ilişkin bulgular	72
4.2.4. Şahap Bakır Evi (Yeşilay Danışmanlık Merkezi) incelemesine ilişkin bulgular	84
5. SONUÇ VE ÖNERİLER	97
5.1. Sonuçlar	97
5.2. Öneriler	100

KAYNAKÇA	102
ÖZGEÇMİŞ	106

ŞEKİLLER LİSTESİ

	Sayfa
Şekil 2.1.	Urfa Eski Kent Merkezi (Aliağaoğlu, Uğur, 2016) 5
Şekil 2.2 (a)	Neibuhr'un 1766'da Çizdiği Urfa Kent Planı (1-Samsat kapısı 2-Yenikapı-Saray Kapısı3-Bey kapısı 4-Harran kapı 5-Kale 6-Kayaya oyma mekanlar 7-Rıdvaniye Cami 8-Ermeni Apostolik kilisesi 9-Kilise) 6
Şekil 2.2. (b)	19.yy Başlarında Kentten Bir Görünüm (Kürkçüoğlu, 2011) 6
Şekil 2.3.	19.yy Başlarında Kentten Bir Görünüm (Kürkçüoğlu, 2011) 7
Şekil 2.4. (a)	Mahmutoğlu Kulesi 7
Şekil 2.4. (b)	Harran Kapısı 8
Şekil 2.5.	Karakoyun Deresi ve Hızmalı Köprü (Slg.Oppenheim,1899) 9
Şekil 2.6.	Halilürrahman Su Yolu Güzergâhı İşlevsel Analizi (İlhan,2017) 9
Şekil 2.7. (a)	Mevlid-i Halil Cami Avlusu (İlhan,2017) 10
Şekil 2.7. (b)	Mevlid-i Halil Cami Avlusu- Ayn Zeliha suyu kesiti (İlhan, 2017) 10
Şekil 2.7. (c)	Gümrük hanı (Yasin küçük arşivi) 10
Şekil 2.8.	1881-1882-1883 Osmanlı Nüfus Sayımlarının Kayıtlarına Göre Toplam Nüfus İçinde Dini Grupların Dağılımı (Şahinalp,2005). 11
Şekil 2.9. (a)	Zincirli Sokak'tan bir çıkma görüntüsü 12
Şekil 2.9. (b)	Şahap Bakır Evi motifleri,çörtlenler 12
Şekil 2.10.	Zincirli sokak görünümü 13
Şekil 2.11. (a)	Şanlıurfa Tarihi Kent Planı (Akkoyunlu, 1989) 14
Şekil 2.11. (b)	Şanlıurfa Sokakları 15
Şekil 2.12. (a)	Ellisekiz Meydanı 15
Şekil 2.12. (b)	Karamusa sokaktaki bir kabaltı 16
Şekil 2.12. (c)	Köleler sokaktaki bir tetirbe 16
Şekil 2.12. (d)	1880 yılında Urfa Kalesi'nden kentin görünümü (Kürkçüoğlu, 2011) 16
Şekil 2.13.	Mahmutoğlu Kulesi merdiven, kuyu, çörtlen ve kuş takası 18
Şekil 2.14	(a) Geleneksel Urfa evlerinin katlara göre kullanım amacı (Turan, 2009) 18
Şekil 2.14	(b) Şahap Bakır evi eyvanı ve gezeneği (Turan, 2009) 18
Şekil 2.14	(c) Şahap Bakır evi zemin kat planı (Akkoyunlu,1989) 19
Şekil 2.14	(d) Şahap Bakır evi 1. kat planı (Akkoyunlu,1989) 19
Şekil 2.14.	(e) Şahap Bakır evinin haremlik bölümü (1) 20
Şekil 2.15.	Şahap Bakır evi haremlik bölümü avlusu ve eyvanı 20

Şekil 2.16.	(a) Mahmutoğlu Konağı haremlik bölümü avlusundaki kışlık eyvanlar	21
Şekil 2.16.	(b) Mahmutoğlu Konağı haremlik bölümü avlusundaki yazlık eyvan	21
Şekil 2.17. (a)	Mahmutoğlu Konağı tandırlığı	22
Şekil 2.17. (b)	Mahmutoğlu Konağı zerzembesi	22
Şekil 2.18.	Mahmutoğlu Konağı'ndaki dönmedolap, tandırlık-zerzembe ilişkisi	22
Şekil 2.19. (a)	Hacibanlar evi oda planı ve gedemeç fotoğrafı (2)	23
Şekil 2.19. (b)	Hacibanlar evi camhanesi (2)	23
Şekil 2.20.	Hacibanlar evi oda pencereleri (2)	24
Şekil 2.21. (a)	Zincirli sokaktan baş oda çıkmaları	24
Şekil 2.21. (b)	Mahmutoğlu konağı baş odası	25
Şekil 2.22.	Rızvanoğlu evi develiği	25
Şekil 2.23. (a)	Mahmutoğlu konağı kapı arası	26
Şekil 2.23. (b)	Mahmut Canpolat Evi Zemin Kat Planı (Akkoyunlu, 1989'dan düzenlenmiştir.)	26
Şekil 2.23. (c)	Mehmet Demirkol Evi Zemin Kat Planı (Akkoyunlu, 1989'dan düzenlenmiştir.)	27
Şekil 2.24.	Zincirli Sokaktan çardak çıkmaları	28
Şekil 2.25.	Çubukçular evi kapı arası	28
Şekil 2.26.	Sokak kapısı tokmakları	29
Şekil 2.27.	Biyofilik Tasarım Nitelikleri (Gündüz,2019; Kellert, 2008).	31
Şekil 4.1.	Hacı Abo Kabaltısı (Büyükkırcalı,2019)	45
Şekil 4.2.	Hacibanlar Evi Oda Pencereleri	45
Şekil 4.3.	Hacı Hafızlar Evi Haremlik bölümü Avlusu ve Eyvanları (3)	46
Şekil 4.4.	Çubukçular Evi Eyvanı	47
Şekil 4.5.	Çubukçular Evi Pencereleri	47
Şekil 4.6.	Badgir Fotoğrafı (Gayberi,2019)	48
Şekil 4.7.	Şahap Bakır Evi avlusu	48
Şekil 4.8.	Güllüoğlu Sokak'tan çıkma görünümleri	49
Şekil 4.9.	Şahap Bakır Evi çiçekliği	49
Şekil 4.10.	Çubukçular evi kuş takaları	50
Şekil 4.11.	Hacı Hafızlar Evi Haremlik bölümü Avlu, Havuz, Çiçeklik ve Cürun Fotoğrafı (3)	51
Şekil 4.12.	Çubukçular evi kuyusu	51
Şekil 4.13.	Zincirli Sokak'tan çıkma görünümleri	52
Şekil 4.14.	Hacibanlar Evi Oda Pencereleri(2)	53

Şekil 4.15.	Hacı Hafızlar Evi Haremlik bölümü Bitki Tasvirleri (3)	53
Şekil 4.16.	Kapı tokmakları (C. Kürkçüoğlu Arşivi, 2014)	54
Şekil 4.17. (a)	Çubukçular evi kapı arası	55
Şekil 4.17 (b)	Şahap Bakır Evi kapı arası	55
Şekil 4.18.	Bulutlu Hoca Evi Döner Dolap (Açanal,2015)	56
Şekil 4.19.	Zincirli Sokak'tan çardak görünümüleri	56
Şekil 4.20.	Gezenek takası	57
Şekil 4.21.	Mahmutoğlu Konağı 1911-2015 yılları görselleri (T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü Şanlıurfa Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü Arşivleri,2022)	58
Şekil 4.22.	Mahmutoğlu Konağı Planı, Doğu Görünüşü ve Kesiti (Şanlıurfa Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü Arşivleri)	59
Şekil 4.23.	Mahmutoğlu Konağı eyvanı ve cürun	60
Şekil 4.24.	Mahmutoğlu Konağı mutfağı ve kileri	60
Şekil 4.25.	Mahmutoğlu Konağı Haremlik bölümü Avlusu	67
Şekil 4.26.	Mahmutoğlu Konağı ahşap kaplamaları	67
Şekil 4.27.	Mahmutoğlu Konağı Baş Odası	68
Şekil 4.28.	Mahmutoğlu Konağı Haremlik Avlusu bezemeleri	68
Şekil 4.29.	Mahmutoğlu Konağı Gezenek takası	70
Şekil 4.30.	Hacıbanlar Evi Planı (Akkoyunlu, 1989)	73
Şekil 4.31.	Hacıbanlar Evi (2)	73
Şekil 4.32.	Hacıbanlar Evi A-A Kesiti (Akkoyunlu, 1989)	74
Şekil 4.33.	Hacıbanlar Evi B-B Kesiti (Akkoyunlu, 1989)	74
Şekil 4.34.	Hacıbanlar Evi Kuş takaları	78
Şekil 4.35.	Hacıbanlar Evi Haremlik bölümü Avlusu	80
Şekil 4.36.	Hacıbanlar Evi ahşap kaplamaları	80
Şekil 4.37.	Hacıbanlar evi Haremlik bölümü Avlusu bezemeleri	81
Şekil 4.38.	Şahap Bakır Evi Planı (Akkoyunlu,1989)	85
Şekil 4.39.	Şahap Bakır Evi	86
Şekil 4.40 (a)	Şahap Bakır evi oda pencerelerinin dış görünüşleri	88
Şekil 4.40 (b)	Şahap Bakır evi oda pencerelerinin iç görünüşleri	88
Şekil 4.41.	Şahap Bakır Evi Haremlik Bölümünün Avlusu	91
Şekil 4.42.	Şahap Bakır Evi ahşap kaplamaları	92
Şekil 4.43 (a)	Şahap Bakır Evi bezemeleri	92
Şekil 4.43 (b)	Şahap Bakır Evi haremlik bölümünün avlu bezemeleri	93

ÇİZELGELER LİSTESİ

	Sayfa
Çizelge 2.1. Ryan, Browning, Clancy, Andrews, Kallianpurkar'ın Belirlediği 14 Biyofilik Özellik	32
Çizelge 2.2. Biyofilik Tasarım Konsept ve Nitelikleri	33
Çizelge 2.3. Biyofilik iç mimari tasarım unsurları	34
Çizelge 2.4. Fizyobiyofilik Unsurlar	36
Çizelge 2.5. Sosyobiyofilik Unsurlar	39
Çizelge 3.1. Biyofili Kriterleri Kapsamında Değerlendirilen Geleneksel Şanlıurfa Konutları	41
Çizelge 3.2. Biyofilik Değerlendirme Cetveli	42
Çizelge 4.1. Geleneksel Şanlıurfa Konutundaki Biyofilik Unsurlar	44
Çizelge 4.2. Mahmutoğlu Konağı Selamlık Bölümü Avlusu	61
Çizelge 4.3. Mahmutoğlu Konağı Haremlik Bölümü Avlusu	62
Çizelge 4.4. Mahmutoğlu Konağı Oda Pencereleri	63
Çizelge 4.5. Mahmutoğlu Konağı Eyvanları	64
Çizelge 4.6. Mahmutoğlu Konağı çiçekliği	65
Çizelge 4.7. Mahmutoğlu Konağı Kuş takaları	65
Çizelge 4.8. Mahmutoğlu Konağı badgırleri	66
Çizelge 4.9. Mahmutoğlu Konağı kapı arası	69
Çizelge 4.10. Mahmutoğlu Konağı'ndaki dönme dolap	70
Çizelge 4.11. Mahmutoğlu Konağı Biyofilik Değerlendirme Cetveli	71
Çizelge 4.12. Hacıbanlar Evi Haremlik bölümü Avlusu	75
Çizelge 4.13. Hacıbanlar Evi Oda Pencereleri	76
Çizelge 4.14. Hacıbanlar Evi Eyvanları	77
Çizelge 4.15. Hacıbanlar Evi Süs Havuzu	78
Çizelge 4.16. Hacıbanlar Evi Badgiri	79
Çizelge 4.17. Hacıbanlar evi kapı arası	82
Çizelge 4.18. Hacıbanlar Evi Biyofilik Değerlendirme Cetveli	83
Çizelge 4.19. Şahap Bakır Evi avluları	87
Çizelge 4.20. Şahap Bakır Evi eyvanları	89
Çizelge 4.21. Şahap Bakır Evi süs havuzu	89
Çizelge 4.22. Şahap Bakır Evi çiçekliği	90
Çizelge 4.23. Şahap Bakır Evi Kuş takaları	90
Çizelge 4.24. Şahap Bakır Evi Badgiri	91

Çizelge 4.25. Şahap Bakır Evi Kapı Arası	93
Çizelge 4.26. Şahap Bakır Evi dönmedolabı	94
Çizelge 4.29. Şahap Bakır Evi Biyofilik Değerlendirme Cetveli	95
Çizelge 5.1. Değerlendirmeye konu olan konutlar İçin Ortak Biyofilik Değerlendirme Cetveli	98
Çizelge 5.2. Değerlendirmeye konu olan konutların ortak biyofilik özellikleri	99

KISALTMALAR LİSTESİ

cm: Santimetre

H: Hicri

m: Metre

M: Miladi

TBG: Terrapin Bright Green

1. GİRİŞ

1.1. Çalışmanın Konusu ve Kapsamı

İnsan kendi ihtiyaçları doğrultusunda doğayı şekillendirmekte ve doğal işleyişe doğrudan müdahil olabilmekte, varoluşundan itibaren doğayı ve doğal yöntemleri sağlıklı ve mutlu kalmak için kullanmaktadır. Özellikle sanayi devrimi ile başlayan kentleşme ve değişen nüfus dinamikleri, doğanın tahrip edilmesi ve doğal yaşamın terki sonucunu doğurmuştur. Gelişen mühendislik çalışmaları ile daha iyisine ulaşılabileceği fikri, doğayı değiştirme ve dönüştürme eğilimini beraberinde getirmiştir. Bu anlayış doğal unsurların mekân kurgusundaki aidiyetini kısıtlamış, insan-doğa etkileşiminin azalmasına yol açmıştır.

Günümüz yaşam mekânlarında doğa ve doğal süreçlerle bağlantının yetersiz olması nedeniyle, insan-doğa ilişkisinin sürdürülebilirliği sağlanamamaktadır. İnsan ve doğa arasındaki bu etkileşimin sürdürülebilirliğinin sağlanması, doğanın deneyimlenmesi ve yapılı çevreye dâhil edilmesi ile mümkündür. Bu amaçla tasarımcılar insan-doğa ilişkisinin sürdürülebilirliğine ait ekolojik öğeler kullanmaktadır. İnsan psikolojisi üzerine iyileştirici bir etkisi olduğu kanıtlanan bu öğeler, biyofilik tasarım unsuru olarak ele alınmaktadır.

Biyofilik yapı tasarımları modern mimarlık disipliniyle ele alınmaya başlanmış olsa da bazı tarihi yapıların kimlik öğeleri de biyofilik unsurlar içermektedir. Yapıların varoluşuna ait nedenler ortaya koyan bu unsurlar, bilimsel araştırmalara konu olmuştur. Ancak ilgili araştırmalar "geleneksel konut yapılanmalarında insan-doğa ilişkisinin biyofilik kriterler çerçevesinde ortaya konulması" konusunda eksik kalmaktadır. Günümüze ulaşabilen birçok geleneksel konut yapısı sayesinde verilerin sağlıklı bir biçimde toplanabildiği ve alan çalışması kapsamında kimlik öğelerindeki biyofilik özelliklerin öne çıkması nedeniyle geleneksel Şanlıurfa konutları ele alınmıştır.

Bu araştırma biyofili ve biyofilik tasarım ile ilgili bilimsel çalışmalarını ve değerlendirmenin yapılacağı Geleneksel Şanlıurfa konutlarının özellikleri konularını kapsamaktadır.

1.2. Çalışmanın Amacı ve Önemi

Bu araştırma ile geleneksel konut yapılanmalarında insan-doğa ilişkisinin biyofilik kriterler çerçevesinde ortaya konulması ve bu ilişkinin sürdürülebilirliğinin sağlanması için güncel konut üretimlerine bir veri kaynağı olması hedeflenmektedir. Konut

yapılarındaki biyofilik unsurların tespiti ile güncel yapılı çevre anlayışında kullanıcıya psikolojik olarak sağlıklı ve doğanın öğretilerinden faydalanan mekân üretimleri sunulması amaçlanmaktadır.

Geleneksel konut yapılarındaki biyofilik unsurların tespit edildiği bu çalışma ile; geleneksel konut yapılarının varoluş nedenlerinden bazıları ortaya konulmakta, güncel konut üretimleri için insan-doğa etkileşiminin mekan üzerinden tekrar kurulabilmesi adına bir kaynak sağlanmaktadır.

Doğaya duyulan saygı ve doğanın tasarım dinamiklerimiz için girdi olabilecek verileri, geleneksel Şanlıurfa konutu mekân okumaları üzerinden ortaya konulmaktadır. Doğal süreçleri dikkate alan, doğa ile daha uyumlu yaşam mekânı ve yapılı çevre üretimi adına bugünün standart konut yapılanmalarına girdi sağlayabilecek biyofili kriterleri belirlenmektedir. Bu kriterlerin değerlendirilmesi ile yapıların kimlik öğeleri ve varoluş nedenleri, dönemin bazı anlayışları tespit edilmekte, biyofilik tasarım üretimleri için bugünün yaşam dinamiğine veri kaynağı olması sağlanmaktadır.

1.3. Tanımlar

Biyofili; canlılara ve hayata karşı hissedilen yoğun sevgidir (Fromm, 1964).

Biyofili; hayata ve yaşamsal süreçlere bağlılık gösteren varoluşsal bir eğilimdir. (Wilson, 1996).

Biyofilik tasarım; insanın doğayla olan etkileşiminin ve doğanın faydalarının yapılı çevrelerde sürdürülebildiği tasarımıdır (Selçuk, 2018).

Biyofilik mimarlık; insana ve doğaya saygıyla yaklaşan, doğa, yaşam ve mimarinin kullanıldığı yeni bir anlayıştır (Bayraktaroğlu, 2013).

Biyofilik tasarım; doğanın olumlu psikolojik etkilerini yapılı çevredeki tasarım anlayışına dahil etmenin önemini savunan tasarım metodudur (Ünlü, 2017).

Biyofilik tasarım; insanın doğayla uyumunun yapılı çevreye doğal tasarım unsurlarının getirilmesiyle sağlanmasıdır (Genç, 2018).

Cürun; geleneksel Şanlıurfa konutunda avlu ya da eyvandaki çeşmenin atık suyunu, avludaki çiçekliğe ulaştıran oyma su yalağıdır.

Tandırılık; geleneksel Şanlıurfa konutunda kare ya da dikdörtgen planlı, tonoz örtülü mutfaktır.

Zerzembe; geleneksel Şanlıurfa konutunda zemin kattan yarım kot aşağı inilerek girilen beşik tonozlu kilerdir.

Badgir; geleneksel Şanlıurfa konutunda baca şeklindeki havalandırma kanalıdır.

Çörten; geleneksel Şanlıurfa konutunda yağmur sularının yüzeye değmeden akması için taştan yapılmış oluklardır.

Develik; geleneksel Şanlıurfa konutunda deve ya da at gibi binek hayvanların bulunduğu, çarpaz tonozlu ve dikdörtgen planlı ahırdır.

Kapı Arası; geleneksel Şanlıurfa konutunda sokaktan avluya ya da haremlik kısmındaki avludan selamlık kısmının avlusuna geçişi sağlayan, beşik tonoz örtülü, dikdörtgen planlı geçiş mekanıdır.

Gezenek; geleneksel Şanlıurfa konutunda birinci kattaki eyvan ve odalara ulaşımı sağlayan açık koridor niteliğindeki teraslardır.

Gedemeç; geleneksel Şanlıurfa konutunda odaya girişte odanın kısa kenarı boyunca uzanan ve oda kotundan 20 cm düşük planlanan bölümdür.

Gezenek takası; geleneksel Şanlıurfa konutunda sokak kapısının önüne bakışa izin veren küçük cephe açıklığıdır.

Kuş takası; geleneksel Şanlıurfa konutunda kuşların yuva yapabilmesi için avlu duvarlarındaki taştan yapılmış cephe nişidir.

Camhane; geleneksel Şanlıurfa konutunda odaların duvarlarındaki nişlerde depolama amaçlı yapılan ahşap mobilya ögesidir.

Tetirbe; geleneksel Şanlıurfa sokaklarında plansız parselizasyonun bir getirisi olan 1,5m.-2m. genişliğindeki çıkmaz sokaklardır.

Kabaltı; geleneksel Şanlıurfa sokaklarının bir kısmının üzerini örterek inşa edilen, karşılıklı iki yapı arasını birinci kat seviyesinde kapatan tonozlu geçişlerdir.

1.4. Özgün Değer ve Katkı

Bu araştırma ile bugünün konut yapılanmalarında azaldığı gözlemlenen insan-doğa ilişkisinin, geleneksel konut yapılanmalarındaki uyumlu birlikteliği ortaya konulmaktadır. Yapıldığı dönemin anlayışıyla "biyofilik tasarım" kaygısı gütmeyeceği düşünülen konut yapıları, bugünün bilgi birikimiyle ele alınmaktadır.

Geleneksel konut yapılarında ekolojik faydalar sağlamayı amaçlayan mekânsal kararların aslında insanın fiziksel ve bilişsel sağlığına da olumlu etkileri olduğu tespit edilmiştir. Doğanın tasarım pratiklerimizde iyileştirici bir kaynak olabilmesi için, doğal süreçlerin tasarıma dâhil edilmesinin önemi vurgulanmıştır.

Bir sentez ve analiz niteliğindeki bu çalışmada biyofilik tasarım konulu literatür taramaları yapılmış ve sunulmuş, edinilen bilgiler geleneksel Şanlıurfa konutları üzerinden somut bir biçimde ortaya koyulmuştur. Bu konutlarda daha önce biyofilik

tasarım kapsamında bir araştırma yapılmamıştır. Yapıldıkları dönemde iklimsel verilerden ekolojik olarak faydalanmanın amaçlandığı düşünülse de geleneksel Şanlıurfa konutlarında insanın iyi olma halini destekleyici birçok unsur olduğu tespit edilmiştir.

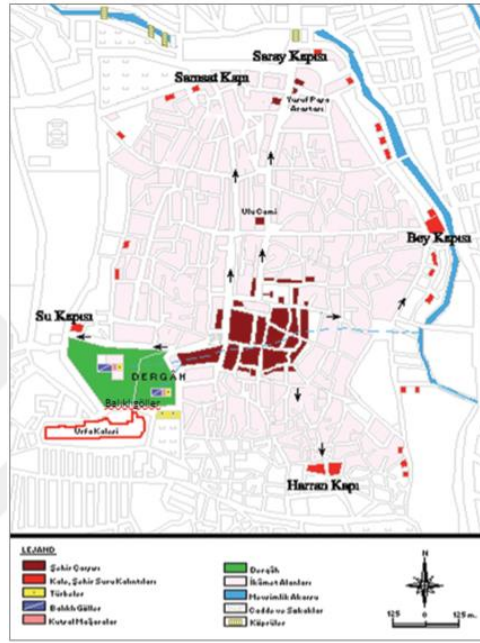
Bu araştırmanın literatüre kazandırdığı özgün değerleri, geleneksel Şanlıurfa konutunda daha önce tespit edilmemiş biyofilik kriterlerin ve unsurların ortaya konulmasıdır. Kullanıcıların fizyolojik, psikolojik ve sosyolojik olarak iyi hissetme hallerinin ele alındığı bu çalışma ile, her gün doğadan biraz daha kopmakta olan bugünün tasarım pratiklerine ilham kaynağı olarak, farklı bir bakışla katkı sağlanmıştır.

2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

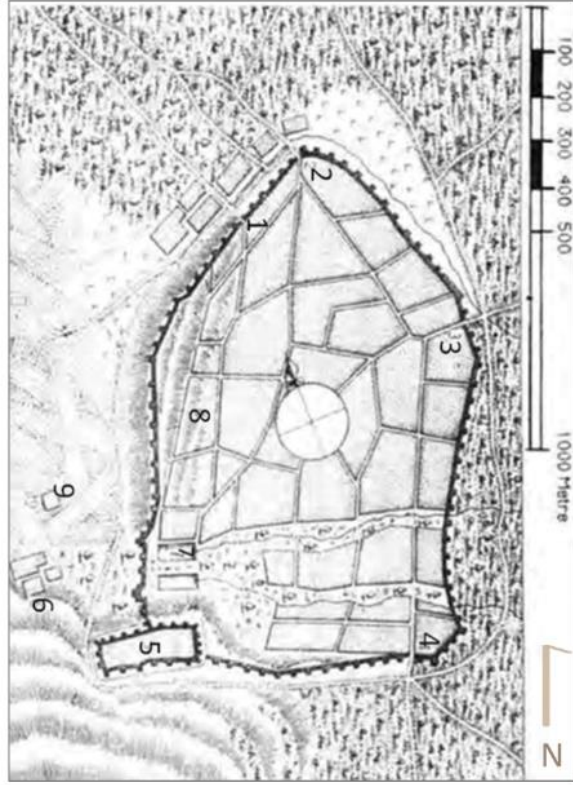
2.1. Şanlıurfa'nın Geleneksel Dokusu

Şanlıurfa eski kent dokusu Urfa kalesi, Karakoyun deresi, Suruç yolu ve Karakoyun deresini takip eden Akçakale yolu ile sınırlanmıştır (Alper, 1987). Din ve ticaret sosyal hayatı ve şehrin gelişimini etkileyen en önemli iki unsur olmuştur. Eski kent merkezi, eski ticaret merkezi olan hanlar bölgesi ve Ulucami etrafında oluşmuştur.

Şekil 2.1. Urfa Eski Kent Merkezi (Aliağaoğlu, Uğur, 2016)

Osmanlı'nın diğer şehirlerinde olduğu gibi Şanlıurfa'da da hanlar bölgesi şehrin kalesinin yakınlarında kurulmuştur. Şehrin merkezinde bulunan Urfa çarşısı, şehir dışından gelen yolların şehir kapılarından itibaren yönlendirildiği kesişim noktasıdır (Turan, 2009). Ticaret güzergâhındaki şehir birçok kervanın uğrak noktası haline gelmiştir. Güvenliği sağlamak amacıyla sur kapılarının akşam kilitlenip sabah açıldığı, sur içi ve dışındakilerin geçişine kontrollü izin verildiği bilinmektedir.

Şekil 2.2 (a) Neibuhr'un 1766'da Çizdiği Urfa Kent Planı (1-Samsat kapısı 2-Yenikapı-Saray Kapısı3-Bey kapısı 4-Harran kapı 5-Kale 6-Kayaya oyma mekanlar 7-Rıdvaniye Cami 8-Ermeni Apostolik kilisesi 9-Kilise)

Şekil 2.2 (b) 19.yy Başlarında Kentten Bir Görünüm (Kürkçüoğlu, 2011)

1921 Ankara Antlaşmasıyla Türkiye-Suriye sınırının çizilmesi, Urfa'nın Halep, Rakka ve Şam ticaret güzergâhındaki şehrin önemini kaybetmesine neden olmuş, Urfa'nın geleneksel ticari yapılanmasına büyük bir darbe etkisi yapmıştır. Hanlar ve kapılar değerini yitirmiştir.

Şekil 2.3. 19.yy Başlarında Kentten Bir Görünüm (Kürkçüoğlu, 2011)

19'uncu yüzyıl sonuna kadar sağlam olan Urfa surlarının 1950 yılından sonra tamamen tahrip edildiği anlaşılmaktadır. Mahmutoğlu Kulesi ve Balıklıgöl civarındaki kalıntılar günümüze ulaşan tek sur kalıntılarıdır. Harran Kapısı ise ayakta kalabilmiş tek sur kapısıdır.

Şekil 2.4 (a) Mahmutoğlu Kulesi

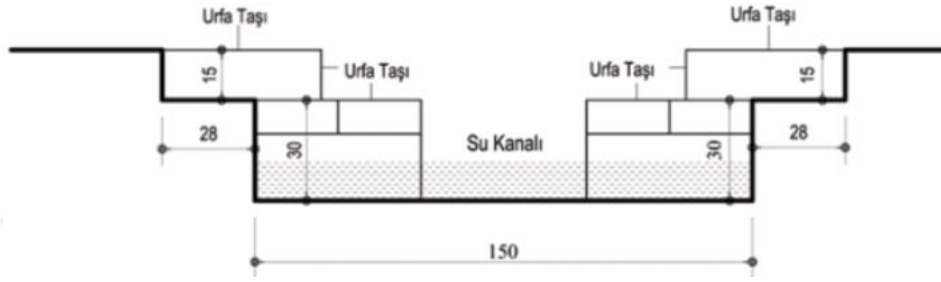
Şekil 2.4 (b) Harran Kapısı

16.yüzyılda Osmanlı İmparatorluğu'nun en güçlü yıllarında, Gümrük Hanı ve çevresindeki bedesten ve çarşıların inşasıyla bölge hızla gelişmiştir. Kent cami, mescit, medrese, türbe, han, hamam gibi sosyal yapılarla zenginleşmiş ve sur içi yerleşmesi ortaya çıkmıştır. Eski kent merkezinin korunmasını ve kentin kuzeye doğru genişlemesini hedefleyen ilk imar çalışmaları Osmanlı Dönemi valisi Ethem Bey'in liderliğinde 1903 yılında gerçekleşmiştir. Ethem Bey'in yönetimindeki bu imar çabaları, Urfa'nın gelişimini etkilemiştir. Bu çalışmalar hem tarihi mirası korumayı hem de şehrin altyapısını güçlendirerek yaşam kalitesini artırmayı hedeflemiştir (Çiftçi, 2019).

Şehri kuzey-doğu yönünde saran Karakoyun Deresi, Roma döneminde dağlardan gelen suyu toplanmak için yapılan set ve kanalın bugüne ulaşan halidir. Daysan Nehri'nin ise dere yatağı değiştirilmiş, güneyde şehir içinden akan eski güzergâhı "Halil-ür Rahman suyu" olarak adlandırılmıştır. Aynzeliha kaynağı da şehrin güneyinde bulunmaktadır (Engin, 2018).

Şekil 2.7 (a) Mevlid-i Halil Cami Avlusu (İlhan,2017)

Şekil 2.7 (b) Mevlid-i Halil Cami Avlusu- Ayn Zeliha suyu kesiti (İlhan, 2017)

Şekil 2.7 (c) Gümrük hanı (Yasin küçük arşivi)

16.yüzyılda farklı din ve etnik kökenlerin benimsendiği toplumda eski kent merkezinde çeşitli mahalleler oluşmuştur. Bu bölgede bulunan 16 farklı mahalle Yahudi Mahalleleri, Ermeni Mahalleleri, Süryani Mahalleleri ve Müslüman Mahalleleri olarak anılmaktadır. Halep Salnameleri incelendiğinde 1867 yılında 56 olan mahalle sayısı,

1885'te 53'e, 1903'te 48'e düşmüştür. Şehrin mahalleleri kendi içinde çeşitli kısımlardan oluşmaktadır. Bir kısım Türkler, Süryaniler ve Yahudiler doğudaki mahallelerde, Türkler ve Araplar güneydeki mahallelerde, Ermeniler ise bugünkü Yenimahalle civarında, katedrallerin batı ve kuzeyinde yaşamıştır. Ticari yapılanma ve geleneksel konut dokusu incelendiğinde demografik yapının ayırıcı nitelikte farkları görülmektedir. Müslümanlar ve gayrimüslimler yan yana dükkanlarda satış yapmaktadır. Halkın evleri de plan şeması ve iç mekan donatılarıyla birbirine benzemektedir.

Toplam Nüfus	Müslüman	Ortodoks	Gregoryan	Katolik	Yahudi	Protestan	Süryani
126.776	114.358	2	9.783	468	359	688	1118

Şekil 2.8. 1881-1882-1883 Osmanlı Nüfus Sayımlarının Kayıtlarına Göre Toplam Nüfus İçinde Dini Grupların Dağılımı (Şahinalp,2005).

2.2. Şanlıurfa'nın Geleneksel Konut Yapılanması

Aşiret ilişkilerinin başlamasıyla birlikte yaşayan ailelerin genişlemesi iç içe geçmiş büyük konutların yapılmasına neden olmuştur. Bu konutlarda aile büyükleri, onların evlenmiş erkek çocukları ve aileleri, evlenmemiş çocukları, varsa özellikle babanın üst kuşağı olan yaşlılar olmak üzere geniş aileler birlikte yaşamıştır. Bu konutların odalarında yemek yeme, yıkanma, uyuma gibi birçok faaliyet yapıldığından evlenen her erkek çocuk ailesiyle bir odaya yerleşmiştir. Evin en zengin odası olan üst kattaki başoda misafirleri ağırlamak için kullanılmıştır. Diğer odaların paylaşımı ise önce evlenen erkek çocuğun büyük odayı almasıyla yapılmıştır.

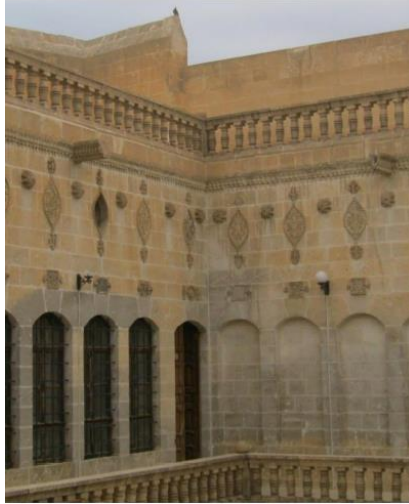
Geleneksel Şanlıurfa evleri sıcak ve kurak iklim şartları dikkate alınarak tasarlanmıştır. Kalın taşıyıcı duvarlarla kâgir teknikle yapılan yapılarda iç mekânlarda taşın serinletici etkisinden faydalanılmıştır. Yazın bunaltıcı sıcaklık etkisinin uzun sürdüğü şehirde evlerin büyük kısmı açık ve yarı açık alanlardan oluşmaktadır. Bir avluyu çevreleyen oda ve eyvanlardan kuzeye bakanlar yazlık olarak planlanmıştır. Böylece hava akımlarından en iyi şekilde faydalanabilmek amaçlanmıştır. Kışlık planlanan birimler ise güneşe yönlendirilerek kolay ısınması sağlanmıştır (Turan,2009).

Geleneksel Urfa evlerinde temel yapı malzemeleri yerel kaynaklardan seçilmiştir. Bölgede yaygın olarak bulunan, bir tür kireç taşı olan "küfeki taşı" sağlamlığıyla yapıların kâgir duvarlarında, kolay işlenebilmesi ile de cephe süslemelerinde kullanılmıştır. "Havara taşı" olarak da adlandırılan bu taş malzemenin ısı ve ses

izolasyonu sağladığı bilindiğinden iklimsel performans açısından olumlu etkileri görülmektedir. Bu taş malzeme ocaktan çıkarılınca kolay işlenebilirken, açık hava ile uzun süreli teması sonrasında yüksek dayanıklılık kazanmakta ve sertleşmektedir. Bu sayede süslemeler ve bezemeler için kullanılabilir. Korkuluklar, kuş takaları, konsollar gibi süslemeli öğeler, duvar yüzeylerinde hayvan ve bitki motifleri ile işlenmiştir. Taş boyutlarındaki sınırlamalar nedeniyle büyük çıkma yapılamadığı için parçalar kaydırılarak çıkmalar ve konsollar oluşturulmuştur.

Şekil 2.9 (a) Zincirli Sokak'tan bir çıkma görüntüsü

Şekil 2.9 (b) Şahap Bakır Evi motifleri, çörlenler

Geleneksel Urfa evleri planlarının merkezindeki avlular parselizasyona göre yamuk ya da dörtgen planlanmıştır. Avluların ve iç mekanların zeminleri de yine bir kireç taşı olan düzgün kesilmiş “nahit taşı” ile kaplıdır. Sokak döşemesi düzgün kesilmiş bazalt

küp taşlardan oluşmaktadır. Bazalt taşlarının arasında mermer taş kullanımı yapılmıştır. Mermer taş sokağın orta aksına denk gelmektedir. Diyarbakır beji olarak tanımlanan renkten tek sıra mermer kullanımı yapılmıştır.

Şekil 2.10. Zincirli sokak görünümü

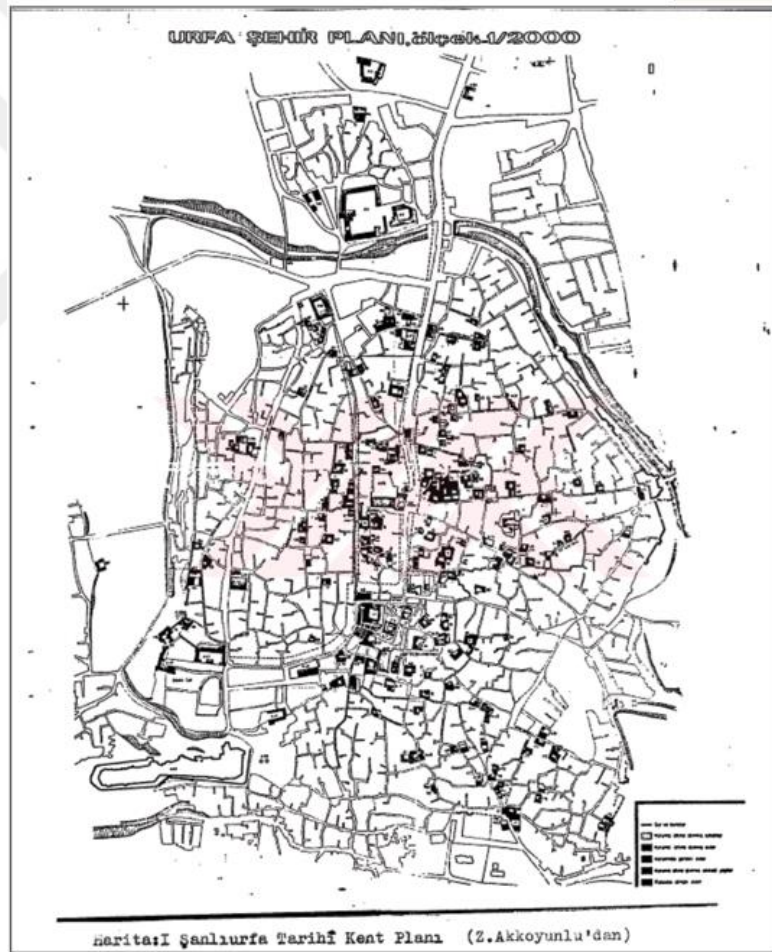
Geleneksel Urfa evlerinde taşıyıcı duvarlar 25 cm kalınlıkta kesme taş duvarlar, 20–40 cm kalınlıkta moloz taş dolgu ve tekrar 25 cm kalınlıkta kesme taş duvardan oluşmaktadır. 70-100 cm arasında değişen taşıyıcı duvar kalınlıkları iç mekanlardaki mısafat taşından yapılan bölücü duvarlar için 15 cm kalınlığına düşmektedir. Küfeki taşı tozu, kireç ve su karışımından elde edilen “kül kireç” ise derzlerde bağlayıcı harç olarak kullanılmaktadır. Oda duvarları ve tavanları; kendir lifi, kireç, kül ve su karışımından elde edilen kendir sıvalıdır. Diğer duvarlardaki taşlar sıvasızdır. Zeminler kesme nahit taşlarıyla kaplıdır (Yüzgöl, 2011).

Mekânların tavanları genellikle beşik veya çapraz tonozlu, bazı mekânlarda ise ahşap mertekli döşemelidir. Bu döşemelerin üzeri toprak veya nahit taşı ile kaplı damlarla örtülmüştür. Bu damların toprak bölümleri her yıl "loğ" adı verilen yuvarlak ve ağır taşlarla sıkılaştırılmaktadır. Geleneksel Urfa Evleri'nde taş malzeme kullanımından sonra en yaygın olan malzeme ahşaptır. Avlu ve odaların kapı kanatları, pencere kepenkleri, söveleri, tavan kaplamaları ve baş odaların duvarlarında ahşap malzeme kullanılmıştır (Yüzgöl, 2011).

2.2.1. Sokaklar ve örüntüler ağı

Geleneksel Urfa sokaklarının doğu-batı yönünde uzanması aşırı sıcaklığın olumsuz etkilerinden korunmak için alınan planlama kararlarından biridir. İki atlinin yanyana geçebileceği en küçük genişlikteki sokaklar arnavut kaldırımlı, tek sıra mermer ve kalan kısım bazalt taş kaplıdır. 2,5 m -3,5 m uzunluğundaki sokakları çevreleyen yüksek zemin kat duvarları, sokakta gölgelik alanların oluşmasını sağlamıştır.

Ritmik ve organik sokak dokuları oluşmuştur. Bu sokaklarda bulunan konut yapılarının zemin kat cepheleri genellikle sağır ve yüksek duvarlıdır. Bu durum, iklimin sıcak koşullarından fazla etkilenmemek, güvenlik ve mahremiyet sağlamak amaçlarıyla ortaya çıkmıştır. Üst kat çıkmaları olan çardakların altındaki süslü, profilli taş konsollar sokağa zenginlik kazandırmıştır.

Şekil 2.11 (a) Şanlıurfa Tarihi Kent Planı (Akkoyunlu, 1989)

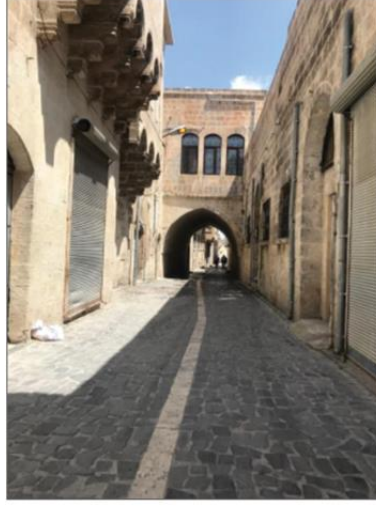

Şekil 2.11 (b) Şanlıurfa Sokakları

Sokaklar planlı tasarlanmadığı için bazı evlere çıkmaz sokaklardan ulaşılmaktadır. 1,5 -2 m genişliğindeki bu çıkmaz sokaklara “tetirbe” adı verilmektedir. Horoz, Bekmez, Reji Tetirbeleri özelliğini korumuş tetirbelerdendir. Sokağın bir kısmının üzerini örterek inşa edilen örtü sistemine ise “kabaltı” adı verilmektedir. Sokakta karşılıklı iki yapı arasında birinci kat seviyesinde kapatan bu tonozlu geçişlerin üstü bir eve ait oda niteliğindedir. Bindirme tekniğiyle yapılan bu konsolların en uzununu 16.4 m uzunluğundaki Hacı Abo Kabaltısı’dır. Dar sokaklar ve küçük meydancıkların bulunduğu kentte geniş ve açık alanlara rastlanmaması sıcaklığın kent planlamasını önemli ölçüde etkilediğini göstermektedir. Kavşak özelliği taşıyan meydanlardan bazıları şunlardır; Su, Hokka, Bıçakçı, Ellisekiz Meydanı.

Şekil 2.12 (a) Ellisekiz Meydanı

Şekil 2.12 (b) Karamusa sokaktaki bir kabaltı

Şekil 2.12 (c) Köleler sokaktaki bir tetirbe

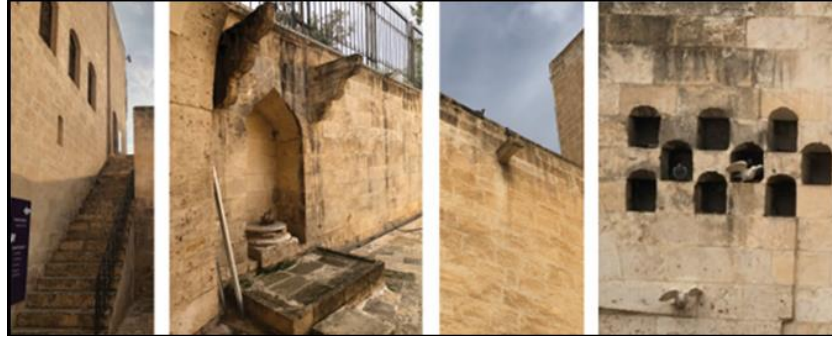
Şekil 2.12 (d) 1880 yılında Urfa Kalesi'nden kentin görünümü (Kürkçüoğlu, 2011)

2.2.2. İç mekan donatıları

Geleneksel Şanlıurfa evlerinin hepsinde en az 1 avlu, bazılarında 2avlulu bulunmaktadır. 2 avlulu evlerde selamlık kısmını; selamlık avlusu, develik, hela, odalar ve eyvanlar oluşturmaktadır. Haremlik kısmı ise; avlu, mutfak, kiler, hela, hamam, oda ya da eyvanlar oluşmaktadır. Avlunun iŐlevleri; ev halkının asıl yaşam alanı, oturma alanı, kışlık hazırlama alanı, çocukların oyun alanı, eğlencelerde toplanma alanı olmasındır. Bu evlerde damlar da avluya benzer işlevlerde; yazın yatma, erzak kurutma, eğlencelerde izlence alanı, kadınlar için diğer evlere geçiş alanı olarak kullanılmıştır.

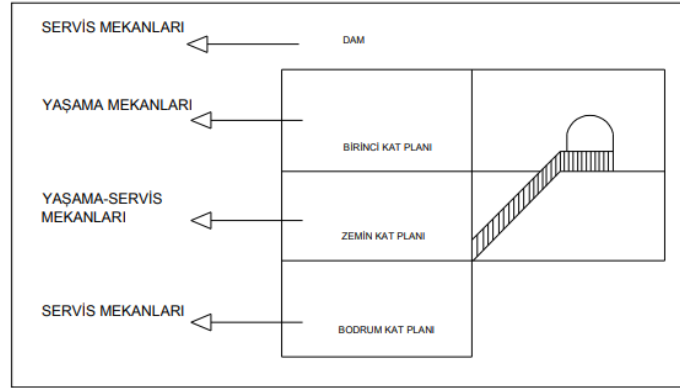
Geleneksel Şanlıurfa evlerinde sıcak ve kurak iklimin bir getirisi olarak açık mekanlara ihtiyaç duyulması; avluların evin en geniş birimleri olarak planlanmasına sebep olmuştur. Avlular buldukları arsanın yapısına göre dörtgen ya da yamuk olarak planlanmıştır. Yaz aylarının etkisini uzun süre hissettirdiği Şehirde evdeki yaşamın çoğunluğu avluda geçmektedir. Ev halkının aşırı sıcaklığın bunaltıcı etkisinden korunması ve gölge bir alan oluŐturmak amacıyla avlularda çiçeklik bölümleri planlanmıŐ, nar ve turunçgil ağaçları ya da yerel bitkiler ekilmiŐtir. Ayrıca bir duvara dayalı olarak ya da avlunun ortasında hanenin su ihtiyaını karŐılaması için su kuyusu bulunmaktadır. Serinlik sağlamak amaçlı planlanan ss havuzları da avluları süslemektedir. Tuvalet birimi evin içinde değil avluda konumlanmıştır. Avlu duvarlarında kuşların yuva yapabilmesi için cephe niŐi olan ‘kuş takaları’ ve yağmur sularının yzeeye değmeden akması için taştan yapılmış oluk niteliğindeki ‘rtenler’ planlanmıştır. st katlara eriŐimi sağlayan merdivenler genellikle 100 cm geniŐliĐinde ve 20 cm yüksekliğinde taş basamaklar ile yapılmış, dĞme demir korkuluklarla süslenmiştir.

Büyük çoğunluğu yarı açık ve açık alanlardan oluşan evlerde kapalı birimler daha kısıtlı tutulmuŐtur. Güneşin yakıcı etkisinden korunurken rzĐarın esintisinden faydalanmaya olanak sağlayan eyvanlar, yarı açık alan olarak planlanmıştır. Kuzeye bakan ve daha büyük olanlar yazlık kullanıma, daha küçük ve güneye bakanlar ise kışlık kullanıma ayrılmıştır.

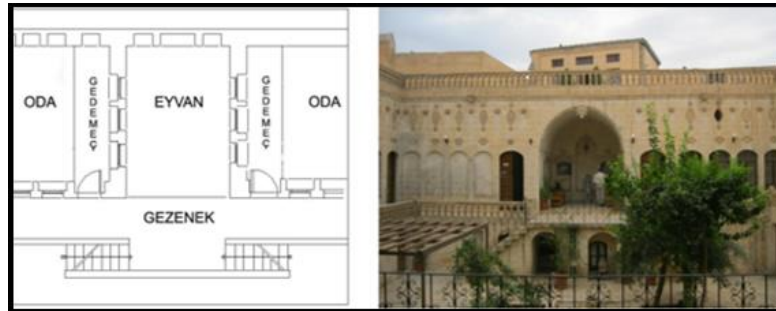

Şekil 2.13. Mahmutoğlu Kulesi merdiven, kuyu, çörten ve kuş takası

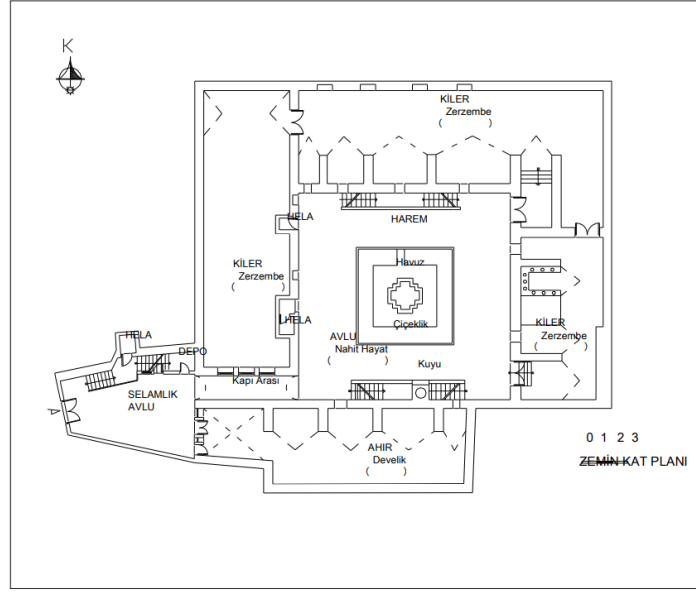
Geleneksel Şanlıurfa evleri genellikle iki buçuk katlı olarak planlanmıştır. Sıcak iklimin etkisini uzun süre gösterdiği şehirde, güneş görmeyen serin bir alan olarak avlu ve mutfağın yarım kot altında planlanan, kiler niteliğindeki “zerzembe” birimleri bulunmaktadır. Bazı evler tek, bazı evler çift katlı planlanmıştır. Birinci kattaki eyvan ve odalara ulaşımı sağlayan açık koridor niteliğindeki teraslara “gezenek” adı verilmektedir (Turan, 2009).

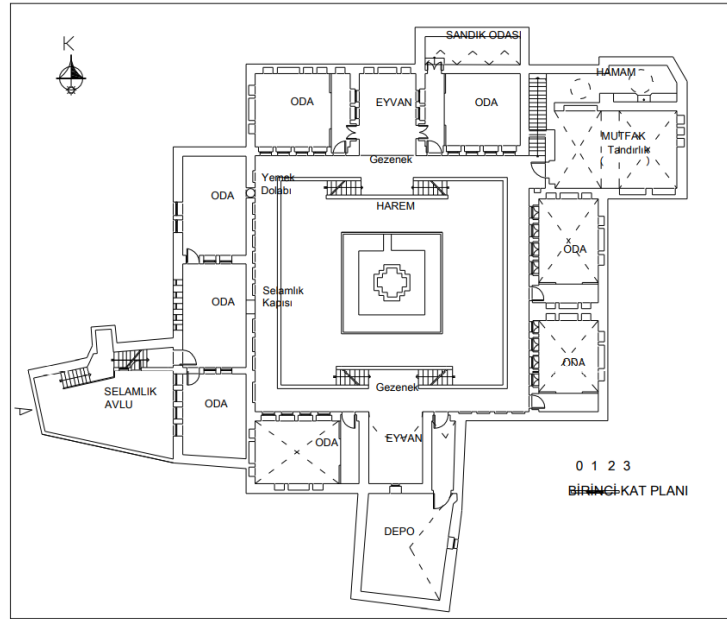
Şekil 2.14 (a) Geleneksel Urfa evlerinin katlara göre kullanım amacı (Turan, 2009)

Şekil 2.14 (b) Şahap Bakır evi eyvanı ve gezeneği (Turan, 2009)

Şekil 2.14 (c) Şahap Bakır evi zemin kat planı (Akkoyunlu,1989)

Şekil 2.14 (d) Şahap Bakır evi 1. kat planı (Akkoyunlu,1989)

Şekil 2.14 (e) Şahap Bakır evinin haremlik bölümü (1)

2.2.2.1. Eyvan

Geleneksel Urfa evlerinin hepsinde en az bir eyvan vardır. Eyvanlar, özellikle sıcak iklim koşullarının etkisini uzun süre gösterdiği yaz aylarında, evin en çok kullanılan birimleri olup; oturma, yatma, yemek yeme, kışlık hazırlama, misafir ağırlamak için kullanılmaktadır.

Şekil 2.15. Şahap Bakır evi haremlik bölümü avlusu ve eyvanı

Birden fazla eyvan bulunan evlerde ise güneyde ve büyük olarak planlanan eyvanlar yazlık kullanım için, kuzeyde ve küçük olarak planlananlar ise kışlık kullanım için tasarlanmıştır. Bu birimlerin sadece ön cephesi açıktır. Cephesi kemerlidir. Eyvan kemerlerinin iç kenarlarında dış şeklinde motifler bulunmaktadır. Ortadaki büyük niş havalandırma bacası niteliğindedir. Bazı evlerde avluda bir duvara dayanmış, bazı evlerde eyvanın ortasında bir çeşme bulunmaktadır. Taştan oyulmuş su haznesinin ortasına sabun konmaktadır. Cürun denilen oyma su yalağı ile atık su uzaklaştırılıp avludaki çiçekliğe ulaşmaktadır.

Şekil 2.16 (a) Mahmutoğlu Konağı haremlik bölümü avlusundaki kışlık eyvanlar

Şekil 2.16 (b) Mahmutoğlu Konağı haremlik bölümü avlusundaki yazlık eyvan

2.2.2.2. Mutfak (Tandırılık) ve Kiler (Zerzembe)

Geleneksel Urfa evlerinde “tandırılık” denilen mutfaklar dörtgen planlıdır. Duvarlarındaki nişlere malzeme ve mutfak eşyaları koyulmaktadır. Üstleri çapraz tonoz örtülüdür. Ailenin genişliğine göre kazanların sığabileceği en az iki taş ocak bulunmaktadır. Ocaklar zeminden 20 cm yüksektedir ve tek bacaya bağlıdır. Bu ocaklarda gerektiğinde çamaşır yıkanabilmektedir. Mutfaktan 80-120 cm aşağıda konumlanan, “zerzembe” denilen kilere basamaklarla inilmektedir. Kilerler dörtgen planlı ve beşik tonoz örtülüdür. Erzaklar küplerde saklanmaktadır.

Şekil 2.17 (a) Mahmutoğlu Konağı tandırılığ

Şekil 2.17 (b) Mahmutoğlu Konağı zezembesi

Haremlik ve selamlık bölümü arasındaki duvarda planlanan dönmedolap sistemi kilerde ya da mutfakta planlanmıştır. Selamlık bölümündeki erkeklerin haremlik bölümündeki kadınları görmesi engellenerek yiyecek alışverişini yapmak için kullanılan bu mobilya ögesi mahremiyete verilen önemi göstermektedir.

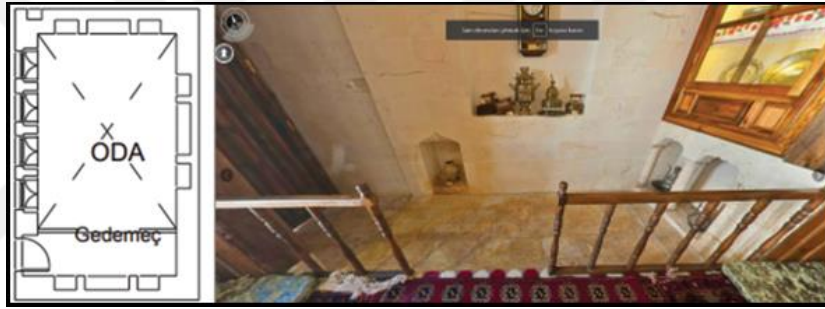

Şekil 2.18. Mahmutoğlu Konağı'ndaki dönmedolap, tandırlık-zezembe ilişkisi

2.2.2.3. Oda

Geleneksel Urfa evlerinde yazlık odalar kuzeyde ve üst katta, kışlık odalar güneyde ve alt katta bulunmaktadır. Yaşam eylemlerinin çoğu odada gerçekleşmektedir. Oturma, yemek yeme, çalışma, uyuma, gerektiğinde yıkanma odada yapılan eylemlerdir. Odalar arasında büyük farklar yoktur. Yalnızca başoda boyut ve süsleme olarak daha zengindir ve genelde sokağa çıkma yapar. Zeminler kesme Nahit taşı döşelidir. Tavanlar genelde çapraz tonoz çatı örtülüyken başodalar ahşap ve düz tavanlı olarak görülebilmektedir.

Odaya giriş, oda kotundan 20 cm düşük olan ve odanın kısa kenarı boyunca uzanan gedemeç'ten yapılmaktadır. Gedemecin yanındaki duvar nişleri ayakkabı ve eşyaların koyulması amaçlanarak yapılmıştır. Diğer duvarlardaki nişler, bir dolap niteliğindedir ve adına "camhane" denir.

Şekil 2.19 (a) Hacibanlar evi oda planı ve gedemeç fotoğrafı (2)

Şekil 2.19 (b) Hacibanlar evi camhanesi (2)

Oda pencereleri genellikle altta ve üstte olmak üzere iki sıradır, kemerli ve demir parmaklıklıdır. Zemin kattaki pencereler mahremiyet kaygısıyla avluya açılırken üst katlardaki pencereler hem avluya hem sokağa açılabilir. Mahremiyetin gereğiyle alt pencereler gündüz açık olup aydınlatma sağlarken, gece kapatılmaktadır. Üst pencereler gece havalandırma amaçlı açılmaktadır.

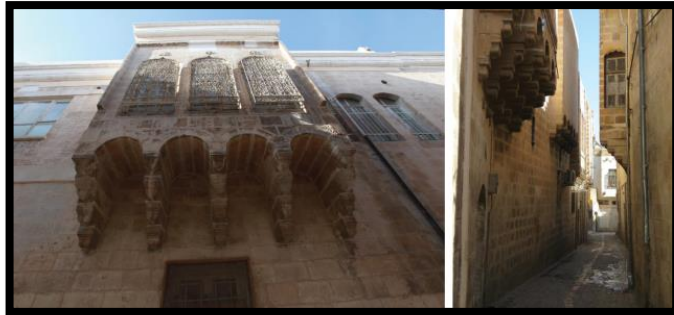
Şekil 2.20. Hacibanlar evi oda pencereleri (2)

Bazı evlerde ‘badgir’ adı verilen havalandırma kanalları bulunmaktadır. Baca şeklindeki bu kanallar havalandırmayı sağlarken iklimin bir getirisi olan sıcak yaz günlerinde odaya serinlik vermektedir.

2.2.2.4. Baş Oda

Evin birinci katında konumlanan baş oda boyut ve süsleme olarak zengindir, sokağa çıkma yapabilmektedir. Parselizasyon düzgün olmadığı için üst katlarda çıkmalarla düzgün dörtgen planlı baş odalar vardır. Tavanı tonoz olabildiği gibi ahşap ve düz tavanlı da olabilir. Geleneksel Urfa konutunun ahşap tavanlı tek odasıdır.

Misafirlerin ağırlandığı odadır. Üst katta olduğu için sokağa pencerelerle açılır. Karşı evin çardağı ile birbirine bakıyorsa bir evin açıklıkları yan cepheye açılır. Profilli, süslü ve bindirme tekniği ile taş konsollar yapılır. Pencereler düz atkılı ya da kemerli, demir parmaklıklı ve 80 cm standart genişliğindedir. Pencereler odaya alan kazandırmak için duvar kesitinin dış yüzeyine yakın konumlanmıştır.

Şekil 2.21. (a) Zincirli sokaktan baş oda çıkmaları

Şekil 2.21. (b) Mahmutoğlu konağı baş odası

2.2.2.5. Develik ve Kapı Arası

Geleneksel Şanlıurfa evlerinde “develik” denilen ahırlar dörtgen planlıdır. Genellikle evin en büyük kapalı mekânıdır. Moloz taş duvarlarla yapılmaktadır ve genellikle çapraz tonoz örtülüdür. Açıklıksız ve karanlık planlanmaktadır.

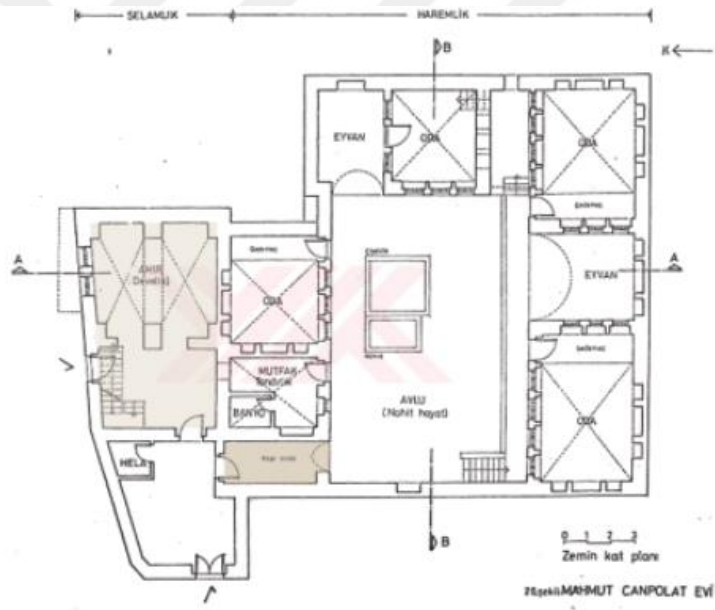

Şekil 2.22. Rızvanoğlu evi develiği

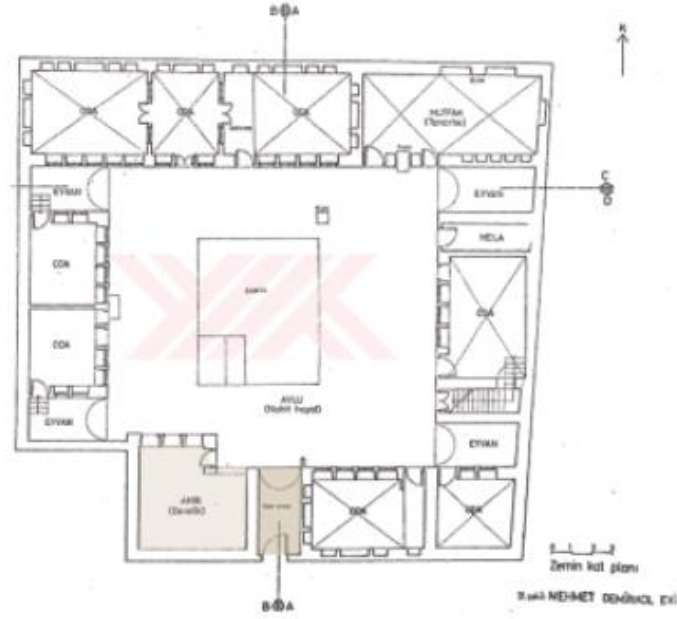
Kapı arası tek avlulu evlerde sokak kapısı ile avluyu ayıran geçiş mekânıdır. Çift avlulu evlerde selamlık ve haremlik bölümlerinin avluları arasında planlanmaktadır. Dörtgen planlıdır. Beşik tonoz örtülüdür. Uzun kenarı boyunca taş bir sedir uzanmaktadır.

Şekil 2.23 (a) Mahmutoğlu konağı kapı arası

Şekil 2.23 (b) Mahmut Canpolat Evi Zemin Kat Planı (Akkoyunlu, 1989'dan düzenlenmiştir.)

Şekil 2.23 (c) Mehmet Demirkol Evi Zemin Kat Planı (Akkoyunlu, 1989'dan düzenlenmiştir.)

2.2.3. Sosyal yapının mekansal yansımaları

Geleneksel Şanlıurfa konutlarında birden fazla ailenin yaşaması özellikle kadınların mahremiyetini önceleyen mekânsal kararlar alınmasına neden olmuştur. Aşiret geleneğiyle sürekli misafir ağırlamanın yaşamsal bir rutini olduğu bu evlerde haremlik ve selamlık bölümlerinin ayrı planlanmıştır. Kadınların ve çocukların günlerinin geçtiği haremlik bölümü, erkeklerin bulunduğu ve misafirlerini ağırladıkları selamlık bölümüne göre daha büyük tasarlanmıştır. İslam kültürünün etkisiyle kadının mahremiyetinin mekânsal kararları etkilediği bu evlerde haremlik ve selamlık bölümleri arasında birbirini gören pencereler bulunmamaktadır. Bu da mahremiyetin bir getirisidir. Haremlik ve selamlık bölümleri arasındaki duvara yapılan, servis penceresi niteliğindeki dönmedolap sistemi de kadının mahremiyeti için alınmış önlemlerdendir.

Geleneksel Urfa sokaklarında bulunan konut yapılarının zemin kat cepheleri genellikle sağır ve yüksek duvarlıdır. Bu durum sıcak iklim koşullarından fazla etkilenmemek, güvenlik ve mahremiyet sağlamak amacıyla da ortaya çıkmıştır. Misafirlerin ağırlandığı oda olan baş oda(çardak) üst katta olduğu için sokağa çıkma yapar ve pencerelerle açılır. Karşı evin çardağı ile birbirine bakıyorsa bir evin açıklıkları yan cepheye açılır. Profilli, süslü ve bindirme tekniği ile taş konsollar yapılır.

Şekil 2.24. Zincirli Sokaktan çardak çıkmaları

Evler tek avlulu da çift avlulu da olsa, kapı arası mekânı düzenlenmiştir. Tek avlulu evlerde sokak kapısı ile avluyu ayırarak sokaktan gelen erkeğin avludaki kadını görmesi engellenmiştir. Çift avlulu evlerde selamlık ve haremlik bölümlerinin avlularını ayırarak selamlık kısmındaki erkeğin kadını görmesi engellenmiştir.

Şekil 2.25. Çubukçular evi kapı arası

Bazı yapıların sokağa açılan dış kapılarda kadın misafirler için farklı, erkek misafirler için farklı tokmaklar kullanılmaktadır. Kapının önünü görmeyi sağlayan küçük pencere niteliğindeki “gezenek takası” ise kimin olduğunu anlamayı sağlamaktadır. Yapım aşamasında bu küçük unsurlara dikkat edilmesi mahremiyet kavramının önemini vurgulamaktadır.

Şekil 2.26. Sokak kapısı tokmakları

2.3. Biyofilik Tasarım

Çalışmanın bu bölümünde, biyofilik tasarım kavramının gelişimiyle ilgili literatür araştırmaları ve uygulamalara değinilmiş, kuramsal çerçeve tanımlanmıştır. Öncelikle biyofili hipotezinin ortaya atılmasından başlanarak biyofilik tasarımın akademik kaynaklarda yer alan kavramsal çerçevesinden bahsedilmiştir.

2.3.1. İnsan ve doğa ilişkisinde mimarlık disiplini

İnsan ve doğa ilişkisi, insanın doğaya bağımlı olmasından ve yaşamın doğada anlamlandırılmasından kaynaklanan zorunlu bir birlikteliktir. İnsan, yaşamını doğa içindeki koşulların etkisiyle şekillendirirken; doğayı da kendi ihtiyaçları doğrultusunda şekillendirme eğilimindedir. Bu eğilim, insanın doğal işleyişe doğrudan müdahale edebilmesini beraberinde getirmiştir. İnsanın doğanın olumsuz koşullarından ve tehlikelerden korunmak için duyduğu kontrol edilebilir alan ihtiyacı, barınma amaçlı basit mekân üretimlerine neden olmuştur. Bu üretimler estetik ve işlevsel olana ulaşmak amacıyla geliştirilmiş, zamanla değişmişlerdir.

Doğanın ilham verici özellikleri, mimari tasarım yaklaşımları için pek çok öğreti barındırmaktadır. Doğal formlar, biçimler, oranlar, malzeme ve süreçler tasarım yaklaşımlarını değiştirmiş, bir araç ya da ortam olarak girdi sağlamıştır. Bu bağlamda doğal süreçlerden ilham alarak ve doğal öğeleri kullanarak birçok tasarım disiplini gelişmiştir. Organik tasarım, ekolojik tasarım, biyomimikri, rejeneratif tasarım ve biyofilik tasarım doğanın öğretilerinden faydalanan tasarım yaklaşımlarındandır. Biyofilik tasarımı diğerlerinden ayıran insanın iyi ve sağlıklı olmasına odaklanmasıdır.

Biyofilik tasarım; doğanın iyileştirici etkisinin tasarım disipliniyle mekân üretimine ve insan yaşamına entegrasyonudur.

Güncel sürdürülebilir tasarım yaklaşımları çevreye en az zararı verecek ekolojik donatılara ve düşük çevresel etki tasarımına odaklanmaktadır. Bu yaklaşımların çoğu; İnsan-doğa etkileşiminin artırılması, doğayla ve doğal süreçlerin tasarıma dahil edilmesi, insanın fiziksel ve bilişsel sağlığının iyileştirilmesi, üretkenliğinin ve iyi olma durumunun desteklenmesi, kültürü ve ekolojik şartları dikkate alan bir yapıyı çevre tasarımı konularında eksik kalmaktadır. Biyofilik tasarımın da modern sürdürülebilirlik yaklaşımlarının eksik olduğu bu konulara odaklanmaktadır (Gündüz, 2019).

2.3.2. Biyofilik tasarım teorisi

Biyofili terimi, Latince "canlı, diri" anlamına gelen "bio" ve insanın doğal çevresindeki belirli yaşam alanlarına, eylemlere ve varlıklara duyduğu çekim ve olumlu duyguları ifade eden "philia" kelimelerinin birleşiminden türetilmiştir (Bayraktaroğlu, 2013). Psikolog Eric Fromm tarafından 1964 yılında ilk kez ortaya atılan biyofili terimi, "canlılara ve hayata karşı hissedilen yoğun sevgi" olarak tanımlanmıştır (Fromm, 1964). 1980'lerde yeni bir bakış açısı sunan Amerikalı ekolojist ve sosyobiolog Edward O. Wilson insanın doğaya içgüdüsel bir yakınlık duyduğunu fark etmiş ve bu farkındalığı artırmak amacıyla bir dizi akademik çalışmaya öncülük etmiştir. 1996 yılında "Doğanın Gizli Bahçesi" adlı çalışmasında biyofili teriminden "hayata ve yaşamsal süreçlere bağlılık gösteren varoluşsal bir eğilim" diye bahsetmiş, bu kavramı akademik literatüre kazandırmıştır (Wilson, 1996).

Stephen Kellert mimarlık disiplininden gelmemesine rağmen biyofili konusunun tasarım süreçleri için son derece önemli olduğunu öngörmüştür. Edward O. Wilson ile birlikte çalışarak biyofili konseptini 2005 yılında yayımlanan "Building for Life" adlı çalışmalarıyla mimarlık dünyasına taşımışlardır. Böylece "Biyofilik Tasarım" terimi mimarlık literatürüne ilk kez bu kaynak ile girmiştir (Genç, Selçuk, Beyhan, 2018).

Kellert, Heerwagen ve Mador'un 2008 yılında yayınladığı "Biophilic Design; The Theory, Science, and Practice of Bringing Buildings to Life" isimli kitapta biyofilik tasarımın özellikleri; 6 biyofilik tasarım unsuru ve 74 nitelikten oluşan bir model (Şekil2.46) ile geliştirilmiştir (Gündüz,2019; Kellert, 2008).

ÇEVRESEL ÖZELLİKLER	DOĞAL ŞEKİLLER VE FORMLAR	YERE DAYALI İLİŞKİLER
1 Renk	1 Bitkisel Motifler	1 Yere Coğrafik Bağlantı
2 Su	2 Ağaç ve Sütun Benzer Destekler	2 Yere Tarihi Bağlantı
3 Hava	3 Hayvan Motifleri (Özellikle Omurgalı)	3 Yere Ekolojik Bağlantı
4 Güneş Işığı	4 Kabuklar ve Spiraller	4 Yere Kültürel Bağlantı
5 Bitkiler	5 Yumurta, Oval ve Boru Şeklinde Formlar	5 Yere Özgü Malzemeler
6 Hayvanlar	6 Kemerler, Tonozlar, Kubbelere	6 Yatay Yönlendirme / Peyzaj Yönlendirmesi
7 Doğal Malzemeler	7 Düz Hatlar ve Dik Açılara Direnen Şekiller	7 Bina Formunu Tammlayan Peyzaj Özellikleri
8 Görünüş ve Manzuralar	8 Doğal Özelliklerin Simülasyonu	8 Peyzaj Ekolojisi
9 Cephe Yeşillendirme	9 Biyomorfik	9 Kültür ve Ekolojinin Entegrasyonu
10 Jeoloji ve Peyzaj	10 Jeomorfoloji	10 Yerin Ruhü
11 Yaşam Alanları ve Ekosistemler	11 Biyomimikri	11 Yersizlikten / Mekansızlıktan Kaçınmak
12 Ateş		
İŞİK VE MEKAN	DOĞAL MODELLER VE SÜREÇLER	EVİRİMLEŞMİŞ İNSAN DOĞA İLİŞKİLERİ
1 Doğal Işık	1 Duyusal Değişkenlik	1 Uzak Görüşlü Manzara ve Sığınak
2 Filtreli ve Dağınık Işık	2 Bilgi Zenginliği	2 Düzen ve Karmaşıklık
3 Işık ve Gölge	3 Yaş, Değişim ve Zamanın Patinası	3 Merak ve Cazibe / Baştan Çıkarma
4 Yansıtılan Işık	4 Büyüme ve Çiçeklenme	4 Değişim ve Metamorfoz/Başkalaşım
5 Işık Havuzları	5 Merkezi Odak Noktası	5 Güvenlik ve Koruma
6 Sıcak Işık	6 Desenli / Dokulu Bütünlükler	6 Ustalık / Hakimiyet ve Kontrol / Denetim
7 Şekil ve Form Olarak Işık	7 Sınırlandırılmış Alanlar	7 Sevgi / Şekak ve Bağlanma
8 Ferahlık / Genişlik Hissi	8 Ara Geçiş Alanları	8 Cazibe ve Güzellik
9 Meksalsal Değişkenlik	9 Bağlantılı Seri ve Zincirler	9 Araştırma ve Keşif
10 Şekil ve Form Olarak Mekan	10 Parçanın Bütüne Entegrasyonu	10 Bilgi ve Biliş / Kavrama / Algı
11 Meksalsal Uyum /Ahenk	11 Tamamlayıcı Zıtlıklar	11 Korku ve Hayranlık
12 İç-Dış Mekanlar	12 Dinamik Denge ve Gerilim	12 Saygı ve Spiritüellik / Maneviyat / Ruhsallık
	13 Fraktaller	
	14 Hiyerarşik Düzenlenmiş Oranlar ve Ölçekler	

Şekil 2.27. Biyofilik Tasarım Nitelikleri (Gündüz,2019; Kellert, 2008).

Çevresel danışma firması olan TBG (Terrapin Bright Green), biyofilik tasarımla ilgili akademik çalışmaların ve uygulamaların eksik kaldığı kısımları tamamlamayı amaçlamış, "Biyofilya'nın Ekonomisi" ve "Biyofilik Tasarımın 14 Biçimi" adlı iki önemli çalışma yayınlamıştır. "Biyofilya'nın Ekonomisi" çalışmasında, biyofilik tasarımın üç temel konsepti olarak mekanda doğa, doğal analogiler ve mekanın doğası belirtilmiştir. Ryan ve diğerleri ise önceki çalışmaların ışığında 14 temel biyofilik özellik belirleyerek "Biyofilik Tasarımın 14 Biçimi" adlı çalışmada yayınlamıştır. Bu özellikler; doğa ile görsel bağlantı, doğa ile görsel olmayan bağlantı, ritmik olmayan duysal uyarılar, ısı ve hava akımı değişkenliği, suyun varlığı, dinamik ve dağınık ışık, doğal yaşamla bağlantı, biyomorfik formlar ve desenler, doğa ile malzeme bağıntısı, karmaşıklık ve düzen, olasılık, sığınma, gizem ve risktir (Ryan, Browning, Clancy, Andrews, Kallianpurkar, 2015).

Çizelge 2.1. Ryan, Browning, Clancy, Andrews, Kallianpurkar’ın Belirlediği 14 Biyofilik Özellik (TBG, 2015’den Türkçe’ye çevrilmiştir.)

Mekânda Doğa	Doğal Analogiler	Mekânın Doğası
<u>Doğa ile Görsel Bağlantı</u> Doğadaki canlı unsurlar ve doğal süreçler için bir bakış.	<u>Biyomorfik Formlar ve Desenler</u> Doğadaki kalıcı sembollere desenli, dokulu, tekrarlı referanslar.	<u>Olasılık</u> Uzak mesafeden görünüm.
<u>Doğa ile Görsel Olmayan Bağlantı</u> Doğal süreçlere işitsel, dokunsal, koku ya da tat alma duyusuyla bilinçli olarak çağrışım.	<u>Doğa ile Malzeme Bağlantısı</u> Doğal malzeme ve elementlerle en düşük eforla farklı bir yer yaratma.	<u>Sığınma</u> Bireyin iklimsel ve çevresel faaliyetlerden korunduğu güvenli alan.
<u>Ritmik Olmayan Duyusal Uyarılar</u> Doğa ile geçici bağlantılar.	<u>Karmaşıklık ve Düzen</u> Doğadaki gibi bir hiyerarşisi olan zengin bilgiler.	<u>Gizem</u> Keşfetmeye teşvik eden belirsiz manzaralar.
<u>Isı ve Hava Akımı Değişkenliği</u> Sıcaklık, nem ve hava akımındaki küçük değişiklikler.		<u>Risk</u> Tanımlanabilir bir tehdit ile güvenilir bir koruma.
<u>Suyun Varlığı</u> Görerek, duyarak ya da dokunarak su öğelerini deneyimleme.		
<u>Dinamik ve Dağınık Işık</u> Işık ve gölge koşullarında değişkenlik		
<u>Doğal Yaşamla Bağlantı</u> Ekosistemin mevsimsel ve zamansal değişimlerinin farkına varma.		

Kellert ve E. F. Calabrese'nin 2015 yılındaki “The Practice of Biophilic Design” çalışmalarıyla 1990’lı yıllardan başlayarak yapılan çalışmalar ve stratejiler geliştirilip revize edilmiş, uygulama açısından sadeleştirilip güncellenmiştir. Bu çalışmada biyofilik tasarımın fiziksel ve bilişsel sağlığı, gündelik davranışları etkilediğine değinilmiştir. Hastalıkların azalması, sağlıklı olma halinin devamı, daha hızlı iyileşme ve ağrı kesici kullanımının azalması, kullanıcı konforu ve memnuniyetinin artması gibi fiziksel sonuçlardan bahsedilmiştir. Ayrıca bilişsel sağlığın da olumlu yönde etkilendiği; kullanıcı üretkenliği, konsantrasyon ve motivasyonunun arttığına, kaygı bozukluklarının ve stresin azaldığına, sorun çözme yeteneklerinin geliştiğine değinilmiştir. Gündelik hayatta ise sosyalleşmenin artmasına, tartışma ortamının azalmasına, kullanıcıların birbirini daha sakin ve anlayışlı karşılaşmasına neden olduğu savunulmuştur (Kellert ve Calabrese, 2015). Ayrıca 2015 yılındaki bu çalışmayla Kellert’ın 2008 yılında oluşturduğu 6 biyofilik tasarım unsuru ve 70 nitelikten oluşan modeli sadeleştirilmiş, “biyofilik tasarımın deneyimleri ve öznelikleri” başlığıyla kriterlerin özet bir listesi olarak, üç temel konsept ve onları niteleyen 24 yardımcı özellik yayınlanmıştır (Ünlü, 2017).

Çizelge 2.2. Biyofilik Tasarım Konsept ve Nitelikleri (Kellert & Calabrese,2015'den Türkçe'ye çevrilmiştir.)

Doğanın Direkt Deneyimi	Doğanın İndirekt Deneyimi	Mekan ve Yerin Deneyimi
Işık	Doğa İmajları	Manzara ve Korunaklı Alan
Hava	Doğal Malzemeler	Organize Karmaşıklık
Su	Doğal Renkler	Parçaların Bütünle Entegrasyonu
Bitkiler	Doğal Işık ve Hava Simülasyonu	Geçiş Mekânları
Hayvanlar	Doğal Biçimler ve Formlar	Hareketlilik ve Yön Bulma
Hava Koşulları	Doğayı Çağırıştırma	Yere Kültürel ve Ekolojik Bağlılık
Doğal Peyzaj ve Ekosistemler	Bilgi Zenginliği	
Ateş	Dönemin Yaşı, Değişimi	
	Doğal Geometrilere	
	Biyomimikri	

Biyofilik tasarımın merkezi odak noktası, insanın varoluşuyla başlayan yaşamsal başarılarının, doğal çevre ile kurduğu bağa dayandığıdır. Biyofilik tasarım anlayışı, gün ışığı ve doğal havalandırmanın gerekliliği, hayvanlarla etkileşimin ve bitkilerin varlığının insanda yarattığı olumlu etkileri göz önüne alarak doğal süreçleri içeren ortamların insanın iyi olma halini desteklediği görülerek ortaya çıkmıştır. Ayrıca doğal malzeme ve süreçlerle daha fazla etkileşimin üretkenlik ve öğrenme oranlarında iyileşmeye, stresin ve ağrı kesici kullanımının azalmasına önemli etkileri olduğu kanıtlanmıştır. (Bayraktaroğlu, 2014, 35; Brown, Barton, Gladwell, 2013, 5562-5569; Ikei, Komatsu, Song, 2014, 1-5; Nieuwenhuis, Knight, Postmes, 2014, 199-214). Bunun yanı sıra, biyofilik tasarımın sadece bitkilerin mekana dahil edilmesiyle olmadığı, insanın doğadaki yerini benimseyip, doğadan ilham aldığı bir anlayış bütünü olduğu görülmektedir.

Salingaros 2015 yılındaki çalışmalarında biyofilik tasarımın kentsel mekanlar üzerindeki önemine değinmiş, kentsel mekanlarda yapılacak biyofilik tasarımın yaşam kalitesini arttıracaklarını savunmuştur. Böylece insanların fiziksel ve ruhsal durumlarının da olumlu etkileneceğinden bahsetmiştir. Açık mekan anlayışının yapı içlerine taşınmasını önermiş, insanın doğayla uyumlu bir birliktelik sağlayabilmesi için tasarıma konu olan doğal ve yapılı çevrelerin planlama sürecine dahil edilmesinin önemini vurgulamıştır (Salingaros, 2015).

Çorakçı, 2016 yılındaki çalışmalarında biyofilik tasarımın mimari yapı tasarımlarının yanı sıra iç mekanlarda da önemine değinmiş, iç mimari kapsamında biyofilik tasarım unsurlarına yeni bir kavramsal çerçeve tanımlamıştır. Bu unsurları 6 ana başlık ve 33 alt başlıkla incelemiş; camiler, ofisler, sağlık yapıları ve geleneksel binalar

üzerinde değerlendirmiştir. Bu araştırma sonucunda mimarların tasarım sürecinde insanın fiziksel ve bilişsel sağlığını düşünmek zorunda olduğu kanısına varmıştır. Doğanın doğrudan deneyimlenemediği durumlarda ise bilinç dışı olumlanmayla doğayı çağrıştıran malzeme, form ve süslemeleri kullanmalarını önermiştir.

Çizelge 2.3. Biyofilik iç mimari tasarım unsurları (Çorakçı,2016)

Biyofilik İç Mimari Tasarım Unsurları	
1 - Çevresel Özellikler Doğal Hava Gün ışığı Manzara Bitkiler Doğal Malzemeler Renk Su Ateş Hayvanlar	2 - Doğal Şekil ve Biçimler Organik Biçim Süsleme Motif Desen Biyomimikri Yapay ve Teknolojik Doğa
4 - Işık ve Mekan Filtrelenmiş ve Yaygın Işık Sıcak Işık Biçimsel Işık Aydınlatma Elemanları Genişlik(Ferahlık) İç ve Dış Mekan İlişkisi Mekansal Çeşitlilik Biçimsel Mekan Referans Noktası	3 -Doğal Örüntü ve Süreçler Duyusal Çeşitlilik ve Enformasyon Büyüme, Değişim, Yaşlanma Organizasyon Prensipleri Oran
	5 - Yerel(Bağlamsal) İlişkiler Coğrafi ve Ekolojik Bağ Tarihsel ve Kültürel Bağ Mekanın Ruhü
	6 - Evrimsel İnsan-Doğa İlişkileri Barınma Güvenlik Hakimiyet Merak Heyecan Keşif İcat Duygusal Bağ ve Estetik Beğeni Korku Hayranlık Saygı Ruhanelik

Ünlü, biyofilik tasarımı sağlık yapıları kapsamında incelemiş, yapılı çevrede doğanın deneyimlenmesinin insanın fiziksel ve ruhsal sağlığı açısından önemine değinmiştir. Doğanın mimari tasarım için önemli bir ilham kaynağı olduğu, doğal süreçleri tasarıma dahil etmenin iyileşme sürecine olumlu katkıları olduğu vurgulanmıştır (Ünlü, 2017).

İrfanoğlu ise biyofilik tasarımın döneme göre değişen, modası geçen bir tasarım pratiği olmadığından bahsetmektedir. Doğayı ve doğal yöntemleri tasarım dinamiklerine dahil etmenin kalıcı bir anlayış olduğunu anlattığı çalışmasında biyofilik tasarımın faydalarına değinmiştir. Bunlardan bazıları stres hormonu seviyelerini azaltma, bağışıklığı yükseltme, odaklanmayı artırma, yaratıcılığı artırma, çocuklar için gün ışığının uygun ölçüde kullanımı sayesinde yakını görememe sorunlarını ortadan kaldırma, gündelik yaşam tarzını iyileştirme ve uzun ömürlülüğü arttırmadır (İrfanoğlu,2022).

2020 yılında yapılmış bir çalışmada biyofilik tasarımın özellikle konut tasarımındaki etkilerine değinilmiş, gelişen teknoloji ve değışen tasarım yaklaşımlarının insanın doğayla olan ilişkisini azalttığı vurgulanmıştır. Biyofilik tasarımın temelde odaklandığı noktanın insanın doğayla olan uyumlu birlikteliğini desteklemek, azalan ilişkiyi tekrar kurmak olduğuna odaklanılmıştır (Altınoluk Ü., Üstev Bayer S. , Arar B., Tütüncüler T., 2020).

Coulthard'a göre biyofilik tasarım anlayışı bizim doğaya olan ihtiyacımızın, doğanın bize olandan çok daha fazla olduğunun farkına varmak, doğal süreçlere karşı yoğun bir eğilim göstermektir. Biyofilik tasarım için üç ana başlık belirleyen Coulthard, bunlardan ilkinin mekan içinde doğrudan deneyimlenebilen fiziksel unsurlar olarak ele almıştır. Mekansal kurguya dahil edilen bitkilendirme, hayvanlarla iletişim, ateşin ve havanın varlığı bunlara örnektir. İkincisi ise doğanın dolaylı deneyimine imkan veren malzeme, doku, biyomorfik desen ve doğal renklerin kullanımınıdır. Son başlık ise doğal süreçleri dikkate almaktır. İklimsel veriler ve mevsimler, gün ışığı, doğal manzaralar bunlardan bazılarıdır. Bu çalışma ile biyofilik tasarım anlayışıyla mekânsal kararlar alınmasının kullanıcılar üzerindeki etkilerine de değinilmiştir. Düşük kan basıncı, güçlü bağışıklık sistemi, daha iyi uyku, duyu durum bozuklukları ve stresin azalması, dayanıklılık, üretkenlik ve azmin artması bunlardan bazılarıdır (Coulthard, 2020).

2.3.3. Biyofilik tasarım unsurları

Biyofilik unsurlar, fizyobiyofilik ve sosyobiyofilik olarak iki başlıkla incelenmiştir. Bunları niteleyen alt başlıklar için Ryan vd. 2014 yılındaki çalışmalarındaki 14 temel biyofilik özellik sadeleştirilmiş, araştırma kapsamına uyduğu düşünülen 11 yardımcı başlık belirlenmiştir (Ryan, Browning, Clancy, Andrews, Kallianpurkar, 2014, 62-76).

2.3.3.1. Fizyobiyofilik unsurlar

Yapılı çevre tasarımında insan-doğa ilişkisinin sürdürülebilirliğine ait ekolojik öğeler bulunmaktadır. Bu öğelerin bazıları insanın iyi hissetme halini destekleyen biyofilik unsurlar içermektedir. İnsan psikolojisi üzerine iyileştirici bir etkisi olduğu kanıtlanan bu ekolojik öğeler, fiziksel biyofilik tasarım unsurları olarak ele alınmış, 'fizyobiyofilik unsurlar' başlığıyla değerlendirilmiştir. Fizyobiyofilik unsurlar; doğanın iyileştirici etkisini mekan üretimi ile insan yaşamına dahil eden fiziki yapı ve fiziki çevre unsurlarıdır.

Çizelge 2.4. Fizyobiyofilik Unsurlar

Fizyobiyofilik Unsurlar
Gün ışığından faydalanma/korunma unsurları
Doğal havalandırma unsurları
Doğal süreçlere bakış/Görsel konfor
Bitkiler ve hayvanların varlığı
Suyun varlığı
Doğal malzeme ve renklerin kullanımı
Doğal Peyzaj ve Ekosistemler
Doğayla sembolik benzeşmeler

Gün ışığından faydalanma/korunma unsurları

Mekânlarda doğal ışık kullanımı psikolojik ve fizyolojik uyumu desteklemek için önemlidir. Yapılan araştırmaların çoğu doğal ışık kullanımının kullanıcıların üretkenliğini artırdığını ve D vitamini üretimini olumlu yönde etkilediğini göstererek biyofilik etkiler ortaya koymaktadır (Gatersleben ve Gillis, 2015). Yapılı çevrede mekânların doğal olarak aydınlatılması, doğal ışık kullanımının olumlu etkilerini mimari mekân üretimlerine dahil edebilmek açısından önem taşımaktadır. Böylece elektrik enerjisi tüketimini azaltarak ekolojik sürdürülebilirliğe de katkı sağlanmaktadır.

Gün ışığının sıcak iklim bölgelerinde olumsuz olabilecek etkileri de vardır. Yapı ve iç mekân donatıları, gün ışığının aydınlatıcı etkisinden olabildiğince faydalanacak şekilde planlanırken, gün ışığının neden olacağı aşırı ısınmayı engellemek için de önlemler geliştirilmektedir. Güneş kırıcı, peyzaj öğeleri ya da yalıtımlı malzemelerin kullanımı gibi tasarım kararları, aşırı sıcaklığın rahatsız edici etkisini kısıtlayarak insanın iyi olma halini desteklemeye fayda sağlamaktadır. Ayrıca yapı formu ve güneşe göre konumunun gün ışığından yeterince faydalanacak ve ya korunacak şekilde belirlenmesi önem taşımaktadır.

Doğal havalandırma unsurları

Mekân üretiminde doğal havalandırma unsurlarının kullanımının, hem psikolojik hem de fizyolojik açıdan olumlu etkilere sahip olduğu bilinmektedir. Doğal havalandırmanın tercih edilmesi, enerji tüketimini azaltarak ekolojik sürdürülebilirliğe katkı sağlamaktadır. Biyofilik bakış açısıyla değerlendirildiğinde, düzenli havalandırmanın sağlandığı ve temiz hava solunumuna imkan tanındığı ortamlarda, kullanıcıların bilişsel gelişimlerinin desteklendiği gözlemlenmektedir (Gatersleben ve Gillis, 2015).

Doğal süreçlere bakış/Görsel konfor

Tasarımda doğal peyzaj ve ekosistemlerin kullanılmasıyla kullanıcılara biyofilik manzaralar sunulmakta, kullanıcıların bedensel ve bilişsel sağlığını olumlu etkilemektedir. Ait olduğu kentsel dokuya uyumlu bağlanan yapılar, doğal peyzaj öğeleri içermekte ve kullanıcılarını doğal bir ortamda hissettirerek bilinç dışı olumlanmayla biyofilik bir etki hissetmesini sağlamaktadır (Kellert, 2008). Ayrıca hastalar üzerinde yapılan araştırmalarda doğal süreç ve manzaralara bakışlar sunan odalarda, sunmayan odalara göre psikolojik ve fizyolojik olumlu etkilerin daha fazla görülmüştür (Ulrich, 1984).

Doğal süreçler ve manzaralar içeren mekanlarda insan psikolojisinin ve bilişsel performansının daha iyi olduğu fikri, biyofilik manzaraların şekillenmesini sağlamaktadır. Su öğeleri, hayvanlar, bitkiler ve doğal döngülere bakışlar sunan mekan tasarımları, kullanıcının görsel konforunu yükselten fizyobiyofilik unsurlar olarak ele alınmaktadır.

Bitkiler ve hayvanların varlığı

Araştırmalar bitkiler ve hayvanlarla olan iletişimin insanın bedensel ve bilişsel sağlığının üzerinde olumlu etkileri bulunduğunu göstermektedir. Bitkilerin tasarım kurgusuna dahil edilmesiyle doğal peyzaj öğeleri iç mekana taşınarak doğal süreçlerle etkileşim artmaktadır. Böylece bitki ve hayvanların varlığı olumlu fizyobiyofilik etkiler sağlamaktadır. Bir araştırmada, yeşil bitki ve doğal peyzaj öğelerine bakan odalarda kalan hastaların herhangi bir peyzajı görmeyen odalardaki hastalara göre iyileşme sürecini daha hızlı ve daha az ağrı kesici kullanarak geçirdikleri sonucu ortaya konulmuştur (Ulrich,1984). Yine benzer bir çalışmada ofis çalışanları için yapılmış ve bitkilerin iç mekana getirilmesiyle kullanıcı üretkenliğinin artması gibi olumlu biyofilik etkiler görülmüştür (Heerwagen, 2001). Yapılı çevreye doğal unsurların getirilmesi olarak da tanımlanan biyofilik tasarım anlayışında bitkilendirme çalışmaları esnasında yerel bitkilerin seçilmesi; su tüketiminin ve kimyasal gübre kullanımının azaltılması ile ekolojik, aidiyet hissini pekiştirmesiyle ise biyofilik bir etki sağlamaktadır.

Hayvanlarla iletişim insanları psikolojik olarak iyi hissettirmektedir (Katcher,1985). Yapılı çevrede hayvanların varlığını destekleyen tasarım kararları doğal çevre ve süreçlere aidiyet hissini pekiştirmektedir. Bu nedenle olumlu biyofilik etkiler sağladığından bitki ve hayvanlara yapıları çevrede yer verilmesi önem taşımaktadır.

Suyun varlığı

Suyun görünümünün ve su sesinin insan üzerinde sakinleştirici bir etkisi olduğundan birçok yapı tasarımında su ögesinden faydalanılmaktadır. Tasarımcılar alışveriş merkezleri, çarşılar, hastaneler vb. gibi bir çok mekanda yatay ya da dikey bir peyzaj elemanı olarak su ögesini kullanmaktadır. Özellikle berrak ve durgun suyun olumlu psikolojik etkileri olduğu bilindiğinden su ögesi fizyobiyofilik bir unsur olarak ele alınmaktadır.

Doğal malzeme ve renklerin kullanımı

Doğal malzemelerin kullanımıyla doğaya ve doğal süreçlere bir gönderme niteliğindeki mekanlar kullanıcıların iyi olma halini desteklemektedir. Renk ve doku bakımından doğal görünümüne sunan malzemeler görsel konfor sağlanmakta, doğal bir yerde bulunma hissini destekleyerek bilinç dışı olumlanmayla aidiyet hissini arttırmaktadır. Özellikle yerel malzemelerin seçimiyle dokuya uyumlu bağlanan yapılar insanın doğal süreçlerle kurduğu ilişki pekiştirmekte, biyofilik bir etki sağlanmaktadır.

Bir araştırmada mekan üretiminde farklı miktardaki doğal malzeme kullanımının insan sağlığına olan etkileri araştırılmış; doğal renk paletinin bilişsel performansını arttırdığı da tespit edilmiştir (TBG, 2014).

Doğayla sembolik benzeşmeler

Çok eskiden beri kullanıcılar yaşam alanları biyomorfik biçim ve desenlerle süslenmektedir. İnsan beyni bitki, hayvan, yıldız vb. gibi tasvirler içeren bu benzeşmeleri yaşamındaki bazı detayların sembolleri olarak kodlamaktadır (Şenozan, 2018). Mekan üretiminde yer verilen ve görsel konforu destekleyen bu sembolik çağrışımlar, kullanıcıların doğayla olan ilişkisini geliştirdiği için fizyobiyofilik unsurlar olarak ele alınmaktadır. Ayrıca insanın doğal süreçlerle bağlantısını da pekiştirerek aidiyet hissini desteklemekte ve bilinç dışı olumlanmayla stres azaltmaya yardımcı olmaktadır. Böylece kullanıcının bilişsel performansı da gelişmektedir.

2.3.3.2. Sosyobiyofilik unsurlar

Yapılı çevre tasarımında insan-doğa ilişkisinin sürdürülebilirliğine ait fiziksel unsurların yanı sıra sosyal unsurlar da bulunmaktadır. Sosyal yapı, insanın iyi hissetme halini etkileyen bazı unsurlarla mekân planlamalarını etkilemiştir. Günümüzde farklı işlevlerde kullanıldıkları için eski önemini kaybetse de, yapıldıkları dönemde kendine has

işlevsel özellikleri olan ve sosyal yapının konut tasarımını etkilediğini gösteren bu sosyal unsurlar, bu çalışmada sosyal biyofilik tasarım unsurları olarak ele alınmış, geleneksel Şanlıurfa konutlarında “sosyobiyofilik kriterler” başlığıyla değerlendirilmiştir.

Sosyobiyofilik unsurlar; insanın iyi hissetme halini etkileyen yaşamsal duyguların mekânsal yansımaları olan sosyal unsurlardır.

Çizelge 2.5. Sosyobiyofilik Unsurlar

Sosyobiyofilik Unsurlar
Sığınma ve Gözetleme Unsurları
Mahremiyet ve Gizem Unsurları
Aidiyet Unsurları

Sığınma ve gözetleme unsurları

Hildebrand mimari tasarımda sığınakları küçük ve karanlık mekânlar olarak tanımlarken; manzaralardan geniş ve ferah mekanlar olarak bahsetmektedir. Bu nedenle, korunma ve güvende olma hissine en çok ihtiyaç duyulan mekânlarda sığınma amacıyla tavanların daha alçak, renklerin daha sıcak ve aydınlatmanın daha az olması gibi mekânsal tasarım kararları etkili olmaktadır. Çevredeki doğal süreçlere bakışa imkan veren mekanlarda ise gözetleme ve manzara amacıyla daha büyük ve aydınlık tasarım kurgusu gibi mekânsal kararlar gözlenmektedir.

Mahremiyet ve gizem unsurları

Mimari tasarımda gizem unsurları sığınak ve manzara ilkeleriyle bir bütünlük sağlamaktadır. Hildebrand gizemi, ağaçlar, taşlar vb. gibi bazı unsurlarla gizlenerek görülmeden görmeyi sağlayan, baktığı yerin kısmen algılanmasına izin veren heyecanlı ve güvenli olma hali olarak tanımlamaktadır (Hildebrand, 2008).

Aidiyet unsurları

Mimari tasarım kararları planlanırken bazı yapı tasarımlarında yerel dokudan faydalanılmaktadır. Malzemelerin doğal formlarla, renk ve dokularıyla kullanılması doğayı ve doğal süreçleri yapı içinde yaşatmaya imkan vermektedir. Özellikle yerel malzeme seçimleriyle bulunduğu bölgenin dokusuna uyumlu bağlanan yapılar, insan-doğa ilişkisini pekiştirerek biyofilik bir etki sağlar. Ayrıca doğanın sembolik betimlemelerini içeren mekanlar da bilinç dışı olarak insanın doğal süreçlere olan

bağlılığını ve aidiyet duygusunu desteklemektedir. Yere ait olma hissi güvenlik kaygılarını da azaltarak kullanıcıların stresini azaltmaya, bilişsel performansını arttırmaya yardımcı olmaktadır.

Mimari mekân tasarımında bulunan yere ait öğelerden biri de yerel bitkilerin kullanılmasıdır. Biyofilik tasarımın bir parçası olan bitkilendirme çalışmalarında yerel bitkilerin seçilmesi, doğal bir ortamda bulunma hissini destekleyerek bilinç dışı olumlu duygularla aidiyet hissini artırmakta, biyofilik bir etki sağlamaktadır. Ayrıca yapılı çevrede hayvanların varlığını destekleyen tasarım kararları, doğal çevre ve süreçlere aidiyet hissini güçlendirmektedir. Hayvanlarla etkileşimin mekansal kurguya dahil edilmesi, kullanıcıların psikolojik durumunu iyileştirdiğinden önemli biyofilik etkiler sağlamaktadır.

3. MATERYAL VE YÖNTEM

3.1. Materyal

Şanlıurfa'nın tarihi kent merkezinden seçilen bazı konutlarda yapılan saha çalışmaları ve literatür araştırmaları bu çalışmanın veri kaynağını oluşturmaktadır. Araştırma kapsamında Şanlıurfa'nın eski kent merkezini oluşturan sur içi yerleşimindeki tescilli konut yapılarından bazıları değerlendirilmiştir. Bu araştırmanın materyali için koruma çalışmaları ile kimlik öğeleri korunmuş, birbirinden farklı biyofilik unsurlara sahip, işlev değişikliği ile halkın kullanımına açılmış ve veri toplamanın eksiksiz yapılmasına olanak sağlayacak geleneksel Şanlıurfa konutları seçilmiştir (Çizelge 3.1).

Çizelge 3.1. Biyofili Kriterleri Kapsamında Değerlendirilen Geleneksel Şanlıurfa Konutları

	ÖZGÜN ADI/ İŞLEVİ/ YAPIM YILI	YENİ ADI/ İŞLEVİ/ YENİLEME YILI	TARİHİ KENT MERKEZİNDEKİ YERİ	FOTOĞRAFI
1	MAHMUTOĞLU KONAĞI EV 1123	URFA KENT MÜZESİ MÜZE 2014		
2	HACİBAN KONAĞI 1674	MUTFAK MÜZESİ MÜZE 2011		
3	ŞAHAP BAKIR EVİ 1674	YEŞİLAY DANIŞMANLIK MERKEZİ KURUM 2023		

3.2. Yöntem

Bu çalışmada biyofilik tasarım konulu literatür araştırmaları taranmıştır. Okumalardan elde edilen veriler ışığında, biyofilik öğelerin bazıları değerlendirme kıstası olarak uyarlanmış, geleneksel Şanlıurfa konutunda bulunanları çalışmada inceleme yöntemi olarak belirlenmiştir. Elde edilen mekân deneyimleri ve görseller araştırmanın değerlendirme kriterlerini oluşturmaktadır. Bu yapılarda doğadan görsel, işitsel, dokunsal ve algısal olarak faydalanılan biyofilik unsurlar tespit edilmiştir.

Şanlıurfa'nın geleneksel dokusu incelendiğinde yapı üretimini en çok etkileyen unsurlardan birinin de sosyal yapı olduğu görülmüştür. Bu nedenle fizyobiyofilik unsurların yanı sıra sosyobiyofilik unsurların varlığına da önem verilmiştir. Bu araştırmada Ryan vd.'nin 2014 yılında belirlediği 14 biyofilik özellik uyarlanarak araştırma kapsamında 10 değerlendirme kriteri belirlenmiştir. Bu kriterler; gün ışığından faydalanma/korunma, doğal havalandırma, görsel konfor, bitki ve hayvanların varlığı, suyun varlığı, doğal malzeme ve renklerin kullanımı, doğayla sembolik benzeşmeler, mahremiyet ve gözetlemedir. Geleneksel Şanlıurfa konutlarında tespit edilen biyofilik unsurlar ise; avlu odaklı plan şeması, çift sıra pencere dizilimi, eyvan, çiçeklik, kuş takaları, süs havuzu, badgir, taş/ahşap malzeme kullanımı, bezemeler, kapı arası, gezenek takası, dönmedolaptır. Bu unsurların birden fazla biyofilik kriter üzerinde etkisi olduğu görülmüş, "biyofilik değerlendirme cetveli" ile, biyofilik unsurların etkilediği biyofilik kriterler, bir şema üzerinde özetlenerek sunulmuştur (Çizelge 3.2).

Çizelge 3.2. Biyofilik Değerlendirme Cetveli

Biyofilik Unsurlar		Biyofilik Kriterleri											
		Avlu Odaklı Plan Şeması	Çift Sıra Pencere Dizilimi	Eyvan	Çiçeklik	Kuş Takası	Süs Havuzu	Badgir	Taş/Ahşap Malzeme Kullanımı	Bezemeler	Kapı Arası	Gezenek Takası	Dönmedolap
Fizyobiyofilik Unsurlar	Gün Işığında Faydalanma/Korunma	o	o	o	o	o	o	o	o	o	o	o	o
	Doğal Havalandırma	o	o	o	o	o	o	o	o	o	o	o	o
	Doğal Süreçlere Bakış/Görsel Konfor	o	o	o	o	o	o	o	o	o	o	o	o
	Bitki ve Hayvanların Varlığı	o	o	o	o	o	o	o	o	o	o	o	o
	Suyun Varlığı	o	o	o	o	o	o	o	o	o	o	o	o
	Doğal Malzeme ve Renklerin Kullanımı	o	o	o	o	o	o	o	o	o	o	o	o
	Doğayla Sembolik Benzeşmeler	o	o	o	o	o	o	o	o	o	o	o	o
Sosyobiyofilik Unsurlar	Mahremiyet	o	o	o	o	o	o	o	o	o	o	o	o
	Gözetleme	o	o	o	o	o	o	o	o	o	o	o	o
	Aidiyet	o	o	o	o	o	o	o	o	o	o	o	o

Geleneksel Şanlıurfa konutlarından seçilen yapılarda biyofilik tasarım unsurlarının hangilerinin bulunduğu ve hangi biyofili kriterlerini sağladığı tespit edilmiştir. Konut özelinde bir analiz ve sentez çalışmasının sonucu olan veriler tablo ve fotoğraflar ile desteklenmiştir.

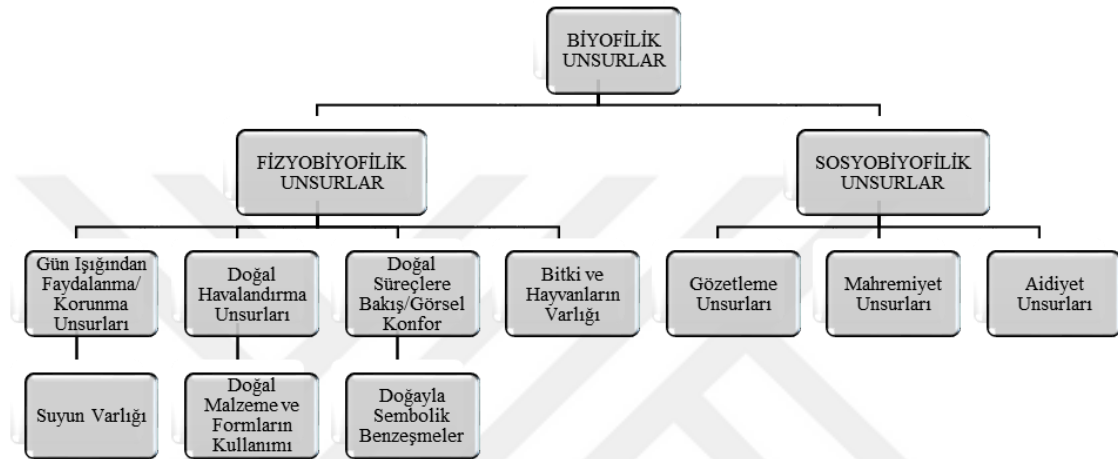

4. ARAŞTIRMA BULGULARI

4.1. Geleneksel Şanlıurfa konutundaki biyofilik unsurlara ilişkin bulgular

Bu bölümde Şanlıurfa konutundaki biyofilik unsurların varlığı, biyofilik tasarım konulu literatür araştırmaları ve alan çalışmalarından elde edilen veriler ışığında, fizyobiyo-filik ve sosyobiyo-filik olmak üzere iki alt başlıkta incelenmiştir.

Çizelge 4.1. Geleneksel Şanlıurfa Konutundaki Biyofilik Unsurlar

4.1.1. Fizyobiyo-filik unsurlara ilişkin bulgular

Geleneksel Şanlıurfa konutundaki fizyobiyo-filik unsurların varlığı; gün ışığından faydalanma/korunma unsurları, doğal havalandırma unsurları, görsel konfor unsurları, bitkiler ve hayvanların varlığı, uyum varlığı, doğal malzeme ve renklerin kullanımı, doğa ile sembolik benzeşmeler dikkate alınarak değerlendirilmiştir. Bu kapsamda elde edilen bulgular maddeler halinde sunulmuştur.

Gün ışığından faydalanma/korunma unsurlarına ilişkin bulgular

Geleneksel Şanlıurfa konut dokusunda planlamayı etkileyen en önemli unsur gün ışığının aydınlatıcı etkisinden faydalanmak, aşırı sıcaklık etkisinden korunmaktır. Yüksek zemin kat duvarları güneşin konumuna göre şekillenen dar sokakları çevrelemekte ve sokağa gölge düşmesi sağlanmaktadır. Kabaltı adı verilen örtücü mekanlar da gün ışığının bunaltıcı etkisini azaltan ve insanın ıssal konforunu sağlayan gölge alanlar oluşturmuştur.

Şekil 4.1. Hacı Abo Kabaltısı (Büyükkırcalı,2019)

İç mekan donatılarında da gün ışığından korunma amaçlı mekânsal kararlar gözlenmiştir. Odalarda iki sıra halinde bulunan pencerelerden alttakiler evin aydınlatılması için ve büyük tasarlanmış, sokağa bakan dış yüzlerinde hem mahremiyeti sağlama hem de gün ışığından korunma amaçlı ahşap kepenkler kullanılmıştır. Böylece aşırı sıcaklığın rahatsız edici etkisini kısıtlayarak insanın iyi olma halini desteklemektedir.

Şekil 4.2. Hacıbanlar Evi Oda Pencereleri

Geleneksel Şanlıurfa evlerinde avlu etrafında biçimlenen plan şeması ile gün ışığından oldukça faydalanılmıştır. Zemin kat odaları avludan ışık almaktadır. Yarı açık aydınlık mekânlar olan eyvanlar ise avlu cephesinden gün ışığını kullanmakta ve iyi olma halini desteklemektedir. Ayrıcı üst örtüsü sayesinde gölge sağlayarak kullanıcılarını sıcak iklim koşulları ve gün ışığının bunaltıcı etkisinden korumaktadır.

Şekil 4.3. Hacı Hafızlar Evi Haremlik bölümü Avlusu ve Eyvanları (3)

Geleneksel Şanlıurfa konutunda iyi olma halini destekleyen ve biyofilik bir unsur olarak değerlendirilen gün ışığının kullanımı; avlu planlaması, yarı açık aydınlık eyvanlar ve pencerelerle desteklenmiştir.

Günüşiği kullanımı aşırı ısınmanın yaşandığı yaz ayları için yüksek zemin duvarları, ahşap pencere kepenkleri ve yalıtımlı taş malzeme kullanımıyla insan konforu için sınırlandırılmıştır.

Doğal havalandırma unsurlarına ilişkin bulgular

Geleneksel Şanlıurfa evlerinde doğal havalandırma unsurlarına önem verilmektedir. Yarı açık mekanlar olan yazlık eyvanlar, hakim rüzgar yönü olan kuzeybatıdan yararlanabilmek için kuzeye yönlendirilmiş ve avlu cephesinden hava akışını sağlamaktadır. İki katlı planlanan evlerde üst kat odalar hem sokak hem de avlu

cephesinden havalanmaktadır. Planlama aşamasında alınan bu mekânsal kararlar, insan konforu için doğal havalandırma unsurlarına ne kadar önem verildiğini göstermektedir.

Şekil 4.4. Çubukçular Evi Eyvanı

Geleneksel Şanlıurfa evleri odalarında da doğal havalandırmadan faydalanarak sıcak iklim koşullarının etkisini azaltma amaçlı unsurlar görülmektedir. Oda pencereleri genellikle altta ve üstte olmak üzere iki sıra olarak bulunmaktadır. Tasarım kararlarını önemli ölçüde etkileyen mahremiyet nedeniyle alt pencereler gündüz açılıp gece kapatılmaktadır. Üst pencereler insanın iyi olma halini destekleyen taze ve temiz hava solunumunun sürekliliği ve odaların hava akımından gece de faydalanabilmesi için havalandırma amaçlı kullanılmaktadır.

Şekil 4.5. Çubukçular Evi Pencereleri

Bazı evlerin oda ya da eyvanlarında ‘badgir’ adı verilen havalandırma kanalları vardır. Baca şeklindeki bu kanallar basınç farkıyla havalandırmayı sağlarken odaya serinlik vermektedir. Ev halkı için yaşam alanı olan odaların havalandırılmasının pencereler dışında bu kanallarla da desteklenmesi, doğal havalandırma kullanımının psikolojik ve fizyolojik olumlu etkilerinden yararlandığını göstermektedir.

Şekil 4.6. Badgir Fotoğrafi (Gayberi,2019)

Görsel konfor unsurlarına ilişkin bulgular

Geleneksel Şanlıurfa konutunda doğal yaşam kompozisyonları gözlenmektedir. Avluda bulunan süs havuzu ile suyun iyileştirici etkisinden, çiçeklik ile doğal peyzaj öğelerinin sakinleştirici etkisinden, kuş takaları ile hayvanlarla temasın bilinç dışında doğal bir yerde bulunma hissine katkısından faydalanılmaktadır. Avlu etrafında biçimlenen organizasyon şeması ile diğer mekânların pencereleri de avluya açılarak doğal süreçlere biyofilik bakışlar sunulmaktadır. Manzara barındıran ortamlarda daha iyi hissettiğimiz gerçeği esas alınırsa geleneksel Şanlıurfa evleri avluları biyofilik manzaralar açısından oldukça zengindir.

Şekil 4.7. Şahap Bakır Evi avlusu

Geleneksel Şanlıurfa evlerinde sadece üst kat odalar sokağa pencerelerle açılmaktadır. Misafirlerin ağırlandığı baş odalar profilli, süslü ve bindirme tekniği ile yapılan taş konsollarla sokağa taşmaktadır. Görsel konfor sağlamak için doğal malzemelerle yapılan bu zengin çıkmalar, sokak ölçeğinde biyofilik manzaralar sağlamaktadır.

Şekil 4.8. Güllüoğlu Sokak'tan çıkma görünümü

Bitkiler ve hayvanların varlığına bulgular

Geleneksel Şanlıurfa konutları avlularında bitki ve hayvanların varlığı oldukça hissedilmektedir. Yılın büyük bir kısmında yaşamın geçtiği bu avlularda nar/turunçgil ağaçlarının ya da yerel bitkilerin yer aldığı bir çiçeklik bulunmaktadır. Avluyu çevreleyen plan tipiyle bu bitkilendirme çalışması evin her biriminden görülmekte, insanın iyi olma halini desteklemekte ve görsel konforunu arttırmaktadır. Yerel bitkilerin ekilmesi; su ve kimyasal gübre tüketimini azaltarak ekolojik, aidiyet hissini pekiştirerek bilinç dışı olumlanmayla ise biyofilik bir etki sağlamaktadır. Ayrıca avluda gölge bir alan oluşturarak ısısal konfor oluşumuna yardımcı olmaktadır.

Şekil 4.9. Şahap Bakır Evi çiçekliği

Geleneksel Şanlıurfa konutlarının avlu duvarlarında kuşların yuva yapabilmesi için kuş takaları bulunmaktadır. Yapım aşamasında bırakılan bu cephe nişleri, doğal süreçlerin mekana dahil edilme isteğini göstermektedir. Her evde bulunan bu nişler, hayvanlarla etkileşimin insanların psikolojik sağlıklarını olumlu etkilediği göz önüne alınca biyofilik etkiler sağlamaktadır. Avluya girişte bulunan develik(ahır) birimlerinin ise sadece hayvan barınağı niteliğinde olması ve yaşam mekanlarından gözlenememesi nedeniyle biyofilik bir etkisi bulunmamaktadır.

Şekil 4.10. Çubukçular evi kuş takaları

Suyun varlığına ilişkin bulgular

Geleneksel Şanlıurfa konutlarındaki avluların ortasında süs havuzları bulunmaktadır. Bu havuzlar doğal görünümleri ve dinlendirici etkileriyle görsel; suyun rahatlatıcı sesiyle ise işitsel konfor sağlamaktadır. Suyun serinletici etkisi de sıcak iklimin etkisini azaltarak yaz aylarında vaktini avluda geçiren kullanıcılar için ısısal konfor sağlanmasına yardımcı olmaktadır. Bu nedenle avludaki peyzaj düzenlemelerinde kullanılan süs havuzları insanın iyi olma halini destekleyen biyofilik unsurlar olarak değerlendirilmektedir.

Şekil 4.11. Hacı Hafızlar Evi Haremlik bölümü Avlu, Havuz, Çiçeklik ve Cürun Fotoğrafi (3)

Bazı evlerde avlu ya da eyvanda bir çeşme bulunmaktadır. Taş haznedan akan kullanılmış su, cürun denilen oyma su yalağı ile uzaklaştırılıp çiçekliğe gider. Atık suyun çiçekleri sulamak için kullanıldığı bu sistemin biyofilik bir etkisi olmasa da su tüketimini azaltan ekolojik bir etki sağladığı görülmektedir. Bazı evlerde bulunan su kuyuları ise görsel bir etkisi olmasa da kullanıcıların ihtiyaçlarını karşılamak için bilinç dışı olumlanmayla iyi hissetme halini desteklemektedir.

Şekil 4.12. Çubukçular evi kuyusu

Doğal malzemelerin ve renklerin kullanımına ilişkin bulgular

Geleneksel Şanlıurfa konutlarında temel yapı malzemesi olarak yörede yaygın bulunan havara ve nahit taşları kullanılmaktadır. Doğal çevrenin bir gereği olarak kullanılan taş malzeme iklim şartları için yalıtım sağlamaktadır. Kolay işlenebilmesi yapı cephelerinin süslenebilmesine olanak vermektedir. Taş malzeme kullanımıyla görsel estetik ve konfor sağlanmakta, doğal bir yerde bulunma hissi desteklenmektedir. Hem renk hem de doku bakımından yerel dokuya uyumlu bağlanan yapılar bilinç dışı olumlanmayla aidiyet hissini arttırmaktadır.

Geleneksel Şanlıurfa sokakları bazalt küp taşlardan oluşmaktadır. Bazalt taşlarının arasında Diyarbakır beji olarak tanımlanan mermer taş kullanımı yapılmaktadır. Yerel kaynaklardan seçilen yapı malzemeleri insanın yere aitlik hissini desteklemektedir. Ayrıca doğal malzemelerin kullanımıyla insanın doğal süreçlerle kurduğu ilişki pekiştirmekte, biyofilik bir etki sağlanmaktadır.

Şekil 4.13. Zincirli Sokak'tan çıkma görünümü

Geleneksel Şanlıurfa konutlarında en çok kullanılan ikinci malzeme olan ahşap; evlerdeki iç ve dış kapı kanatlarında, pencerelerin kepenkleri ve sövelerinde, düz atkılı tavan kaplamalarında ve köşk odaların duvarlarında kullanılmaktadır (Yüzgül,2011). ahşap malzeme rengi ve dokusu sayesinde doğa ile iyi bağlantı kurmaktadır. Böylece görsel konfor sağlamanın yanı sıra psikolojik olarak da mekansal bağlamın sıcak hissedilmesini sağlamaktadır.

Şekil 4.14. Hacibanlar Evi Oda Penceresi(2)

Doğayla sembolik benzeşmelere ilişkin bulgular

Geleneksel Şanlıurfa konutlarında süslemeli biyomorfik ögeler bulunmaktadır. Korkuluklar, kuş takaları, konsollar ve duvar yüzeylerini süsleyen bezemeler; hayvan ve bitki motifleri içermektedir. Yıldız, kuş ve bitki tasvirleri evlerin avlularını süslemektedir. Taş işçiliğiyle yapılan bu süslemeler kullanıcıların doğayla sembolik bağlantı kurmalarını sağlayarak görsel konfor sağlamaktadır. Doğaya sembolik çağrışımlar sunan bu tasarım ögeleri stresi azaltmaya yardımcı olurken bilinç dışı olumlanmayla iyi hissetme halini desteklemektedir.

Şekil 4.15. Hacı Hafızlar Evi Haremlik bölümü Bitki Tasvirleri (3)

4.1.2. Sosyobiyofilik unsurlara ilişkin bulgular

Geleneksel Şanlıurfa konutundaki sosyobiyofilik unsurların varlığı; mahremiyet ve gözetleme başlıkları dikkate alınarak değerlendirilmiştir. Bu kapsamda elde edilen bulgular maddeler halinde sunulmuştur.

Mahremiyet unsurlarına ilişkin bulgular

Geleneksel Şanlıurfa konutunda yapıların biçimlenişini ve kimlik öğelerini etkileyen mahremiyet, önemli tasarım unsurlarının başında gelmektedir. İslam kültürünün etkisiyle kadının mahremiyetine odaklı konut yapılanmaları, halkın dini inançlarına, örf ve adetlerine sıkı sıkıya bağlı olduğunu göstermektedir. Sokak kapılarında kadın misafirler için farklı, erkek misafirler için farklı tokmaklar bırakılması, kadının mahremiyetine odaklı tasarım unsurları bulunduğunu göstermektedir.

Şekil 4.16. Kapı tokmakları (C. Kürkcüoğlu Arşivi, 2014)

Konutların zemin kat sokak cepheleri sağırdır ve sadece giriş kapısı açıklığı bulunmaktadır. Tek avlulu evlerde sokak ve yapı avlusunu birbirine bağlayan kapı arası mekân dışardan gelenlerin direk yapı içine girmesini ve sokaktan gelen erkeğin avludaki kadını görmesini engellemektedir. Kapı arası mekânı çift avlulu evlerde ise selamlık ve haremlik bölümlerinin avlularını ayırarak selamlık kısmındaki erkeğin haremlik kısmındaki kadınları görmesini engellemektedir.

Şekil 4.17 (a) Çubukçular evi kapı arası

Şekil 4.17 (b) Şahap Bakır Evi kapı arası

Geleneksel Şanlıurfa konutlarında genelde tek kat olarak planlanan selamlık kısmı iki katlı planlanırsa, haremlik bölümünü gören açıklıklar bırakılmamıştır. Haremlik kısmındaki kadınların selamlık kısmındaki erkeklere servis yapabilmesi için planlanan dönmedolap sistemi, kadının karşısındakine görünmeden servis yapabilmesine olanak sağladığı için rahat ve iyi olma halini desteklemektedir.

Şekil 4.18. Buluntu Hoca Evi Döner Dolap (Açanal,2015)

Geleneksel Şanlıurfa konutlarında misafirlerin ağırlandığı oda olan baş oda üst katta olduğu için sokağa çıkma yapan kısımlarda pencereler görülmektedir. Çardaklar karşı evin çardağı ile birbirini görmekteyse mahremiyet kaygısıyla bir evin açıklıkları yan cepheye açılmaktadır. Zemin kat odalarının pencerelerinin avluya açılması mahremiyetin getirisi olan bir diğer tasarım kararıdır. Uyuma, yıkanma, oturma, yemek yeme gibi birçok işleve hizmet eden odalarda kullanıcıların özel alanlarını korumasına imkan tanıyan; ancak avludan kopmasını da engelleyen çift sıra pencere kullanımı da önemli biyofilik etkiler sağlamaktadır. Kültürün getirisi olan mahremiyet etkisiyle yapılan bu mekânsal planlamalar geleneksel Şanlıurfa konutu kullanıcıları için yaşamsal duygulara olumlu etkileri olduğu için iyi olma halini desteklemektedir.

Şekil 4.19. Zincirli Sokak'tan çardak görünümü

Gözetleme unsurlarına ilişkin bulgular

Geleneksel Şanlıurfa konutlarında mahremiyetin bir getirisi olarak gözetleme büyük önem taşımaktadır. Yapıların farklı birimlerinin birbirine açılan küçük açıklıkları, gözetlemeye imkan verirken güvenli alanda bulunma hissini sağlamaktadır. Sokak cepheleri zemin katta sağır ve sadece giriş kapısı açıklığı bulunan bu yapılarda, sokak ve yapı avlusunu birbirine bağlayan kapı arası mekanı bulunmaktadır. Bu mekanda bulunan 'gezenek takası' denilen açıklık genellikle sokak kapısının önüne bakabilecek şekilde bırakılarak yapıdan sokağa bakışa olanak vermektedir. Böylece güvenlik tehdidi hissedilmemesini sağlayarak insanın iyi olma halini desteklemektedir.

Şekil 4.20. Gezenek takası

Aidiyet unsurlarına ilişkin bulgular

Geleneksel Şanlıurfa konutları tasarlanırken yerel dokuya ve çevreye uyumlu yapılar yapılmıştır. Temel yapı malzemelerinin yerel kaynaklardan seçilmesi, nahit ve havara taşlarının kullanılması bu uyumu ve yere bağlılığı desteklemektedir. Yapıların duvarlarını süsleyen yıldız, kuş, bitki tasvirlerini içeren bezemeler ise bilinç dışı olumlanmayla doğaya aidiyet hissini arttırmaktadır. Ayrıca her evin avlusunda doğal süreçler yaşatan ögeler bulunmaktadır. Bunların başlıcaları; bölgedeki yerel bitkilerden olan nar ağaçlarının ve çiçeklerin ekildiği çiçeklik birimleri, bölgede yaygın olarak beslenen güvercinler için yapım aşamasında bırakılmış duvar nişleridir. Doğal bir ortamda bulunma hissini destekleyen, bölgeye has olan bu ögeler aidiyet hissini güçlendirmektedir. Böylece kullanıcıların içgüdüsel olarak daha rahat ve iyi hissetmesini sağlamakta, biyofilik etkiler sunmaktadır.

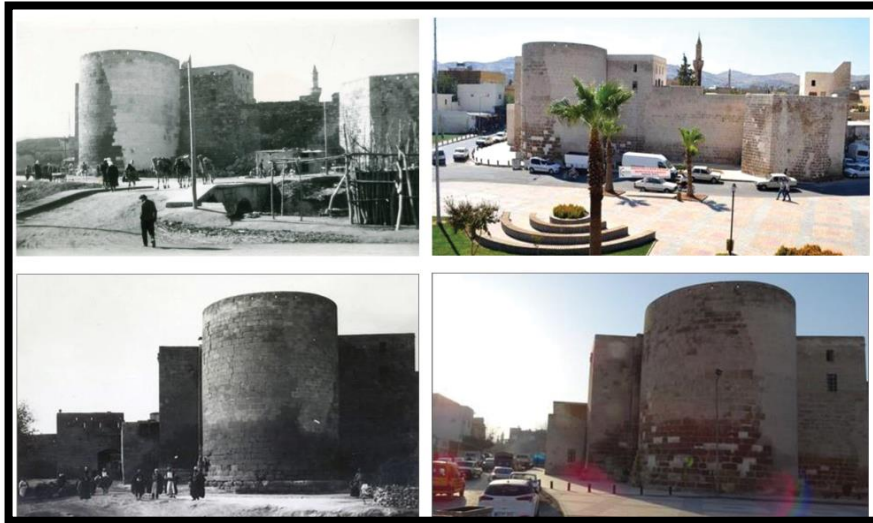
4.2. Geleneksel Şanlıurfa Konutlarının Biyofili Kriterleri Kapsamında İncelenmesine İlişkin Bulgular

Bu bölümde Şanlıurfa tarihi kent merkezinde yer alan, geleneksel Şanlıurfa konutu özellikleri taşıyan Mahmutoğlu Konağı (Urfa Kent Müzesi), Hacıbanlar Evi (Mutfak Müzesi), Şahap Bakır Evi (Yeşilay Danışmanlık Merkezi) konutları hakkında genel bilgiler sunulmuş olup biyofilik unsurların varlığına ilişkin bulgular alt başlıklar halinde açıklanmıştır. Elde edilen bulgular, yüksek lisans tezi kapsamında geliştirilen biyofilik değerlendirme cetveli yardımıyla özetlenmiştir.

4.2.1. Mahmutoğlu Konağı (Urfa Kent Müzesi) incelemesine ilişkin bulgular

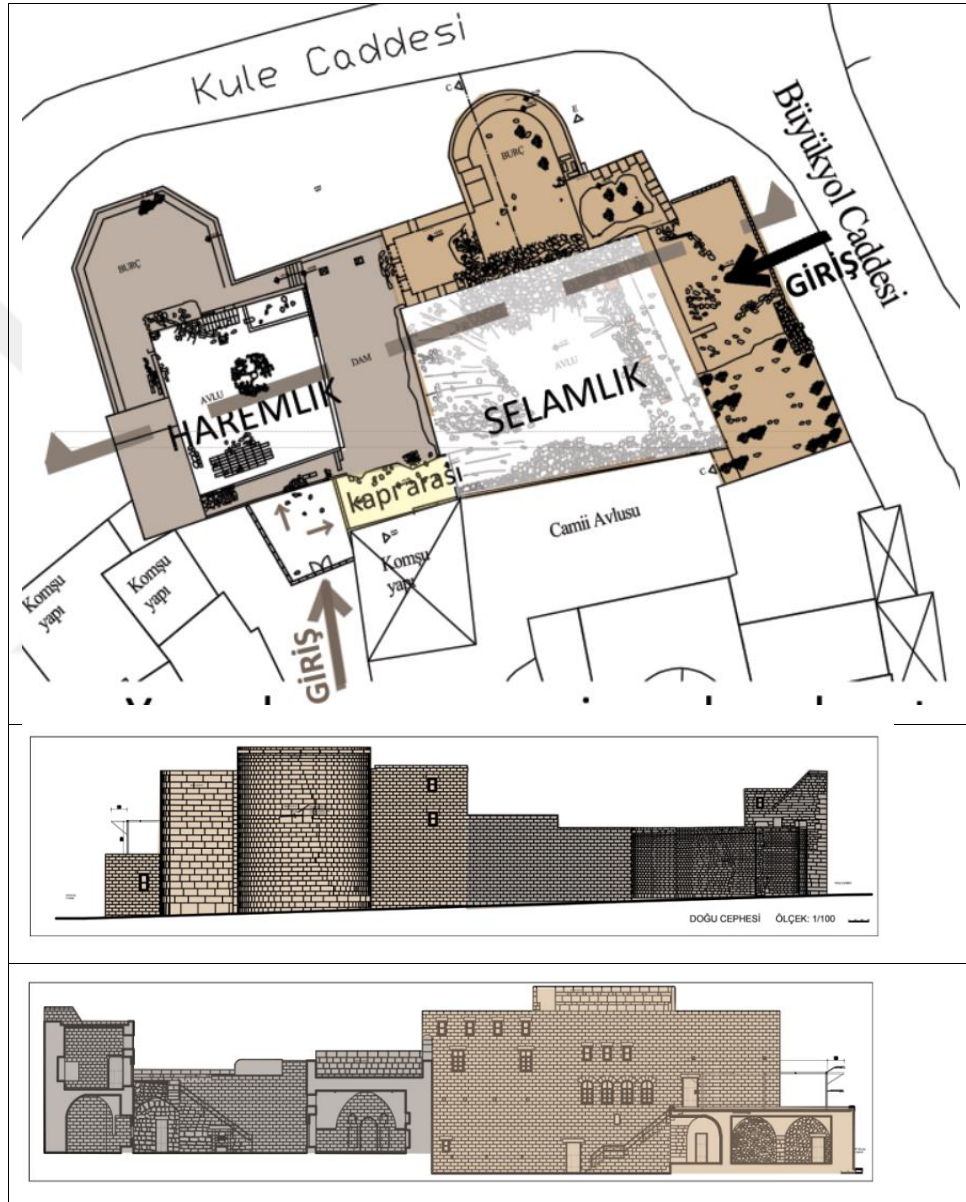
4.2.1.1. Genel bilgiler

Beykapısı mahallesi 970.sokakta bulunan yapının doğu cephesindeki Ermenice inşa kitabesinden anlaşıldığı üzere Haçlı Kontluğu döneminde, Kont Joyslin - Prens Vasil yönetimi zamanında 1122- 1123 tarihlerinde kale olarak inşası tamamlanmıştır. Osmanlı döneminde 1660-1661 yılında Beykapısı ağalığı Mahmutoğlu Ailesi'ne verilmiş, yapı Mahmutoğlu Kulesi diye anılmaya başlanmıştır. İki kule arasında duvar çekilmiş ve ilaveler yapılmış, iç mekan donatıları ile geleneksel bir Urfa konutu olarak yenilenmiştir. 2014 yılında ise Urfa Kent Müzesi olarak yeniden işlevlendirilerek kullanıma açılmıştır.

Şekil 4.21. Mahmutoğlu Konağı 1911-2015 yılları görselleri (T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü Şanlıurfa Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü Arşivleri,2022)

Yapı plan şeması ve iç mekan donatılarıyla geleneksel Şanlıurfa evlerinin tipik bir örneğidir. Haremlik ve selamlık olarak iki bölümden oluşmuştur. Haremlik bölümünde avlu, eyvan, su kuyusu, çiçeklik, tuvalet, tandırlık (mutfak) ve zerzeme (kiler), üç oda, üst katında ise baş oda bulunmaktadır. Selamlık bölümünde ise avlu, develik ve biri aşağıda ikisi yukarda olmak üzere üç oda bulunmaktadır.

Şekil 4.22. Mahmutoğlu Konağı Planı, Doğu Görünüşü ve Kesiti (Şanlıurfa Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü Arşivleri)

Yapının kullanım alanı 1500m²'dir. Zeminler nahit taşıyla kaplıdır. Yapım malzemesi yörede yaygın bulunan açık renk-sarımsı bir kireç taşı olan 'havara taşı'dır. Zemin kaplamaları "nahit" olarak adlandırılan kesme taştan yapılmaktadır. Kagir yapım

teknîğiyle, düzgün kesme taşlardan inşa edilen yapıda taşıyıcı duvar kalınlıkları 70–100 cm arasında değişmektedir. Bölücü duvarlar 15 cm kalınlıkta ve geniş mekânların bölünmesi için kullanılmaktadır. Duvarların üzeri sıvasızdır. Sadece odaların içi ve tavanı kendir sıvalıdır.

Haremlik bölümü avlusunda hela, kuyu ve çiçeklik bulunmaktadır. Avluyu saran mekanlardan yarı açık bir mekan olan eyvan yaz ayları için yaşam alanıdır. Eyvanın ortasındaki sekizgen çeşmeden çıkan atık su, cürun denilen oyma kanalla çiçekliğe ulaşmakta, çiçeklikte ekili olan nar ağacını sulamak için de kullanılmaktadır. Odalardaki nişler ahşap mobilya öğeleriyle kapatılıp camhane denilen depolama alanları olarak kullanılmıştır. Selamlık bölümünün avlusundaki kuyu, haremlik bölümünün avlusundakinin aksine avlunun ortasında değil, duvara dayalıdır.

Şekil 4.23. Mahmutoğlu Konağı eyvanı ve cürun

Yemek pişirme ve çamaşır yıkamak için elverişli taş ocakların bulunduğu mutfaktan, yarım kot aşağıdaki kilere (zerzembe) geçilmektedir. Selamlık bölümünün avlusundaki erkeklere servis yapmak için ahşap bir mobilya öğesi olan dönmedolap planlanmıştır.

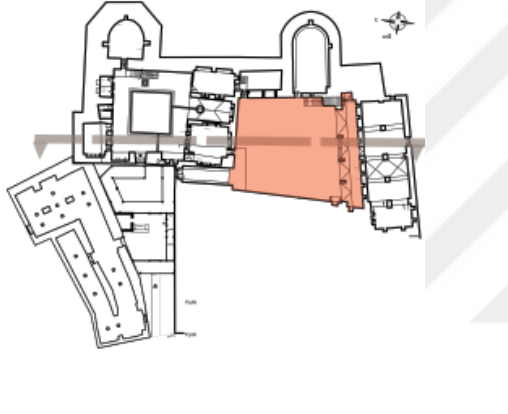

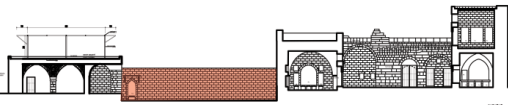

Şekil 4.24. Mahmutoğlu Konağı mutfağı ve kileri

4.2.2.2. Mahmutoğlu Konağı (Urfa Kent Müzesi) biyofilik unsurların varlığına ilişkin bulgular

Avlu odaklı plan şeması

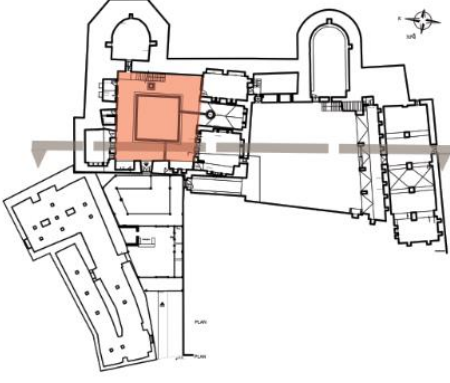

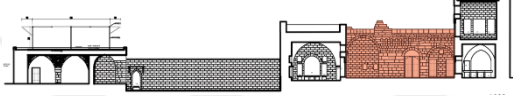

Mahmutoğlu Konağında plan tipolojisi haremlik ve selamlık bölümlerinin avlularının etrafına dizilmiş odalardan oluşmaktadır. Zemin kattaki tüm odalar avludan gün ışığı almakta ve doğal havalandırma sağlanmaktadır. Üst katlardaki odaların hem avluya hem de sokağa bakan açıklıkları bulunmaktadır. Bu odalar gün ışığını çift cepheden almakta; hakim rüzgarı yakalayarak yaz aylarının bunaltıcı etkisini azaltmaktadır. Böylece kullanıcıların ısısal konforu sağlanmaktadır.

Çizelge 4.2. Mahmutoğlu Konağı Selamlık Bölümü Avlusu

Plan	Genel Görünüş
	
Kesit	Detay Görünüşü
	

Haremlik bölümünde odaların pencereleri avludaki çiçeklik ve kuş takalarını görmektedir. Böylece doğal süreçlere bakışlar sunulduğu görülmekte ve kullanıcıların görsel konforunu ve yere aitlik hissini arttırmaktadır. Üst kat odaların sokak cephesine de açılması kullanıcılara farklı manzaralar sunmaktadır. Selamlık bölümünde ise sadece develik(ahır) biriminin avlu cephesinde pencereleri vardır. Herhangi bir manzara sunmamaktadır.

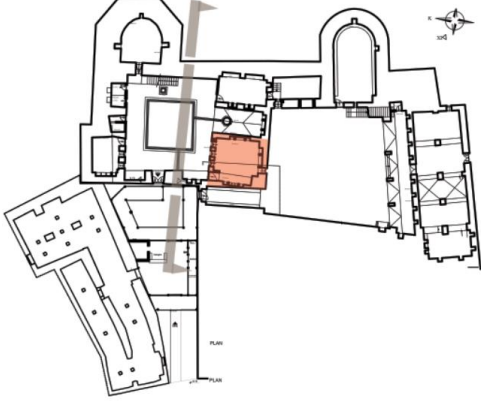

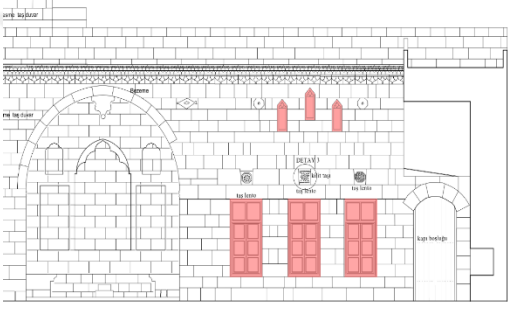

Çizelge 4.3. Mahmutoğlu Konağı Haremlik Bölümü Avlusu

<p>Plan</p> 	<p>Genel Görünüş</p>
<p>Kesit</p> 	<p>Detay Görünüşleri</p>

Çift sıra pencere dizilimi

Mahmutoğlu Konağı'nda odaların tümü çift sıra pencerelidir. Alt pencereler evin aydınlatılması sağlarken, toplumsal yapının bir getirisi olan mahremiyet istendiğinde ise kapatılmakta; üst pencereler sayesinde odanın havalandırılması sağlanmaktadır. Pencereler kullanıcıların gün ışığından ve doğal havalandırmadan faydalanmasını sağlayarak ısısal ve görsel konfor sağladığı için fizyobiyofilik; mahremiyet gerektiren durumlarda görünmeyi engelleyerek havalandırmaya olanak sağladığı için sosyobiyofilik olarak değerlendirilmektedir.

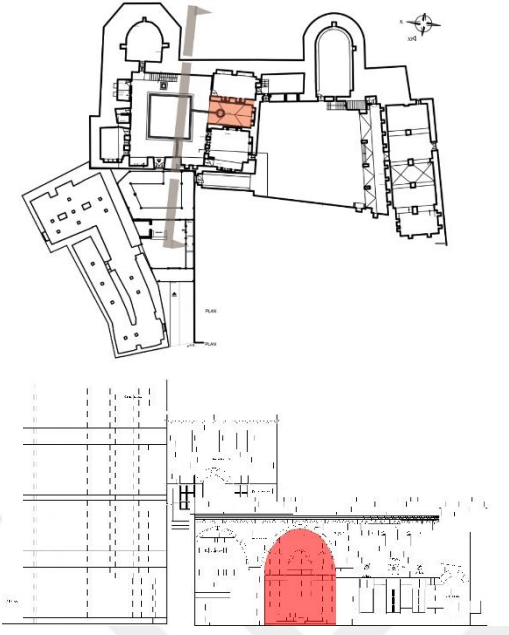

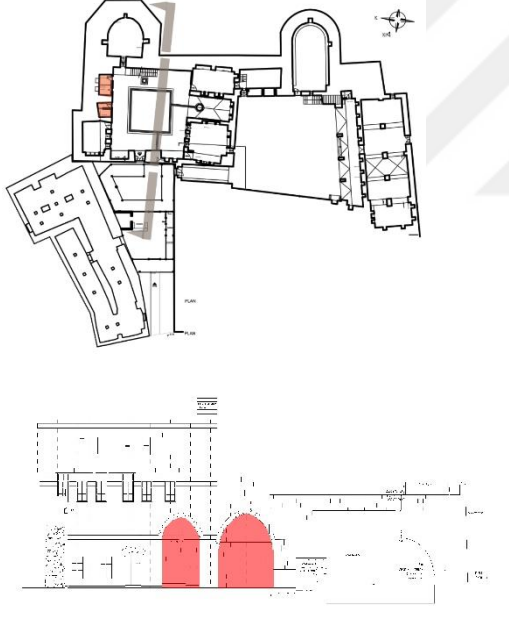
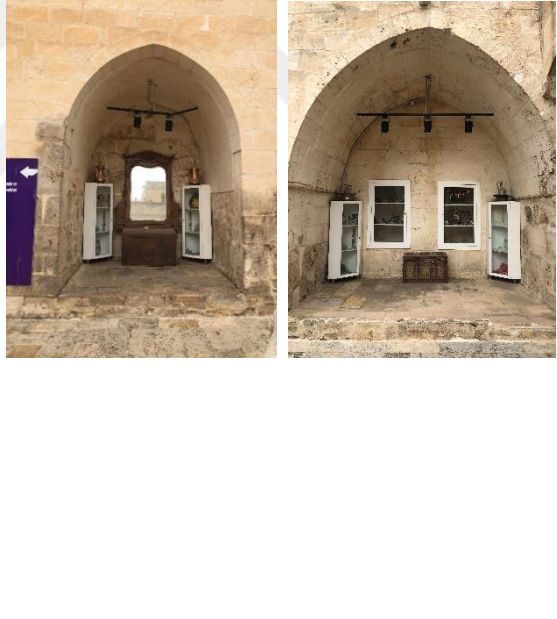
Çizelge 4.4. Mahmutoğlu Konağı Oda Penceresi

Plan	Dış Görünüş
	
Kesit	İç Görünüş
	

Eyvanlar

Mahmutoğlu Konağı'nda selamlık kısmında eyvan bulunmamaktadır. Haremlik kısmında bulunan eyvanlardan kış aylarında kullanılan güneye yönelmiş ve küçük, yaz aylarında kullanılan kuzeye yönelmiş ve büyüktür. Böylece sıcak iklim koşulları ve gün ışığının bunaltıcı etkisinden korunmak amaçlanmıştır. Eyvanların farklı büyüklük ve konumlarda tasarlanmaları yaz aylarının çok sıcak geçtiği bölgede kullanıcıların ısısal konforunu sağlayarak iyi olma halini etkileyen en önemli faktörlerdendir.

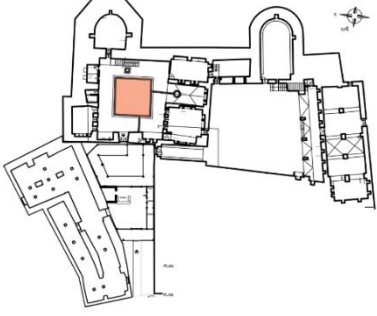

Çizelge 4.5. Mahmutoğlu Konağı Eyvanları

Plan-Kesit	Genel Görünüş
	
Plan-Kesit	Genel Görünüş
	

Çiçeklik

Mahmutoğlu Konağı'nda haremlik bölümündeki avlunun ortasında bulunmaktadır. Bölgede yaygın olarak bulunan nar ya da turunçgil ağaçlarının ekilmesiyle yere aitlik ve doğaya bağlılık hissini arttırmaktadır. Konumu gereği evin her odasından görülen çiçeklik insanın iyi olma halini ve görsel konforunu arttırmaktadır. Ayrıca avluda gölge bir alan oluşturarak ısısal konfor oluşumuna yardımcı olmakta, fizyobiyofilik bir unsur olarak değerlendirilmektedir.

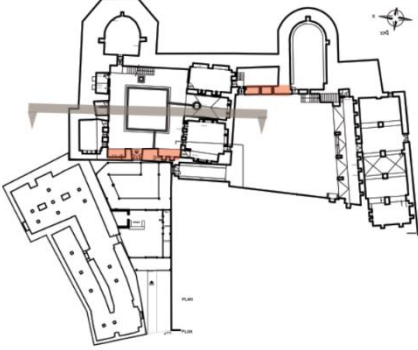

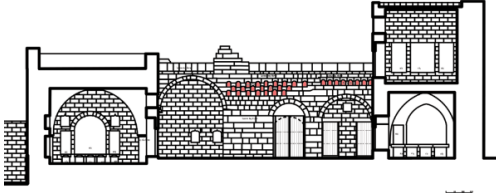

Çizelge 4.6. Mahmutoğlu Konağı çiçekliği

Plan	Görünüş
	

Kuş takaları

Mahmutoğlu Konağı'nda haremlik ve selamlık bölümlerinin avlularının ikisinde de bulunmaktadır. Kuşların yuva yapabilmesi için bırakılmış bu cephe nişleri avlu odaklı plan şeması sayesinde avludan, eyvanlardan ve odalardan görülerek kullanıcılara görsel konfor sunmakta, doğal süreçlere aidiyet hissini arttırmaktadır. Hayvanlarla etkileşimin iyileştirici bir etkisi olduğu bilindiğinden kuş takaları fizyobiyofilik unsurlar olarak değerlendirilmektedir.

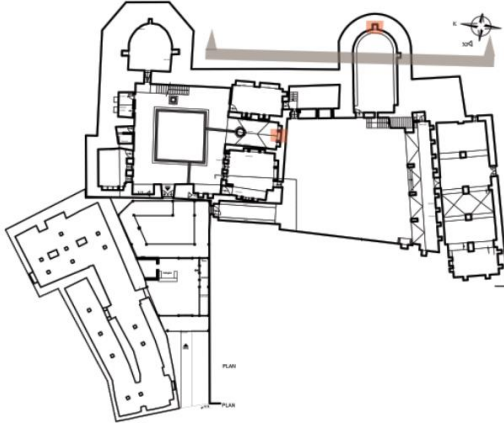

Çizelge 4.7. Mahmutoğlu Konağı Kuş takaları

Plan	Genel Görünüş
	
Kesit	Detay Görünüşleri
	

Badgir

Mahmutoğlu Konağı'nda selamlık b6l6m6n6n 6st katındaki odada ve haremlik b6l6m6n6n yazlık eyvanında olmak 6zere iki tane bulunmaktadır. Baca Şeklindeki bu kanal havalandırmayı sağlarken sıcak yaz g6nlerinde mekana serinlik vermektedir. Yapının inşa s6recinde bırakılan bu havalandırma boŐluđu b6lgede iklimin bunaltıcı etkisinden korunmanın iyi olma halini fazlasıyla etkilediğini g6stermektedir.

Çizelge 4.8. Mahmutoğlu Konağı badgirleri

<p>Plan</p> 	<p>Odadaki Badgirin Genel G6r6n6Ő6</p>
<p>Eyvandaki Badgirin Genel G6r6n6Ő6</p> 	<p>Odadaki Badgirin Detay G6r6n6Ő6</p>

S6s Havuzu

Mahmutoğlu Konağı'nda bir s6s havuzu bulunmamaktadır. Suyun sakinleştirici etkisi ve su sesinin stres azaltıcı niteliği bilindiğinden s6s havuzunun bulunmaması, geleneksel Şanlıurfa evlerinin en tipik 6rneklerinden olan Mahmutoğlu konağı iÇin 6nemli bir fizyobiyofilik eksiklidir.

Taş/Ahşap Malzeme Kullanımı

Yapının temel yapı malzemesi yörede yaygın olarak bulunan açık renk- sarımsı havara taşıdır. Kireçtaşı olan bu taş kolay işlenebildiği için bezeme ve süslemelere imkan tanımıştır. Zemin kaplamalarında ise yine yörede yaygın bulunan nahit taşı kullanılmıştır. Yerel malzemelerin seçilmesi kullanıcıların yere aitlik hissini arttırmaktadır.

Şekil4.25. Mahmutoğlu Konağı Haremlik bölümü Avlusu

Yapıda asıl yapı malzemesi küfeki ve nahit taşları olsa da avlunun ve odaların kapılarında, pencerelerde, tavan kaplamalarında, sabit mobilya olan camhanelerde ve başodaların duvarlarında ahşap malzeme kullanımına yer verilmiştir.

Şekil 4.26. Mahmutoğlu Konağı ahşap kaplamaları

Bölgede yaygın bulunan taş malzeme kullanımıyla yerel dokuya uyumlanan yapı, doğal çevreye ait olma hissini desteklemektedir. Bu aidiyet bilinç dışı olumlanmayla güvende ve iyi olma halini arttırmaktadır. Ayrıca ahşap malzeme kullanımıyla iç mekânlarda taşın tekdüzeliği kırılarak sıcak bir ortam sağlanmış, kullanıcıların görsel konforu da arttırılmıştır.

Şekil 4.27. Mahmutoglu Konağı Baş Odası

Bezemeler

Yapının temel yapı malzemesi olan taş işçiliğiyle süslemeli kuş takaları, konsollar, bitki tasvirleri içeren rozetler yapılmış, haremlik bölümünün avlusunu süsleyerek kullanıcıların görsel konforunu arttırmıştır. Bu süslemeler bilinç dışı olumlanmayla kullanıcıların doğayla bağlantı kurmalarını ve aidiyeti sağlamakta, stres azaltmaya yardımcı olmaktadır. Ayrıca bilişsel performansı desteklemektedir.

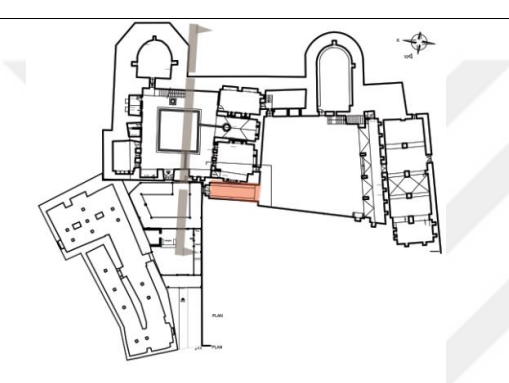
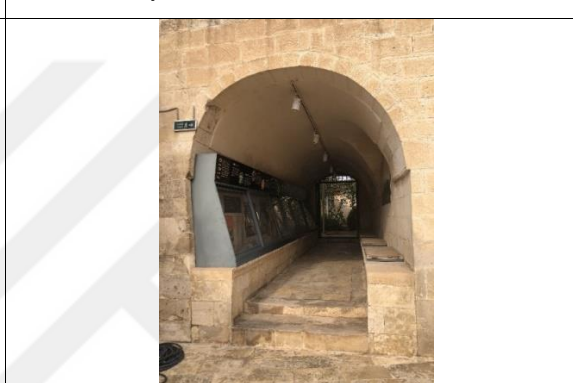
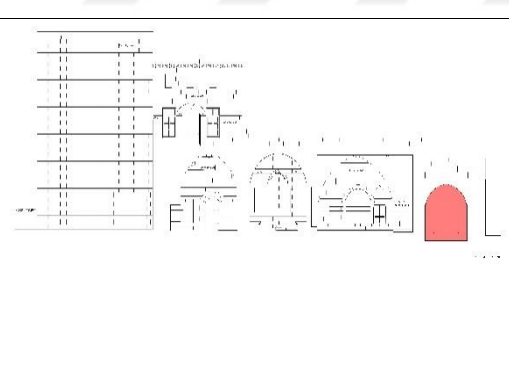
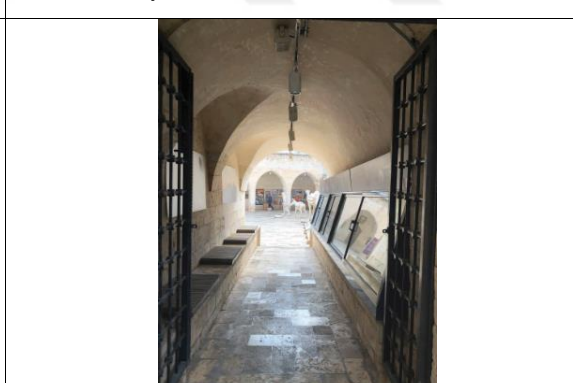

Şekil 4.28. Mahmutoglu Konağı Haremlik Avlusu bezemeleri

Kapı Arası

Geleneksel urfa evlerinde olduğu gibi bu yapının da sokak cepheleri zemin katta sağırdır ve sadece giriş kapısıyla yapıya açılmaktadır. Çift avlulu bu evde selamlık ve haremlik bölümlerinin avluları arasında kapı arası denilen geçiş mekanı tasarlanmıştır. Selamlık kısmındaki erkeğin haremlik kısmındaki kadını doğrudan görmesi engellenmiştir. Böylece kadının daha güvende ve rahat hissetmesi sağlanmıştır. İslam kültürü etkisiyle kadının mahremiyetini sağlamak için yapım aşamasında tasarlanan bu birim sosyobiyofilik bir unsur olarak incelenmiştir.

Çizelge 4.9. Mahmutoğlu Konağı kapı arası

Plan	Genel Görünüş
	
Kesit	Genel Görünüş
	

Gezenek takası

Develik mekânında bulunan gezenek takası yapıdan sokağa bakışa olanak verir. Günümüz kapı dürbünleri görevi gören bu açıklık güvenlik tehdidi hissedilmemesini sağlayarak insanın iyi olma halini desteklemektedir. Yaşamsal duygularda önemli bir yeri olan gözetlemeye imkân verdiği için sosyobiyofilik bir unsur olarak değerlendirilmektedir.

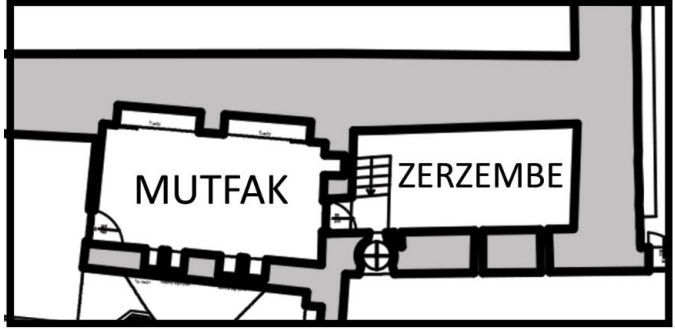

Şekil 4.29. Mahmutoğlu Konağı Gezenek takası

Dönmedolap

Bu yapıda geleneksel Şanlıurfa evlerinde nadiren görülen, servis penceresi niteliğindeki dönmedolap sistemi mevcuttur. Duvara gömülü haldeki bu dolap sisteminin bir tarafı haremlik kısmındaki kilere, bir tarafı da selamlık bölümünün avlusuna açılmaktadır. Böylece mutfaktaki kadınlar selamlıktaki erkeklere görünmeden yiyecek servisini yapabilmektedir. Mahremiyet amaçlı tasarlanan bu sistem sosyobiyofilik bir unsur olarak ele alınmaktadır.

Çizelge 4.10. Mahmutoğlu Konağı'ndaki dönme dolap

Plan	Görünüş
	

4.2.2.3. Mahmutoğlu Konağı'nın (Urfa Kent Müzesi) biyofilik unsurlarının değerlendirilmesine ilişkin bulgular

Geleneksel Şanlıurfa evlerinde tespit edilen birçok biyofilik unsur Mahmutoğlu Konağı'nda da görülmüştür. Bu unsurlar ve etki ettikleri biyofilik kriterler bir çizelge ile ortaya koyulmuştur (Çizelge 4.11).

Çizelge 4.11. Mahmutoğlu Konağı Biyofilik Değerlendirme Cetveli

Biyofilik Unsurlar		Biyofili Kriterleri											
		Avlu Odaklı Plan Şeması	Çift Sıra Pencere Dizilimi	Eyvan	Çiçeklik	Kuş Takası	Süs Havuzu	Badgir	Taş/Ahşap Malzeme Kullanımı	Bezemeler	Kapı Arası	Gezenek Takası	Dönmecolap
Fizyobiyo-filik Unsurlar	Gün Işığında Faydalanma/Korunma	●	●	●	●	○	○	○	○	○	○	○	○
	Doğal Havalandırma	●	●	●	○	○	○	●	○	○	○	○	○
	Doğal Süreçlere Bakış/Görsel Konfor	●	●	●	●	●	○	○	●	●	○	○	○
	Bitki ve Hayvanların Varlığı	●	○	○	●	●	○	○	○	●	○	○	○
	Suyun Varlığı	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○
	Doğal Malzeme ve Renklerin Kullanımı	●	●	○	○	○	○	○	●	●	○	○	○
	Doğayla Sembolik Benzeşmeler	●	○	○	○	○	○	○	○	●	○	○	○
Sosyobiyo-filik Unsurlar	Mahremiyet	●	●	○	○	○	○	○	○	○	●	○	●
	Gözetleme	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	●	○
	Aidiyet	●	○	○	●	●	○	○	●	●	○	○	○

Gün ışığından korunmak amaçlanarak avlu odaklı plan şeması kurgulandığı görülmektedir. Yazlık eyvanın büyük ve güneyde olması gün ışığının bunaltıcı etkisinden korunmayı sağlarken; kışlık eyvanların küçük ve kuzeyde bulunmaları ise gün ışığının sıcaklık verici etkisinden faydalanmak için alınan tasarım kararlarından. Çift sıra pencere dizimli oda konumlanmalarıyla alt pencerelerden iyi olma halini destekleyen günışığı kapalı mekânlara alınabilmektedir. Haremlik bölümündeki avlunun çiçeklik birimindeki ağaçların uzamasıyla avluda gölge bir alan sağlanması ve gün ışığının bunaltıcı etkisinin azaltılması hedeflenmiştir. Ancak günışığının rahatsız edici etkilerinden korunmak için güneş kontrol elemanlarına rastlanamamıştır. Günışığından korunmak için zerkembe bodrum katta konumlanmıştır.

Yaz aylarının çok sıcak geçtiği ve doğal havalandırmanın insanın ısısal konforu üzerinde önemli bir etkisi olduğu bilindiğinden, Mahmutoğlu konağının avlu odaklı plan şemasıyla açık, yarı açık ve kapalı mekânların havalanarak serinletilmesi planlanmıştır.

Odaların üst pencereleri de sadece havalandırılma amaçlı kullanılmaktadır. Yarı açık olan eyvanlar üst örtüleri sayesinde gün ışığından korunurken avlu cephesinden hâkim rüzgârı yakalamaktadır. Ayrıca haremlik bölümünün yazlık eyvanında ve selamlık bölümünün üst odalarından birinde, havalandırma amaçlı badgirler tespit edilmiştir.

İnsanın fiziksel ve bilişsel sağlığı üzerinde önemli bir etkisi olduğu bilinen görsel konfor, manzara ve doğal süreçlere bakış isteği Mahmutoğlu konağında fazlasıyla karşılanmaktadır. Zemin kat odalar sadece avluya görsel bakış sunmuş, üst katlarda çift cephede manzara sağlanmıştır. Doğal yaşam kompozisyonlarından çiçeklik, kuş takaları, biyomorfik bezemeler içeren avlunun her mekândan görülebilmesi bunun kanıtıdır. Ayrıca süslemelere imkân veren doğal malzemelerin kullanımı da önemli görsel konfor etkileri bırakmaktadır. Yapı malzemelerinin doğal ve yerel kaynaklardan seçilmesi kullanıcının yere aitlik hissini ve doğal süreçlerle kurduğu ilişkiyi pekiştirmektedir. Kullanıcıya doğayla bağlantı kurmayı sağlayan temsili öğeler sunmanın bilişsel performansı etkilediği bilindiğinden, taş malzeme kullanımı ve bitki tasvirleri içeren süslemeler hem görsel konforu hem de aidiyet hissini sağlayan biyofilik etkilerdendir.

Hayvanlarla etkileşimin insan psikolojisi üzerine iyileştirici etkisi olduğu bilindiğinden, develik ve kuş takalarına yer verilmesi önemli biyofilik etkilerdendir. Avlu ortasında konumlanan çiçeklik ile doğal döngülere bakışlar sunulmuş böylece kullanıcının görsel konforu arttırılmıştır. Ayrıca ısısal konfor ve serinlik de sağlanmaktadır. Yapıda suyun görsel konfor etkisinden faydalanılmamış, su sadece ihtiyaç durumunda kullanılmıştır.

Yapıda gezenek takası var olması güvenlik tehdidi hissedilmemesini, yaşamsal duygulardan olan gözetlemeye imkan vererek insanın olumlu etkilenmesini sağlamıştır. Kültürün getirisiyle mahremiyetin büyük önem taşıdığı düşünülürse kapı arası, dönmedolap ve sağır zemin kat duvarları insanın iyi olma halini desteklemekte, olumlu biyofilik etkiler bırakmaktadır.

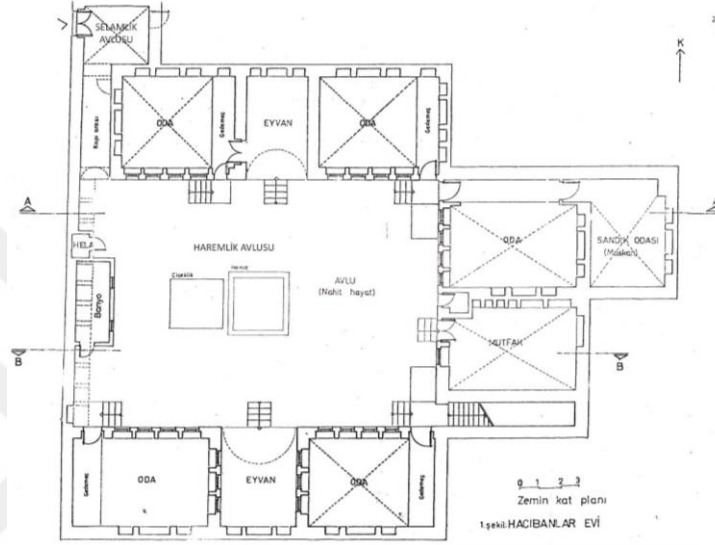
4.2.3. Hacıbanlar Evi (Mutfak Müzesi) incelenmesine ilişkin bulgular

4.2.3.1. Genel bilgiler

Camii Kebir Mahallesi, Hacıban sokakta bulunan Hacıbanlar evi haremlik-selamlık bölümlerinin varlığı, iç mekan donatıları ile geleneksel Şanlıurfa konutları için iyi bir örnek oluşturmaktadır. Evin kuzey cephesinde yer alan eyvanın kilit taşındaki H. 1085 (M.1674) tarihli kitabe inşa tarihini vermektedir (Kürkçüoğlu, Akalın, Kürkçüoğlu, Güler,2002). Tarihi kent merkezinde, Ulu Cami yakınındaki bu ev Şanlıurfa

Belediyesi'nin çalışmalarıyla restore edilmiş, 2011 yılında "Şanlıurfa Mutfak Müzesi" olarak kullanıma açılmıştır.

Sokaktan küçük bir selamlık bölümünün avlusuna girilen yapıda kapı arası mekânı ile haremlik bölümünün avlusuna geçilmektedir. Selamlık kısmında avlu ve develik(ahır) birimi bulunurken; haremlik bölümünde avlu, avlunun kuzey ve güney cephelerinin ortasında birer tane olmak üzere 2 eyvan, avluyu çevreleyen 5 oda, tandırlık, 2 su kuyusu ve tuvalet birimleri bulunmaktadır.

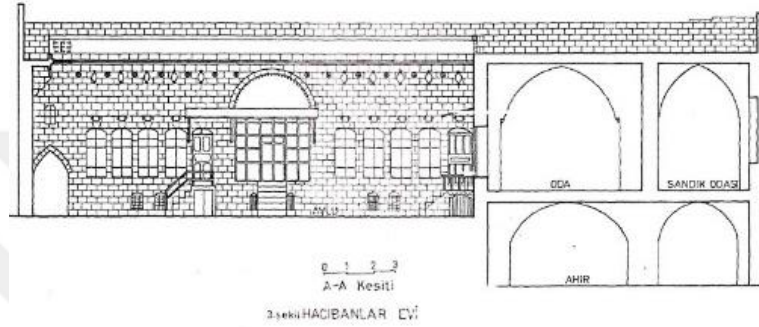
Şekil 4.30. Hacibanlar Evi Planı (Akkoyunlu, 1989)

Zeminler nahit taşıyla kaplıdır. Temel yapı malzemesi yörede yaygın bulunan açık renk-sarımsı bir kireç taşı olan "havara taşı" dır. Kâgir yapım tekniğiyle yapılmıştır. Duvarlardaki sakallı kemerlerden oluşan taş çıkımlar, avluda görsel bir zenginlik yaratmaktadır.

Şekil 4.31. Hacibanlar Evi (2)

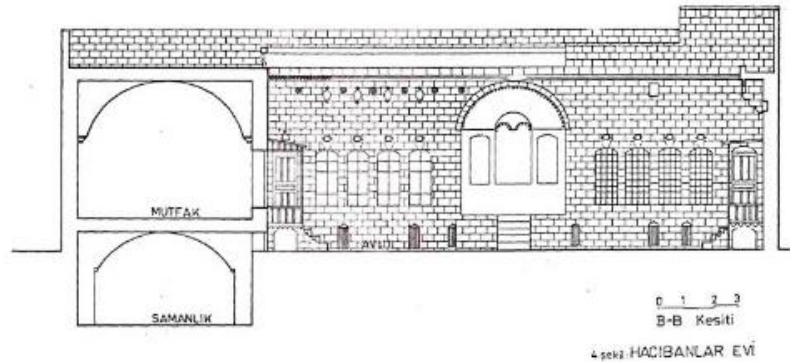
Hacıbanlar evinde zemin kat odaları ve eyvanlara 5 basamakla çıkılmaktadır. Bodrum kata da yine avlu cephesinden basamaklarla inilmektedir. Yapının bodrum katı tamamen kiler niteliğinde kullanılan zerzembe ve depo amaçlı kullanılmaktadır. Odaların uzun kenarlarında bulunan pencerelerin tamamı avluya açılmaktadır. Eyvanların üzeri beşik tonoz, odaların üzeri çapraz tonoz ile örtülüdür. Geleneksel Şanlıurfa evlerinde olduğu gibi bu yapıda da odaların duvar nişlerini ‘‘camhane’’ denilen ahşap dolaplar süslemektedir. Teras seviyesinde yazlık ve kışlık bölümleri bağlayan açık koridor niteliğinde gezenek bulunmaktadır.

Şekil 4.32. Hacıbanlar Evi A-A Kesiti (Akkoyunlu, 1989)

Avlunun kuzey cephesi, güney cepheden ışık ve hava sirkülasyonunu sağladığı için kışlık olarak kullanılmaktadır. Güney cephesi ise, kuzeye yönlendirildiği için hakim rüzgardan faydalanmakta ve yazın kullanılmaktadır.

Hacıbanlar evi bitki motifleri içeren süslemeleri, kuş takaları, taş konsolları, mukarnaslı kornişleri ve lokmalı korkuluklarıyla geleneksel Şanlıurfa evlerinin en gösterişlilerinden biri olarak bilinmektedir.

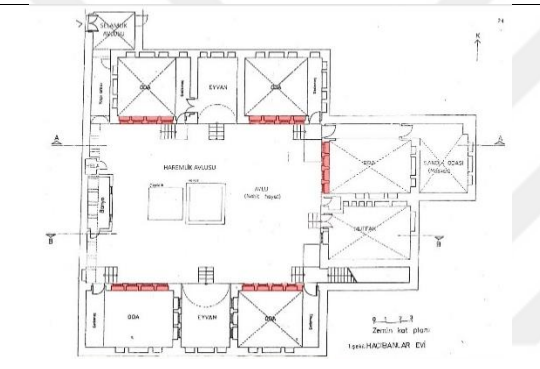

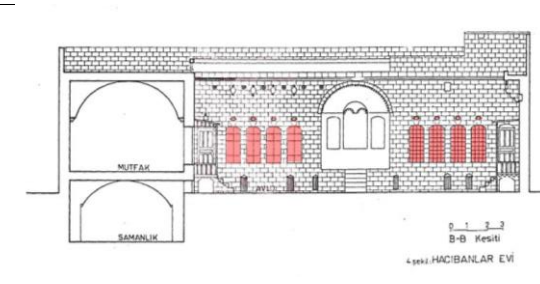

Şekil 4.33. Hacıbanlar Evi B-B Kesiti (Akkoyunlu, 1989)

Çift sıra pencere dizilimi

Hacıbanlar evinde odaların tümü uzun kenarları boyunca sıralanan çift sıra pencerelere sahiptir. Alt pencereler kullanıcıların avludaki gün ışığından ve rüzgardan faydalanmasını sağlamakta, mahremiyet gerektiği durumlarda ise kapatılmaktadır. Böyle zamanlarda üst pencereler sayesinde içerinin görünmesi engellenerek odanın havalandırılması sağlanmaktadır. Böylece fizyobiyo-filik etkileri olan ısısal ve görsel konfor sağlanırken sosyobiyo-filik bir etkisi olan mahremiyet de gözetilmektedir. İnsanın fizyolojik olarak iyi ve özel alanında güvende hissetmesini sağlayan çift sıra pencerelerin kullanımı, yapım aşamasında kullanıcı konforuna önem verildiğini göstermektedir.

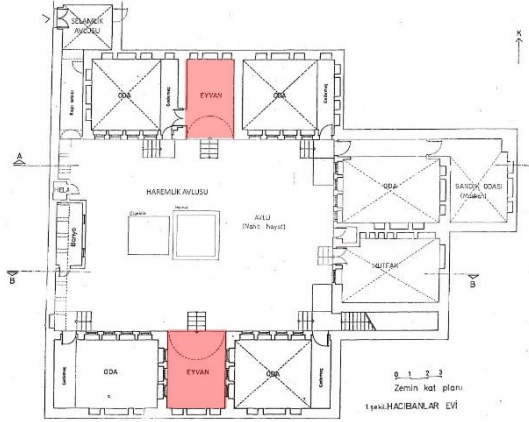

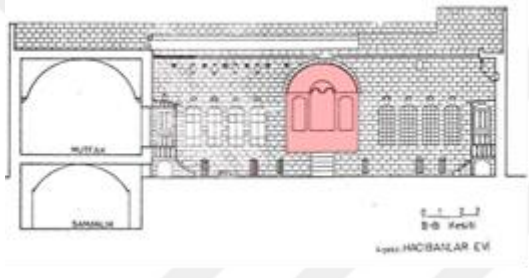

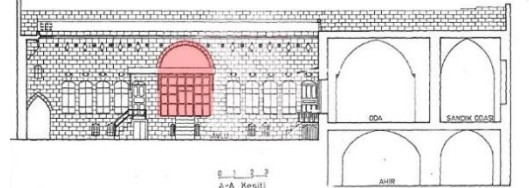
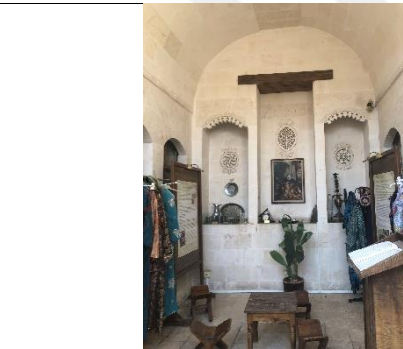
Çizelge 4.13. Hacıbanlar Evi Oda Pencereleri

Plan	Genel Görünüş
	
Kesit	İç Görünüş
	

Eyvanlar

Hacıbanlar evinde haremlik bölümü avlusunun kuzey ve güneyinde iki adet eyvan bulunmaktadır. Avlunun kuzey cephesinde konumlanan, güneye yönelen ve diğerinden daha küçük planlanan eyvan kışlık kullanıma ayrılmıştır. Avlunun güney cephesinde bulunan büyük eyvan ise kuzey cephesine yönlendirilerek hakim rüzgarı almak ve gün ışığının bunaltıcı etkisinden korunmak amaçlanmıştır. Yaz aylarında güneşin yakıcı etkisinin kullanıcıların fizyolojik ve bilişsel performansını etkilediği göz önüne alınarak eyvanların farklı büyüklük ve konumlarda tasarlanmaları önemli fizyobiyo-filik faktörlerdendir.

Çizelge 4.14. Hacıbanlar Evi Eyvanları

<p style="text-align: center;">Plan</p> 	<p style="text-align: center;">Genel Görünüş</p>
<p style="text-align: center;">Kesit</p> 	<p style="text-align: center;">Genel Görünüş</p>
<p style="text-align: center;">Kesit</p> 	<p style="text-align: center;">Genel Görünüş</p>

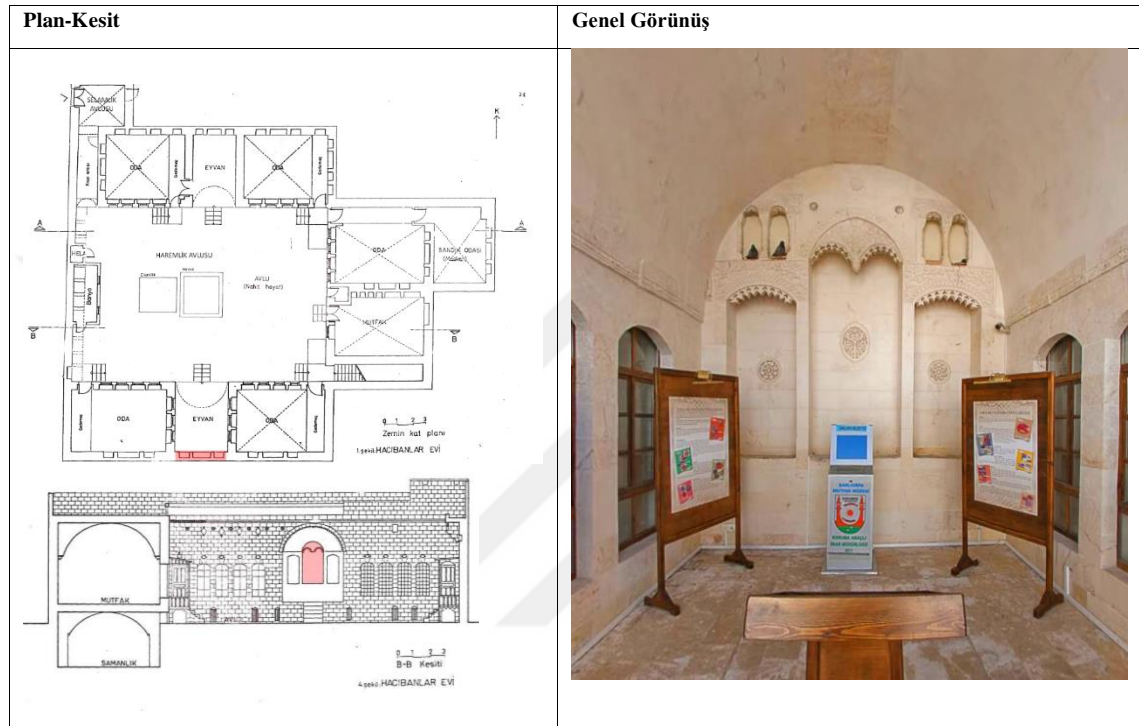
Çiçeklik

1988 yılındaki röleve çiziminde avludaki süs havuzunun batısında görülen çiçeklik birimi bugün bulunmamaktadır. Geleneksel Şanlıurfa konutlarında bitkilendirme çalışmalarıyla görsel konfor, ısısal konfor ve doğal süreçlere bağlantı gibi biyofilik etkiler sağlayan bu birimin kaldırılması, Hacıbanlar evinin biyofilik olarak en önemli eksikliğidir.

Badgir

Hacıbanlar evinin haremlik bölümünün yazlık eyvanında bulunan baca görünümündeki badgir kanalı ile havalandırmanın sürekliliği sağlanmaktadır. Böylece sıcak yaz günlerinin bunaltıcı etkisini kırmak için mekanda taze ve temiz hava sirkülasyonuna önem verildiğini ve iyi olma halini fazlasıyla etkilediğini göstermektedir.

Çizelge 4.16. Hacıbanlar Evi Badgiri

Taş/Ahşap malzeme kullanımı

Geleneksel Şanlıurfa evlerinde olduğu gibi bu yapı da yerel bir malzeme olan havara taşından yapılmıştır. Zeminleri ise yine yörede yaygın bulunan nahit taşından yapılmıştır. Bulunduğu yere ait yapı malzemeleriyle çevresiyle bütünleşen yapılar, kullanıcılarda aidiyet hissi oluşturmaktadır.

Şekil 4.35. Hacıbanlar Evi Haremlik bölümü Avlusu

Yapıda odaların kapı ve kanatlarında, pencerelerde, düz atkılı tavan kaplamalarında, oda nişlerindeki camhane denen dolaplarda ve bazı duvar kaplamalarında ahşap malzeme kullanılmıştır. Yerel dokuya uyumlu bir şekilde tasarlanan yapı, bölgede yaygın olarak bulunan taş malzeme kullanımıyla doğal çevreye uyum sağlamaktadır. Bu tasarım, kullanıcılara aidiyet hissi kazandırarak bilinçdışı bir olumlu etki yaratmakta, bu da güvenli ve iyi hissetme durumunu artırmaktadır. Ayrıca, iç mekanlarda kullanılan ahşap malzeme, taşın monotonluğunu kırarak sıcak bir atmosfer oluşturmuş ve kullanıcıların görsel konforunu artırmıştır.

Şekil 4.36. Hacıbanlar Evi ahşap kaplamaları

Bezemeleler

Hacıbanlar evi geleneksel Şanlıurfa evlerinin bezeme yönünden en güzel ve estetik örneklerinden biridir. Pencerelelerin üzerindeki kare ve madalyon şeklinde, taş üzerine çeşitli bitkisel motiflelerin oyularak yapıldığı havalandırma pencereleleri, rozetleler, kuş takaleleri, gezenek altındaki taş konsollar, sakallı kemer motifleleri, mukarnaslı kornişleler ve yapıyı üstten çevreleyen lokmalı korkuluklar haremlik bölümü avlusunu süslemektedir.

Kullanıcıların görsel konforunu arttıran bu süslemeler doğadanın sembolik tasvirlelerini içermekte, aidiyet hissini arttırmakta ve bilinç dışı olumlanmayla stres azaltmaya yardımcı olmaktadır. Böylece bilişsel performansı ve kullanıcı üretkenliğini de desteklemektedir.

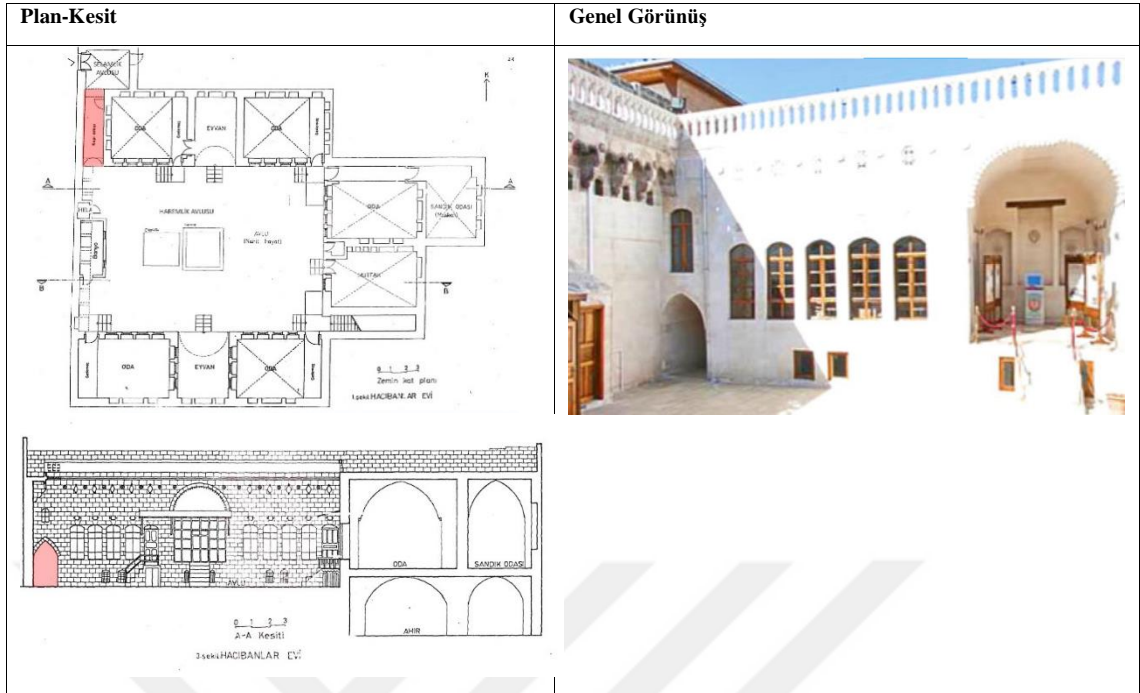

Şekil 4.37. Hacıbanlar evi Haremlik bölümü Avlusu bezemeleleri

Kapı arası

Hacıbanlar evinde de geleneksel Şanlıurfa evlerinde olduğu gibi sokak cepheleri zemin katta sağırır. Sadece giriş kapısı ile sokağa açılan çift avlulu yapıda, selamlık ve haremlik bölümlerinin avlularını birbirinden ayıran dikdörtgen planlı ve çapraz tonozlu kapı arası mekânı bulunmaktadır. Böylece haremlik kısmındaki kadının doğrudan görünmesini önleyerek, geçiş mekânı aracılığıyla daha güvende ve rahat hissetmesine olanak tanımaktadır.

Çizelge 4.17. Hacıbanlar evi kapı arası

Gezenek takası

Geleneksel Şanlıurfa konutlarında kapı dürbünü göreviyle bırakılan gezenek takası açıklığı bu evde bulunmamaktadır. Sokaktan gelen misafiri gözetlemeye olanak veren bu unsurun yokluğu insanın güvenlik tehtidi hissetmesine neden olabileceğinden Hacıbanlar evinde önemli bir sosyobiyofilik eksiklik olarak belirlenmiştir.

Dönmedolap

Hacıbanlar evinde dönmedolap sistemi mevcut değildir. Geleneksel Şanlıurfa evlerinde nadiren görülebilen, mahremiyet amaçlı tasarlanan, servis penceresi niteliği taşıyan bu tasarım unsurunun yokluğu sosyobiyofilik eksikliklerdendir.

4.2.3.3. Hacıbanlar Evi (Mutfak Müzesi) biyofilik unsurlarının değerlendirilmesine ilişkin bulgular

Hacıbanlar evinde haremlik bölümünün avlusunda doğal kompozisyonların varlığı, doğal aydınlatma ve havalandırmanın sağlandığı, görsel konfor unsurlarına bakışlar sunulduğu, doğal malzeme ve renklerin kullanıldığı, biyomorfik süslemelere yer verildiği görülmüştür. Böylece doğadan ve doğal süreçlerden öğretiler barındıran bu yapıda birden fazla biyofilik unsurdan faydalandığı görülmektedir (Çizelge 4.18).

Çizelge 4.18. Hacıbanlar Evi Biyofilik Değerlendirme Cetveli

Biyofili Kriterleri		Biyofilik Unsurlar											
		Avlu Odaklı Plan Şeması	Çift Sıra Pencere Dizilimi	Eyvan	Çiçeklik	Kuş Takası	Süs Havuzu	Badgir	Taş/Ahşap Malzeme Kullanımı	Bezemeler	Kapı Arası	Gezenek Takası	Dönmedolap
Fizyobiyo-filik Unsurlar	Gün Işığında Faydalanma/Korunma	●	●	●	○	○	○	○	○	○	○	○	○
	Doğal Havalandırma	●	●	●	○	○	○	●	○	○	○	○	○
	Doğal Süreçlere Bakış/Görsel Konfor	●	●	●	○	●	●	○	●	●	○	○	○
	Bitki ve Hayvanların Varlığı	○	○	○	○	●	○	○	○	●	○	○	○
	Suyun Varlığı	●	○	○	○	○	●	○	○	○	○	○	○
	Doğal Malzeme ve Renklerin Kullanımı	○	●	○	○	○	●	○	●	●	○	○	○
	Doğayla Sembolik Benzeşmeler	○	○	○	○	○	○	○	○	●	○	○	○
Sosyobiyo-filik Unsurlar	Mahremiyet	●	●	○	○	○	○	○	○	○	●	○	○
	Gözetleme	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○
	Aidiyet	●	○	○	○	●	○	○	●	●	○	○	○

Bu yapıda da geleneksel Şanlıurfa evlerinde olduğu gibi mekânlar haremlik bölümü avlusunu çevrelemektedir. Gün ışığından korunma, hakim rüzgardan yararlanma amaçlı yazlık; gün ışığından faydalanma, hakim rüzgardan korunma amaçlı kışlık bölümler kullanılmıştır. Güneşin konumuna göre belirlenen bu mekanların tamamı avluyu gördüğünden insan-doğa etkileşiminin desteklendiği görülmektedir. Haremlik bölümü avlusunun ortasında konumlanan havuz ile suyun görsel konfor etkisinden yararlanılmıştır. Bitkilerle temasın iyileştirici etkisi olduğu bilindiğinden, yapıda çiçeklik birimine rastlanamaması önemli biyofilik eksikliklerdendir. Haremlik bölümü avlusunun yazlık eyvanında, duvara dayalı bir badgirin bulunması, temiz havanın ve rüzgarın mekan içine alınmasına verilen önemi göstermektedir. Hayvanlarla birebir iletişimin insanın fiziksel ve bilişsel sağlığı, üretkenliği için olumlu etkileri olduğu görüldüğünden develik ve kuş takalarının varlığı olumlu biyofilik etkilerden olarak görülmektedir.

Doğal ve yere ait yapı malzemeleri seçilmesinin kullanıcının çevresine aidiyet hissini ve doğal süreçlerle kurduğu ilişkiyi güçlendirdiği bilinmektedir. Hacıbanlar evinde de doğayla bağlantı kurmayı teşvik eden sembolik süslemelerin, taş ve ahşap malzeme kullanımının bilişsel performansı etkilediği görüldüğünden olumlu biyofilik etkiler barındırdığı tespit edilmiştir.

İslam kültürünün önemli mekânsal yansımalarından birinin de mahremiyet olduğu bilinmektedir. Bu sebeple Hacıbanlar evinde kapı arası ve sağır zemin kat duvarları

insanın mahrem alanda kalma duygusunu destekleyerek iyi olma durumunu sağlamakta, olumlu biyofilik etkiler bırakmaktadır. Ancak gezenek takasının olmaması, gözetlemeye imkan verilmediği için güvenlik açısından rahat olunamamasını da beraberinde getirmektedir. Bu yapıda dönmedolabın bulunmaması da yapının önemli biyofilik eksikliklerindedir.

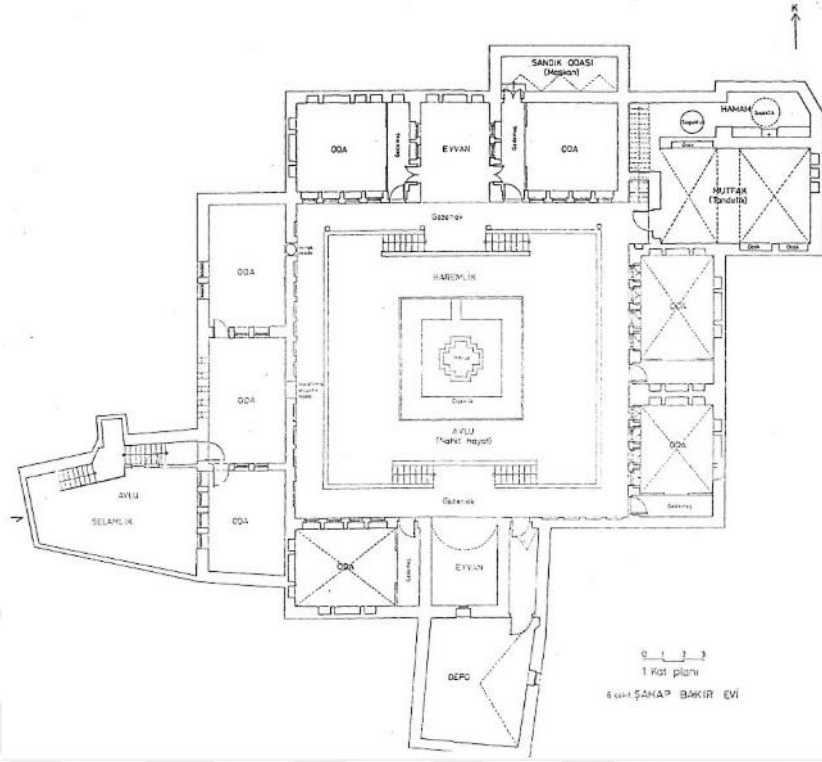
4.2.4. Şahap Bakır Evi (Yeşilay Danışmanlık Merkezi) incelemesine ilişkin bulgular

4.2.4.1. Genel bilgiler

Pınarbaşı Mahallesi, Köleler sokak, 11 numaradaki bu ev Arabizade Reşit Efendi'nin evi olarak da bilinmektedir. Sokak kapısı tetirbe de denilen bir çıkamaz sokağın sonundadır. Bu kapı üzerindeki madalyon şekilli kitabeden yapımının H.1192 (M.1778) tarihinde tamamlandığı anlaşılmaktadır. İçinde develik(ahır) birimini ve üst kata çıkışı sağlayan merdiven basamaklarını bulunduran selamlık bölümünün avlusu küçük planlanmıştır. Kapı arası mekanıyla çok daha büyük planlanan haremlik bölümü avlusuna geçilmektedir. Haremlik ve selamlık bölümlerinin varlığı, avlu odaklı plan şeması, kapı arası, süs havuzu, çiçeklik, zerzembe (kiler), tandırlık(mutfak), camhaneler (gömme duvar nişleri), yazlık ve kışlık eyvanlar, dönmedolap gibi birçok tasarım unsuruyla geleneksel Şanlıurfa evlerinin tipik bir örneğidir.

İl Özel İdaresi adına satın alınarak TBMM'nin katkılarıyla restore edilen bu ev 2002 yılında "Milli Egemenlik Evi" olarak kullanılmaya başlanmıştır (Kürkçüoğlu, Akalın, Kürkçüoğlu, Güler,2002). 2023 yılında ise yeniden bir restorasyon geçirmekte olup "Yeşilay Danışmanlık Merkezi" olarak yenileme çalışmaları devam etmektedir.

Avlunun kuzey cephesindeki mekânlar güneye yönlendirilerek yazlık; güney cephesindeki mekanlar ise kuzeye yönlendirilerek kışlık olarak kullanılmaktadır. Kuzey cephesinde iki oda ve bir eyvan, güney cephesinde ise bir oda, bir eyvan ve yatakların koyulması için bir depo bulunmaktadır. Batı cephesini selamlık odaları oluşturmaktadır ve cephe açıklığı bulunmamaktadır. Doğu cephesinde ise iki oda ve bir mutfak bulunmaktadır. Geleneksel Şanlıurfa evlerinin genelinde banyo ya da hamam bulunmazken; bu yapının mutfak kısmından geçilen soğukluk ve sıcaklık kısımlarının varlığı türünün önemli örneklerinden olduğunu göstermektedir. Mutfağın yanındaki kemerli kapı ile dama çıkılmaktadır. Odaların tamamına gezenek kısmıyla girilmekte, gezenek ve 25 cm yükseklikteki oda zemini ahşap korkuluklarla ayrılmaktadır.

Şekil 4.38. Şahap Bakır Evi Planı (Akkoyunlu,1989)

Yarım kot aşağıdaki zerkembe (kiler) ise karanlık planlanarak yiyeceklerin gün ışığına maruz kalarak bozulması engellenmiştir. Kuzey ve güney cephesinde, doğu-batı cephesinde uzanan karşılıklı merdivenler bulunmaktadır. Kuzey cephedeki merdiven sahanlığının altında ve batı cephesi duvarına dayanmış olarak iki kuyu bulunmaktadır.

Şahap Bakır evinin bodrum kat mekânları avlu kotundan yarım kot aşağıda, zemin kat mekânları ise yarım kot yukardadır. Zemin kat seviyesinin avlu kotundan yüksek olmasından dolayı tüm mekânları saran gezenek birimi planlanmıştır. Açık koridor niteliğindeki bu birimler kullanıcıların odalar arasındaki ulaşımını kolaylaştırmaktadır. Gezenegin etrafı lokmalı taş korkuluklarla çevrilmiştir.

Şekil 4.39. Şahap Bakır Evi

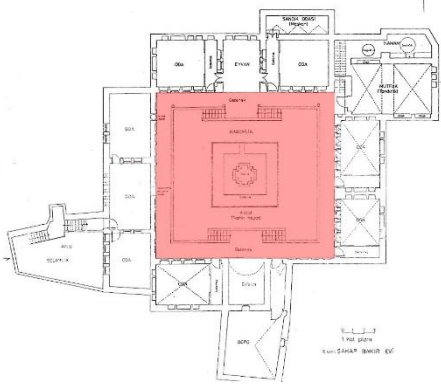

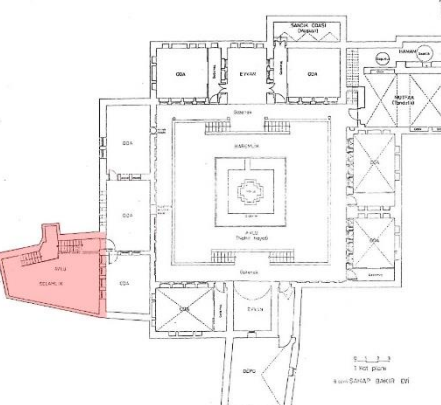

4.2.4.2. Şahap Bakır Evi (Yeşilay Danışmanlık Merkezi) biyofilik unsurların varlığına ilişkin bulgular

Avlu odaklı plan şeması

Şahap Bakır Evi haremlik bölümü avlusunu çevreleyen, tamamı gezeneğe açılan ve avludan yarım kot yükseltilmiş 5oda, 2 eyvan ve mutfak bulunmaktadır. Kuzey ve güney cephelerinde, doğu-batı yönünde uzanan çift taraflı merdivenlerle avluyu dört cepheden saran gezenek teraslarına ulaşılmaktadır. Bu açık koridorlardan geçerek evin yarı açık ve kapalı mekanlarına varılırken avludaki çiçeklik, süs havuzu, biyomorfik bezeler gibi biyofilik unsurlarla içiçe olunması sağlanmıştır. Tüm odaların avlu cephesine açılan pencereleri bulunmaktadır. Böylece avludan gün ışığı ve havalandırma sağlanmakta, avlunun sunduğu doğal yaşam kompozisyonlarına görsel bakışlar sunularak kullanıcıların görsel konforu arttırılmaktadır.

Haremlik bölümü avlusunun yarım kot altında bulunan ve avluyu kuzey, güney ve doğuda saran depo ve kiler amaçlı kullanılan bodrum katların bir açıklığı bulunmamaktadır. Avludaki biyofilik süreçlere bakışlar sağlanmamaktadır. Selamlık bölümünün avlusunda da herhangi bir biyofilik oluşum gözlenmemektedir.

Çizelge 4.19. Şahap Bakır Evi avluları

Haremlik bölümü Avlu Planı	Haremlik bölümü Avlu Görünüşü
	
Selamlık Bölümü Avlu Planı	Selamlık Bölümü Avlu Görünüşü
	

Çift sıra pencere dizilimi

Geleneksel Şanlıurfa evlerinde olduğu gibi Şahap Bakır evinde de odalar çift sıra pencerelidir. Alt pencereler avludaki doğal süreçlerle iletişim halinde bulunma ve doğal aydınlatmayı sağlamaktadır. Avluyu gezenek terasları çevrelediği için kullanıcılar, mekânlara ulaşmak için açık koridorlardan ilerlemek ve odaların önünden geçmek zorundadır. Mahremiyetin ayrıca önem kazandığı bu tasarım kararında üst pencerelerle havalandırılmanın kesintisiz sağlanabilmesi, alt pencerelerin istenildiğinde kapatılması önemli bir sosyobiyofilik etki sağlamaktadır. Böylece fizyobiyofilik etkiler sunan ısısal ve görsel konfor sağlanmakta, sosyobiyofilik etkilerin başında gelen mahremiyete de önem verildiği görülmektedir.

Şekil 4.40 (a) Şahap Bakır evi oda pencerelerinin dış görünüşleri

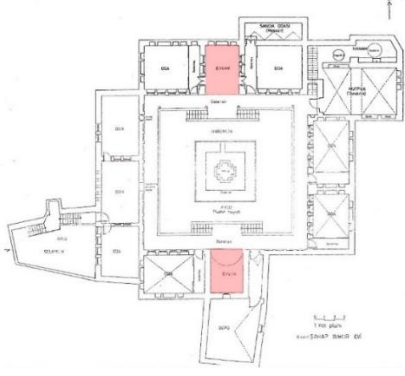

Şekil 4.40 (b) Şahap Bakır evi oda pencerelerinin iç görünüşleri

Eyvanlar

Sıcak iklim koşullarının etkisiyle açık ve yarı açık mekanlara yer verilen geleneksel Şanlıurfa evlerinin çoğunda olduğu gibi Şahap Bakır Evi haremlik bölümü avlusunda da iki adet eyvan planlanmıştır. Kuzey cephesinde bulunan ve güneye yönelmiş eyvan kışlık; güney cephesindeki eyvan ise yazlık kullanıma ayrılmıştır. Üst örtüsüyle gölgelik alan oluşturarak gün ışığının bunaltıcı etkisinden korunmayı sağlayan bu eyvanlar avlu cephesinin açıklığıyla da hakim rüzgarı alarak kullanıcıların ısısal konforunu sağlamaya yardımcı olmaktadır. Ayrıca avludaki doğal yaşamın doğrudan ve dolaylı sunulduğu kompozisyonlara kesintisiz bakış sağlanmakta, kullanıcıların fiziksel ve bilişsel sağlığına olumlu etkileri bulunmaktadır.

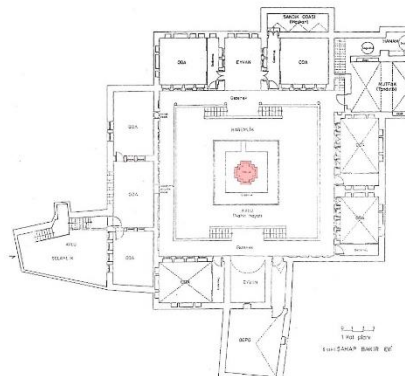

Çizelge 4.20. Şahap Bakır Evi eyvanları

Plan	Görünüşler
	

Süs Havuzu

Şahap Bakır Evi'nde haremlük bölümü avlusunun ortasındaki çiçekliğin merkezinde, kare planlı bir süs havuzu bulunmaktadır. Durgun suyun sakinleştirici etkisi bilindiğinden bu havuzun varlığı fizyobiyofilik olarak önemlidir.

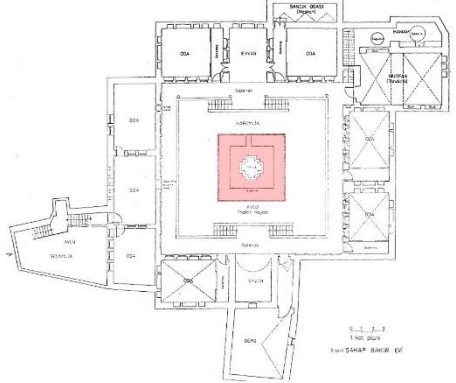

Çizelge 4.21. Şahap Bakır Evi süs havuzu

Plan	Görünüş (Yüzgül,2011)
	

Çiçeklik

Şahap Bakır Evi'nde haremlük bölümündeki avlunun ortasında, süs havuzunu 2 metre eninde çevreleyen bir çiçeklik yer almaktadır. Bölgede evlerin bitkilendirilmesi için tercih edilen turunçgil ağaçlarının ekilmesi aidiyet duygusu gelişimine neden olmaktadır. Bu ağaçların büyümesiyle bu bölüm avlunun büyük kısmı için gölge bir alan oluşturmakta, kullanıcılara ısısal konfor sağlamaktadır. Haremlük bölümü avlusunu çevreleyen her oda ve eyvanın gördüğü bu alan bitkilerle temasın insanın iyi olma halini desteklediği bilindiğinden önemli bir fizyobiyofilik unsurdur. Ayrıca doğal süreçlere bakışlar sunarak görsel konforu da arttırmaktadır.

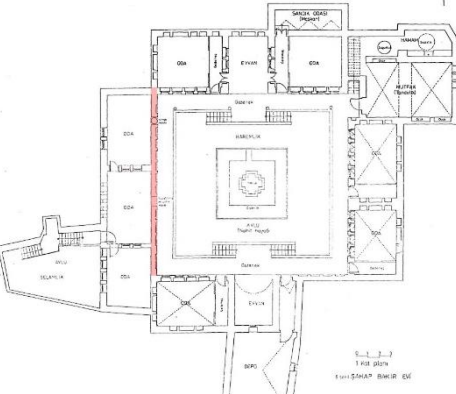
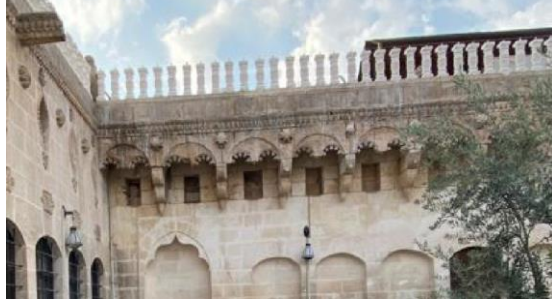
Çizelge 4.22. Şahap Bakır Evi çiçekliği

Plan	Görünüş
 <p>ŞAHAP BAKIR EVİ</p>	

Kuş takaları

Şahap Bakır evinin haremlik bölümü avlusunun batı cephesinde, selamlık odalarının sırt duvarında bulunan kuş takaları geleneksel Şanlıurfa evlerinin en güzel örneklerindedir. Sakallı tonozlarla çıkma yapan bu sağır pencere nişleri kuşların yuva yapması için bırakılmıştır. Kullanıcıların avludan, eyvanlardan ve odalardan bakışlarla görsel konforunu sağlamaya yardımcı olmaktadır. Güvercin beslemenin yaygın olduğu bu bölgede evlerin avlularında, evin her biriminden görünen bu birimler yere aitlik hissini de desteklemektedir. Kuş takaları, hayvanlarla etkileşimin insanlar üzerinde iyileştirici bir etkisi olduğu bilgisinden fizyobiyofilik unsurlar olarak değerlendirmektedir.

Çizelge 4.23. Şahap Bakır Evi Kuş takaları

Plan	Genel Görünüş
 <p>ŞAHAP BAKIR EVİ</p>	

Badgir

Şahap Bakır evinin odalarında herhangi bir havalandırma bacası bulunmamaktadır. Eyvanların bugünkü durumu incelendiğinde geleneksel Şanlıurfa

Şahap Bakır evinde oda kapıları, pencereleri, sabit mobilya olarak kullanılan camhaneler, oda ve eyvanların tavan kaplamalarında ahşap malzemelerin kullanımına öncelik verilmiştir. Taş ve ahşap malzemelerin kullanılmasıyla doğal çevreye hissedilen aidiyet duygusu artmakta, bilinçaltında güvenliği ve iyi hissetme durumunu desteklemektedir.

Şekil 4.42. Şahap Bakır Evi ahşap kaplamaları

Bezemeler

Şahap Bakır evinde haremlük bölümünün avlusunu dört bir taraftan saran gezenek teraslarının etrafı lokmalı korkuluklarla çevrilmiş, evin her cephesinde kullanıcının görsel konforunu arttıran zengin bir alan yaratılmıştır. Kuzey ve güney cephelerindeki eyvanların avlu cephesi kemeri sakallı bezemelerle süslenmiştir. Doğada tekrar eden formlar ve bitki tasvirleri haremlük bölümünün avlusunu süsleyerek kuş takaları, konsollar ve rozetler yapılmıştır. Kullanıcıların görsel konforu ve manzara hissini arttıran bu süslemeler bilinçaltında doğayla bağlantı kurmayı desteklemekte, aidiyet hissini arttırmakta ve stres azaltmaya yardımcı olarak bilişsel performansı desteklemektedir.

Şekil 4.43 (a) Şahap Bakır Evi bezemeleri

Şekil 4.43 (b) Şahap Bakır Evi haremlik bölümünün avlu bezemeleri

Kapı arası

Çift avlulu Şahap bakır evinde, selamlık bölümünün avlusuna açılan giriş kapısının tam karşısında, beşik tonoz örtülü ve dikdörtgen planlı olarak kapı arası mekanı bulunmaktadır. Selamlık ve haremlik bölümlerinin avluları arasında geçiş mekanı niteliğindeki bu mekanın varlığı, gününün büyük bir kısmını haremlik bölümünün avlusunda geçiren kadınların mahremiyetini sağlamak adına önemlidir. Selamlık birimindeki erkekler haremlik bölümündeki avluya geçene kadar kadının kendini toparlamasına imkan vermektedir. Böylece kadının daha güvende ve rahat hissetmesi sağladığı için önemli bir sosyobiyofilik unsur olarak gözlenmiştir.

Çizelge 4.25. Şahap Bakır Evi Kapı Arası

Plan-Kesit	Genel Görünüş

Gezenek takası

Yapıya dar bir çıkmaz sokaktan ulaşılması ve sokak cephesinde herhangi bir mekan planlanamaması bu yapıda gezenek takasının bırakılamamasına neden olmuştur. Sokağa bakış sağlayarak güvenlik tehdidi hissetmeden kapıyı açmaya imkan veren bu açıklığın olmaması, önemli bir yaşamsal duygu olan gözetlemeye olanak vermediği için sosyobiyofilik bir eksiklik olarak tespit edilmiştir.

Şekil 4.44. Şahap Bakır Evi girişi

Dönmedolap

Şahap Bakır evinde geleneksel Şanlıurfa evlerinin tipik özelliklerinden olan dönmedolap sistemi bulunmaktadır. Servis penceresi niteliğindeki bu tasarım unsuru birinci kat seviyesinde duvara gömülü olarak, haremlik bölümündeki avlunun gezeneğiyle, selamlık bölümündeki bir oda arasında bulunmaktadır. Böylece mutfakta yemek pişirip bu mobilya ögesine bırakan kadınlar, selamlıktaki erkeklerin çevirerek yiyecekleri almasıyla görünmeden servis yapabilmektedir. Kadının mahremiyeti ve özel alanında rahat hissetme halini destekleyen bu dönmedolap açıklığının yapım aşamasında bırakılması sosyobiyofilik olarak önemli unsurlardandır.

Çizelge 4.26. Şahap Bakır Evi dönmedolabı

Plan-Kesit	Genel Görünüş

4.2.4.3. Şahap Bakır Evi (Yeşilay Danışmanlık Merkezi) biyofilik unsurlarının değerlendirilmesine ilişkin bulgular

Geleneksel Şanlıurfa evlerinin en büyük ve zengin bezemeye sahip evlerinden olan Şahap Bakır evinin selamlık bölümünün avlusunda biyofilik unsurlar görülmemektedir. Haremlik bölümünde avlu, 5 oda, 2 eyvan, mutfak (tandırılık), süs havuzu, çiçeklik, kuş takaları bulunmaktadır. Bu açık ve kapalı mekanlarda biyofilik unsurlar tespit edilmiş, etkileri bir çizelge ile ortaya konulmuştur (Çizelge 4.29).

Çizelge 4.29. Şahap Bakır Evi Biyofilik Değerlendirme Cetveli

Biyofilik Unsurlar		Biyofilik Unsurlar											
		Avlu Odaklı Plan Şeması	Çift Sıra Pencere Dizilimi	Eyvan	Çiçeklik	Kuş Takası	Süs Havuzu	Badgir	Taş/Ahşap Malzeme Kullanımı	Bezeme	Kapı Arası	Gezenek Takası	Dönmedolap
Biyofilik Kriterleri													
Fizyobiyo-filik Unsurlar	Gün Işığında Faydalanma/Korunma	●	●	●	○	○	○	○	○	○	○	○	○
	Doğal Havalandırma	●	●	●	○	○	○	●	○	○	○	○	○
	Doğal Süreçlere Bakış/Görsel Konfor	●	●	●	●	●	●	○	●	●	○	○	○
	Bitki ve Hayvanların Varlığı	○	○	○	●	●	○	○	○	●	○	○	○
	Suyun Varlığı	●	○	○	○	○	●	○	○	○	○	○	○
	Doğal Malzeme ve Renklerin Kullanımı	○	●	○	●	○	●	○	●	●	○	○	○
	Doğayla Sembolik Benzeşmeler	○	○	○	○	○	○	○	○	●	○	○	○
Sosyobiyo-filik Unsurlar	Mahremiyet	●	●	○	○	○	○	○	○	○	●	○	●
	Gözetleme	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○
	Aidiyet	●	○	○	●	●	○	○	●	●	○	○	○

Haremlik bölümü avlusunun tam ortasındaki havuz sayesinde su ile; havuzu çevreleyen çiçeklik sayesinde ise bitkilerle temas sağlanmış, iyileştirici nitelikteki bu doğal unsurlar mekânsal kurguya dahil edilmiştir. Yazlık ve kışlık eyvanların varlığı ise değişen iklim koşullarına karşı adaptasyon sağlanmasına, kullanıcıların ısısal konforunun artmasına yardımcı olmaktadır.

Avlunun batı cephesini boydan boya saran kuş takaları ile yapıda çok fazla kuş bulunması, kullanıcılar için önemli biyofilik etkilerdendir. Haremlik bölümündeki avlunun güneyindeki eyvanda bir badgir nişinin bulunması, doğal havalandırmanın serinletici etkisinden çift yönlü yararlandığını ve insana serinlik vererek konforunu sağladığını göstermektedir. Diğer geleneksel Şanlıurfa konutlarında olduğu gibi bu yapıda da yere aitlik hissini destekleyen ve doğal çevreyle bağ kurmayı sağlayan yerel

malzemeler kullanılmıştır. Doğal yaşam deneyimleri sunan haremlik bölümü avlusunu dört taraftan saran gezenek terasları, süslemeli korkuluklarıyla avludan ve odalardan bakışta görsel bir zenginlik sağlamaktadır.

Geleneksel Şanlıurfa konutlarında sosyobiyofilik olarak incelenen mahremiyet unsurunun özellikle kadının iyi hissetme halini büyük ölçüde etkilediği bilindiğinden Şahap Bakır evinde kapı arası mekânının varlığı ve dönmedolap biriminin bulunması insanın iyi olma durumunu sağlamaktadır. Ancak planlama gereği dışarıdan gelenin kim olduğunu gören, gözetleme için kullanılan gezenek takasının olmaması, bu yapının biyofilik eksikliklerindedir. Yerel yapı malzemelerinin kullanılması, avluda bitki ve hayvanlarla temasın sağlanması, doğayı çağrıştıran bezemelerin kullanılması ise yapı kullanıcıları için önemli aidiyet unsurları olarak tespit edilmiştir.

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

5.1. Sonuçlar

Bu araştırma ile biyofilik tasarım ‘‘doğanın iyileştirici etkisinin tasarım disipliniyle mekan üretimine ve insan yaşamına dahil edilmesi’’ olarak tanımlanmıştır. Geleneksel Şanlıurfa kent dokusunun oluşumunu etkileyen temel unsurların iklim ve mahremiyet olduğu belirlenmiştir. Kentin biçimlenişinde sosyal yapının ve kültürün önemli bir rol oynadığı görülmüştür. Bu sebeple biyofilik değerlendirme çalışmaları hem insanın fizyolojik ve bilişsel sağlığı; hem de sosyal yapıya uyumlanarak sağlanan rahat hissetme hali üzerinden ortaya koyulmuştur. Geleneksel Şanlıurfa konutlarının tasarım ve inşa sürecinde, doğal süreçleri deneyimleme ve olumsuz etkilerinden korunma isteği mekânsal kararları etkilemiştir. Planlama sürecinde, sıcak iklimin etkisinden korunmak amaçlı ekolojik; mahremiyeti sağlamak amaçlı sosyal unsurlara odaklanılmıştır. Bu yapılardaki ekolojik ve sosyal unsurların biyofilik bir etki sağlama amacı taşımadan tasarlandığı düşünülse de; doğal süreçlerin tasarımın bir parçası haline getirilmesinin kullanıcı konforu üzerinde olumlu etkileri olduğu ortaya koyulmuştur. Bu da geleneksel Şanlıurfa konutlarındaki biyofilik unsurların varlığını göstermektedir. Biyofilik tasarım kriterlerine sahip olma durumunun derecelendirildiği bu yapılarda kullanıcıların görsel konforunu, bilişsel performansını ve iyi olma halini destekleyen birçok unsur gözlenmiştir.

Geleneksel Şanlıurfa konutlarının incelendiği bu çalışmada avlu etrafında biçimlenen organizasyon şeması ile güçlü biyofilik etkiler görülmüştür. Çiçeklik, süs havuzu ve kuş takalarının bulunduğu bu açık mekanlar; uyuma, yemek yeme, çalışma gibi her eylemin yapıldığı odalardan görülmüştür. Avlunun evin diğer birimleriyle görsel bir bağlantısı olması, avludaki doğal yaşam kompozisyonlarını her mekandan görsel, işitsel ve algısal olarak erişilebilir kılmıştır. Böylece doğal süreçlerle kurulan ilişkinin sürekliliği sağlanmıştır. Çift sıra pencere düzenlemesi ve eyvan konumları, mekânlarda gün ışığını kontrollü kullanma ve sürekli havalandırma imkanı sunmuştur.

Ayrıca biyofilik yapı tasarımlarında vurgulanan bitki, hayvanlar ve suyun varlığının yanı sıra havalandırma için kullanılan badgirler, taş ve ahşap malzemelerin kombinasyonu, biyomorfik bezemeler, kapı arası mekânı düzenlenmesi, yöreye ait yapı malzemelerinin kullanımı gibi biyofilik unsurlar bulunmaktadır. Bu unsurların mekânsal tasarımda kullanılması, sakinleştirici, serinletici ve rahatlatıcı etkiler sağlamış; aynı zamanda görsel konforu artırarak aidiyet duygusunu güçlendirmiştir.

Psikolojik, fizyolojik ve sosyolojik açılardan olumlu etkileri olan bu biyofilik unsurların etki ettiği biyofili kriterleri "Geleneksel Şanlıurfa Konutu Biyofilik Değerlendirme Cetveli" ile ortaya konulmuştur.

Çizelge 5.1. Değerlendirmeye konu olan konutlar İçin Ortak Biyofilik Değerlendirme Cetveli

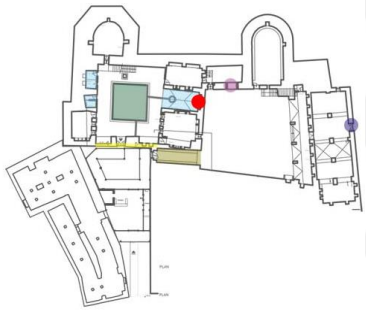
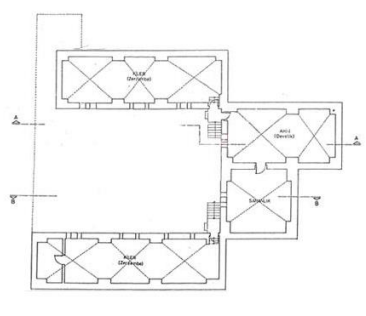
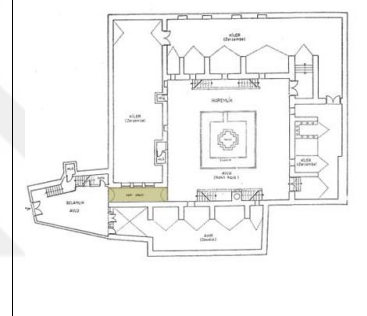
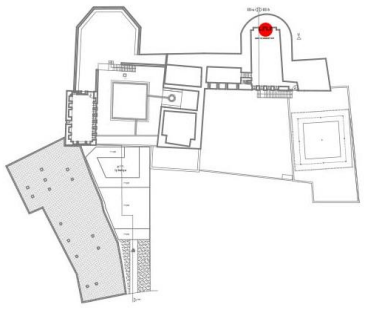
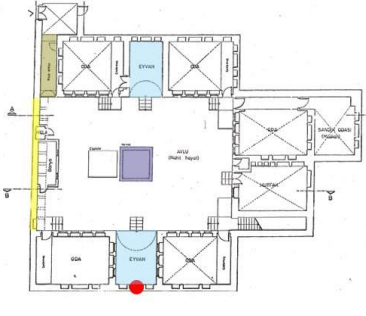
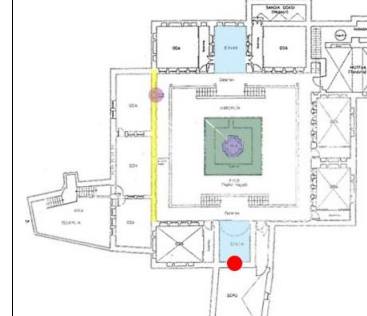
Biyofilik Unsurlar		Avlu Odaklı Plan Şeması	Çift Sıra Pencere Dizilimi	Eyvan	Çiçeklik	Kuş Takası	Süs Havuzu	Badgir	Taş/Ahşap Malzeme Kullanımı	Bezeme	Kapı Arası	Gezenek Takası	Dönmelap
Biyofili Kriterleri													
Fizyobiyofilik Unsurlar	Gün Işığında Faydalanma/Korunma	●●●	●●●	●●●	●●○	○○○	○○○	○○○	○○○	○○○	○○○	○○○	○○○
	Doğal Havalandırma	●●●	●●●	●●●	○○○	○○○	○○○	●●●	○○○	○○○	○○○	○○○	○○○
	Doğal Süreçlere Bakış/Görsel Konfor	●●●	●●●	●●●	●●○	●●●	●●○	○○○	●●●	●●●	○○○	○○○	○○○
	Bitki ve Hayvanların Varlığı	●○○	○○○	○○○	●●○	●●●	○○○	○○○	○○○	●●●	○○○	○○○	○○○
	Suyun Varlığı	●●○	○○○	○○○	○○○	○○○	○○○	●●○	○○○	○○○	○○○	○○○	○○○
	Doğal Malzeme ve Renklerin Kullanımı	●○○	●●●	○○○	●●○	○○○	○○○	●●○	●●●	●●●	○○○	○○○	○○○
	Doğayla Sembolik Benzeşmeler	●○○	○○○	○○○	○○○	○○○	○○○	○○○	○○○	●●●	○○○	○○○	○○○
Sosyobiyofilik Unsurlar	Mahremiyet	●●●	●●●	○○○	○○○	○○○	○○○	○○○	○○○	○○○	●●●	○○○	●●○
	Gözetleme	○○○	○○○	○○○	○○○	○○○	○○○	○○○	○○○	○○○	○○○	●○○	○○○
	Aidiyet	●●●	○○○	○○○	●●○	●●●	○○○	○○○	●●●	●●●	○○○	○○○	○○○

● Mahmutoğlu Konağı ● Hacıbanlar Evi ● Şahap Bakır Evi

Araştırmaya konu olan üç konut incelendiğinde ortak biyofilik tasarım unsurları olduğu anlaşılmıştır. Geleneksel Şanlıurfa konutlarının tümünde olduğu gibi bu yapıların da avlu odaklı bir plan şemasına sahip olduğu görülmüştür. Oda pencereleri aşağıda ve yukarda olmak üzere çift sıralıdır. Yazlık ve kışlık eyvanların yön ve büyüklük farkı tespit edilmiştir. Temel yapı malzemesi olarak taş malzeme kullanılırken, iç mekan donatılarında ise ahşap malzemeler kullanılmıştır. Kullanıcıların görsel konforuna katkı sağlayan bezeme ve süslemeler görülmüştür. Hayvanlarla iletişimin insan sağlığı üzerinde olumlu etkileri olduğu bilindiğinden; haremlik bölümü avlusunun bir duvarını saran kuş takaları önemli bir biyofilik etki sağlamıştır. Havalandırma amaçlı bırakılan baca niteliğindeki badgirler, Mahmutoğlu konağında haremlik bölümündeki yazlık eyvan ve üst kat odaların birinde; Hacıbanlar evinde yazlık eyvanda; Şahap bakır evinin de yazlık eyvanında görülmektedir. Ayrıca sosyokültürel alt yapının bir getirisi olan ve mahremiyet amaçlı planlanan kapı arası mekânı da üç konutta da görülmektedir.

Biyofilik yapı tasarımlarında kullanımı en yaygın unsurlardan olan bitkilendirme çalışmaları, Mahmutoğlu Konağı ve Şahap Bakır evinde – haremlik bölümlerindeki avluların ortasına konumlanan çiçeklik biriminde – görülürken; Hacıbanlar evinde çiçeklik ögesine rastlanamamıştır. Sesi ve görüntüsüyle sakinleştirici bir etki sağlayan süs havuzları Şahap Bakır evi ve Hacıbanlar evinde tespit edilmiş; Mahmutoğlu Konağı'nda görülmemiştir. Yaşamsal duygulardan olan gözetleme hissini sağlayan gezenek takası açıklığına yalnızca Mahmutoğlu Konağı'nda yer verilmiştir. Şahap Bakır Evi ve Mahmutoğlu Konağında haremlik ve selamlık bölümlerinin avluları arasındaki servisi sağlayan dönmedolap sistemi görülmüştür. Hacıbanlar evinde ise böyle bir sistem bulunmamaktadır.

Çizelge 5.2. Değerlendirmeye konu olan konutların ortak biyofilik özellikleri

Mahmutoğlu Konağı	Hacıbanlar Evi	Şahap Bakır Evi
Zemin Kat Planı	Kısmi Bodrum Kat Planı	Zemin Kat Planı
		
1.Kat Planı	Zemin Kat Planı	1. Kat Planı
		
		<ul style="list-style-type: none"> ■ Eyvan ■ Kuş Takası ■ Gezenek Takası ■ Kapı Arası ■ Süs Havuzu ■ Çiçeklik ■ Badgir ■ Dönmedolap

Geleneksel Şanlıurfa konutu özelliklerini taşıyan üç konut incelendiğinde, Mahmutoğlu konağında süs havuzu eksikliği; Hacıbanlar evinde çiçeklik, gezenek takası ve dönmedolap eksikliği; Şahap Bakır evinde ise gezenek takası eksikliği görülmüştür. Bu eksikliklerin kullanıcılar üzerindeki biyofilik etkileri düşünüldüğünde, Şahap Bakır evinin biyofilik tasarımıyla ilgili daha çok ve etkili unsurlar barındırdığı görülmüştür. Mahmutoğlu konağında bir süs havuzunun eksikliği biyofilik etkiyi önemli bir ölçüde azaltsa da orta düzeyde biyofilik tasarım ürünü diye yorumlanmıştır. Hacıbanlar evi ise birçok biyofilik unsur eksik olduğundan bu üç yapı arasından en az biyofilik etki sunan olarak değerlendirilmiştir.

5.2. Öneriler

Günümüzde yapı üretimi hızla artmakta ve yapıyı çevrede doğal süreçlerin olumlu etkileri gitgide azalmaktadır. Yaşam mekanı üretimlerinde daha küçük alanların tasarlanması, ağırlıklı olarak kapalı mekanlar tercih edilmesi, yarı açık ve açık alanlara çok az yer verilmesi gibi faktörler kullanıcıların aydınlık ve ferah bir ortamda bulunma hissini azaltmasını ve bilişsel performansının düşmesini sağlamaktadır. Ayrıca birbirine yakın ve iç içe yapılan konut tasarımları kullanıcıların mahremiyetlerini sağlamak adına aldıkları önlemlerle, gün ışığı ve doğal havalandırmadan yararlanmalarını etkilemektedir. Gün ışığını ve temiz havayı mekânlara küçük cephe açıklıklarıyla dâhil etmek, görsel konfor ve manzara açısından bu küçük pencerelerden faydalanmaya çalışmak da kullanıcılar için oldukça yetersiz biyofilik etkiler sağlamaktadır. Tasarımda doğal malzeme ve renk paletlerindense bugünün mühendislik becerileriyle elde edilen yapı malzemeleri kullanmak da doğayla olan ilişkiyi azaltmaktadır. Güncel konut yapılanmalarında iç mekânlardaki bitkilendirme çalışmaları noktasaldır ve kullanıcıyla etkileşiminin sınırlıdır. Dikey mimari anlayışın hakimleşmesi, bitki ve hayvanları içeren doğal süreçlere bakışları ve doğal yaşam kompozisyonlarının erişilebilirliğini sınırlamaktadır. Su ögesinin rahatlatıcı sesi ve görüntüsünden faydalanılan iç mekân donatıları ise son derece az sayıda görülmektedir. Bahsedilen etkiler kullanıcılar için bulunduğu yere ve doğaya olan aidiyet hissini azaltmaktadır. Aynı zamanda yaşam mekânlarında fiziksel ve bilişsel sağlığın, insanın iç huzurunun, sosyokültürel bağlamda uyumun, görsel ve işitsel etkilerin azalmasına neden olarak insan-doğa etkileşimini sınırlamaktadır. Bu yüzden yapıların tasarım süreçleri ve iç mekân kararlarında doğayla etkileşiminin artmasına yönelik unsurlara yer veren, doğayı içine alan ve insanın doğadan kopmasını engelleyen yapı tasarımları önem kazanmaktadır.

Yaşamsal duygulara olumlu etkileri olduğu görülen unsurların ortaya konulduğu bu çalışma ile kullanıcılar üzerindeki olumlu etkilere değinilmiştir. İnsan konforunu artırmak için biyofili kriterlerini dikkate almanın gerekliliği ortaya konulmuş; güncel mekân üretimleri için bir veri ve ilham kaynağı sağlanmıştır. Bu sayede, insanın yaşamının büyük kısmının geçtiği konut yapılarında doğayla uyumlu bir birlikteliğin sürdürülebilirliğinin sağlanacağı düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

- Açanal, S. (2015). Geleneksel Urfa Konutunun Konukevine Dönüşümü: Hacı Abo Evi, Yüksek Lisans Tezi, Beykent Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Akkoyunlu, Z. (1989). Geleneksel Şanlıurfa Evlerinin Mimari Özellikleri, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara .
- Alper, M. (1987). Urfa'nın Mekansal Yapısı Türk İslam Mimarisindeki Yeri ve Önemi, Doktora Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul. 144
- Altınoluk, Ü., Üstev Bayer, S., Arar, B., & Tütüncüler , T. (2020). Covid-19'un Konut Tasarımına Olası Etkisi ve Biyofili Bağlamında Öneriler. Yapı Dergisi(462), s. 30-35.
- Altıparmak, B., C. (2011). Şanlıurfa Kentsel Sitinde Mevcut Değerlerin Korunması Ve Turizme Yönelik Çözüm Önerileri (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Mimar Sinan Güzel Sanatlar University/ Graduate School of Natural and Applied Sciences, İstanbul.
- E. Ö. Bayraktaroğlu, Mimarlıkta Ekosistem Düşüncesiyle Tasarlamak, İstanbul: İstanbul Teknik Üniversitesi, 2013, syf.36.
- Beatley, T. (2010). Biophilic Cities: Integrating Nature Into Urban Design and Planning. Washington DC: Island Pres
- Beyaz, E. (2017). Beyşehir'deki XIII. ve XIV. Yüzyıl Camilerinin Biyofilik Kriterler Üzerinden İncelenmesi, Yüksek Lisans Tezi, KTO Karatay Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Büyükkırcalı, M. (2019). Şanlıurfa Kent Merkezinde Kabaltılar Üzerine Tipolojik Bir Değerlendirme, Hasan Kalyoncu Üniversitesi / Fen Bilimleri Enstitüsü
- Coulthard, S. (2020). *Biophilia: You, Nature, Home*.
- Çelik, K.(2016) Şanlıurfa'da Geleneksel Bir Konut Yapısının Restorasyonu, Department of Architectural Restoration, İzmir İleri teknoloji Enstitüsü.
- Çetiner, M. (2012). Şanlıurfa ve İlçelerinde Bulunan Tarihi Konaklar (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Yüzüncü Yıl University/ Graduate School of Social Sciences, Van.
- Çiftçi,2019. Şanlıurfa Tarihi Hanlar Bölgesi için sürdürülebilir koruma geliştirme önerileri, Hasan Kalyoncu Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Çorakçı, R. E.(2016). İç Mimarlıkta Biyofilik Tasarım İlkelerinin Belirlenmesi. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Engin, 2018. Cumhuriyet Sonrasında Urfa Kent Merkezinde İnşa Faaliyetleri Ve Mimari (1923-1974) Kocaeli Üniversitesi / Fen Bilimleri Enstitüsü.

- Fromm, E. (1964). *The Heart of Man*. New York: Harper & Row.
- Gayberi, Ş. (2019). *Geleneksel Urfa Evlerinin Yapım Teknikleri*, Yüksek Lisans Tezi, Dicle Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Diyarbakır.
- Gillis, K. Ve Gatersleben, B. (2015). Review of Psychological Literature on the Health and Wellbeing Benefits of Biophilic Design, *Buildings* 2015, (5), 948-963.
- Gündüz, E. (2019). *Mimaride Doğayı Temel Alan Tasarım Yaklaşımları İzleği*, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Güzel, A. (2013). *Coğrafi Özellikleri Bakımından Anadolu Şehirlerindeki Geleneksel Konutlar: Şanlıurfa Örneği*. *Turkish Studies -International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic* 8/12, syf. 569-590.
- Güzel, A. (2005). *Şanlıurfa İli Yerleşmeleri (Yayımlanmamış Doktora Tezi)*. Ankara University/ Graduate School of Social Sciences, Ankara.
- Heerwagen, J., Orians, G. (1993). *Biophilia Hypothesis*. Washington: Island Press.
- Hildebrand, G. (2008). *Biophilic Architectural Space: Biophilic design: The theory, science, and practice of bringing buildings to life*. (Sf. 263–276). John Wiley & Sons, Inc, Hoboken, NJ.
- İlhan, H.K., 2017. *Urfa Halilürrahman su yolu aksının (Antik Daysan nehri) kentsel doku bağlamında incelenmesi, Hindiye tekkesi ve Leyliciler Evi'nin koruma önerisi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi / Fen Bilimleri Enstitüsü*.
- İrfanoğlu, H.İ. (2022). *Biyofilik Tasarım Kriterlerinin İç Mekân Üzerinden Değerlendirilmesi*, İstanbul Ticaret Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Karaçizmeli, M. (2011). *Urfa İli Geleneksel Konut Yapılarının Malzeme ve Plan Tipi Farklılıklarının İklimsel Performans Açısından Değerlendirilmesi (Yayımlanmamış Doktora Tezi)*. Mimar Sinan Güzel Sanatlar University/ Graduate School of Natural and Applied Sciences, İstanbul.
- Katcher, A. (1985). *Physiologic and Behavioral Responses to Companion Animals*, *Veterinary Clinics of North America: Small Animal Practice*, (15-2), 403-410.
- Kellert, S. (2005). *Building for Life*. Washington: Island Press.
- Kellert, S. (2008). *Biophilic Design*. New Jersey: John Wiley and Sons Inc.
- Kellert, S. Heerwagen, J., Mador, M. (2008). *Biophilic Design*. New Jersey: Wiley.
- Kurtoğlu, M. (2014). *Kültür Şehri Urfa, Şanlıurfa Valiği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü Yayınları*, Ankara.
- Kürkçüoğlu, A.C. (1995). *Şanlıurfa da Canlanan Tarih, Şanlıurfa İli Kültür Eğitim Sanat ve Araştırma Vakfı Yayınları*, Ankara.
- Kürkçüoğlu, A.C. ve Sarıfakıoğulları, H. (2002). *Adım Adım Şanlıurfa, Şanlıurfa Valiliği Kültür ve Turizm Yayınları*, Ankara.
- Kürkçüoğlu, A.C., Akalın, M., Kürkçüoğlu, S.S. ve Güler, S.E. (2002). *Şanlıurfa*

- Uygarlığın Doğduğu Şehir, İkinci Baskı, Ankara, Şanlıurfa İli Kültür Eğitim Sanat ve Araştırma Vakfı.
- Kürkçüoğlu, A. C. (2008). Şanlıurfa 1850-1950 Fotoğraflarla Zaman, Mekan, İnsan, Şanlıurfa İli Kültür Eğitim Sanat ve Araştırma Vakfı Yayınları, Şanlıurfa.
- Newman , P. (2014).Biophilic Urbanism:A Case Study on Singapore. Aust Plann, 47-65
- Ryan, C. O., Browning, W. D., Clancy, J. O., Andrews, S. L., Kallianpurkar, N. B. (2014). Biophilic Design Patterns: Emerging Naturebased Parameters for Health and Well-being in the Built Environment. International Journal of Architectural Research, S. 8 (2), s. 62–76.
- Şahinalp, M., S. (2005). Şanlıurfa Şehrinin Kuruluş ve Gelişmesi (Unpublished Ph. D. thesis). Ankara University/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- SELÇUK, S. A. (2018) Biyofilik Kavramının Tarihi Binalar Bağlamında Değerlendirilmesi, Tokat Mustafa Ağa Hamamı, Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi.
- Şenozan, M.I.(2018). İnsan-Mekan-Doğa Etkileşiminin Sürdürülebilir Bir Öğretisi Olarak Biyofilik Tasarım, Yüksek Lisans Tezi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü.
- TBG, (2017). Parkroyal on Pickering , Singapur -2013 Design Team : WOHA, 2017 Terrapin Bright Green , <https://www.terrapinbrightgreen.com/>.
- T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü Şanlıurfa Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü Arşivleri
- Turan, G. (2009). Yeni İşlev Verilen Geleneksel Urfa Evlerinde Koruma Sorunları (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Dicle University/ Graduate School of Natural and Applied Sciences, Diyarbakır.
- Ulrich, R. S. (1984). View Through a Window May Influence Recovery From Surgery. Science, (224), 420–421.
- E.Ünlü, Mimarlıkta Biyofili Olgusu Ve Sağlık Yapıları Örneği, Yüksek Lisans Tezi, Gebze Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü,2017.
- Wilson, E. O., In Search of Nature. Washington: Harvard University Press, 1996.
- Wilson, O.E.,The Economics Of Biophilia, New York: Terrapin Bright Green llc., 2012.
- Yüzcül, S. (2011). Şanlıurfa Ellisekiz Meydanı Mimari Değerlendirmesi ve Abacılar Evi Restorasyon Önerisi, Yüksek Lisans Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- 1.[Meclis Evi \(Şahap Bakır Evi-İsa Beden Evi\) Ş.Urfa Eyyübiye Sanlıurfa | Sanal Tur | Mekan360.Com](#) (E.T.10.11.2023)
- 2.https://mekan360.com/sanaltur_hacibanlar-evi-mutfak-muzesi-sanliurfa_2107.html (E.T.12.11.2023)

3.https://mekan360.com/sanaltur_haci-hafizlar-evi-sanliurfa_3216.html
(E.T.12.11.2023)

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı Soyadı : Elif Demirkol
Uyruğu : Türkiye Cumhuriyeti

EĞİTİM

Derece	Adı	Bitirme Yılı
Üniversite	: Yıldız Teknik Üniversitesi	2018
Yüksek Lisans	: Hasan Kalyoncu Üniversitesi	2024

İŞ DENEYİMLERİ

Yıl	Kurum	Görevi
2018-2020	Arge Architecture	Mimar
2021-2022	Tema Proje	Mimar

UZMANLIK ALANI

Mimarlık

YABANCI DİLLER

İngilizce

YAYINLAR

Altınoluk, Ü. , Demirkol, E. (2024). Geleneksel Şanlıurfa Konutunda Biyofilik Unsurların Analizi Ve Bunların Biyofili Kriterleri Kapsamında Değerlendirilmesi, Bildiri, 9. Uluslararası Mimarlık Ve Tasarım Kongresi, İstanbul, s. 91-101.